

‘ LIJF-ELIJK ANDERS ’

Seksualiteitsbeleving van Vrouwen met een Beperking in
relatie met de *4 societal arenas of investigation* van
Floya Anthias

HILDE BRAET

19854463

Masterproef voorgelegd tot het behalen van de graad van Master in Gender en Diversiteit.

11 januari 2022

Promotor Prof. dr. Geert Van Hove
 Vakgroep orthopedagogiek

Copromotor Dr. Inge Blockmans
 Vakgroep orthopedagogiek

Illustratie cover masterscriptie: auteur onbekend (Finger, 1992, p.1).

Deze masterproef is een examendocument dat niet werd gecorrigeerd voor eventuele vastgestelde fouten.

In publicaties mag naar dit werk worden gerefereerd, mits schriftelijke toelating van de promotor(en) die met naam op de titelpagina zijn vermeld.

Terminologie

Het *disability* veld wordt gekenmerkt door moeilijkheden i.v.m. termen.

In de loop van de geschiedenis heeft het een reeks termen gekend (abnormaal, kreupel, mindervalide, andersvalide, handicap, personen met een (functie)beperking, ...), maar ze veranderen voortdurend wat wijst op een sociale spanning en op een ongemak om vat te krijgen op deze 'groep' en om ze te definiëren.

Disability studies komt voort uit het activisme van de jaren 1960-1970 dat de brug maakte naar het wetenschappelijke veld. De eerste tijdschriften en onderzoeksgroepen ontstaan in de jaren 1980, vooral in de VS en de UK en waren daarom Engelstalig¹.

Daarom heb ik voor de Engelstalige term '*disability*' gekozen. Deze omvat niet alleen het lichamelijke, verstandelijke en psychische aspect van een persoon met een beperking; ze houdt ook rekening met de sociale en culturele omgeving waarin die persoon zich bevindt.

Omdat dit een Engelstalig woord is, zal in de loop van dit onderzoek de term cursief geschreven worden.

¹ Gastles door Anais Van Ertvelde, Academiejaar 2020-2021.

Abstract

Deze masterthesis onderzoekt de seksualiteitsbeleving van vrouwen met een beperking in relatie met de intersectionele framing van Floya Anthias. Hiertoe worden zowel getuigenissen als foto's gebruikt. Na analyse van de kernconcepten 'vrouw', '(dis)ability', 'seksualiteit', 'narratieven' en 'intersectionaliteit', wordt Anthias' benadering van intersectionaliteit doorgrond.

Er wordt een kwalitatief onderzoeksdesign gebruikt met een thematische analyse als leidraad. De fotografische portretten maken integraal deel van het onderzoek. Ze ondersteunen de bespreekbaarheid en aanvaardbaarheid van het onderwerp. In een eerste fase wordt gepeild naar de seksualiteitsbeleving van de participanten. In fase twee worden door theorie gestuurd deductief werken, twee schema's ontworpen die als basis dienen om hun geleefde ervaring te verbinden met de arena's van de discourses en representatie, de organisatie en de politiek. De resultaten tonen aan dat vrouwen met een beperking genieten van seksualiteit en dat hun lichamelijke beleving beïnvloed wordt door discourses en beleid. We komen tot de conclusie dat de gemeenschappelijke vijand van alle mensen ableïsme is.

Dankwoord

Ik wens al mijn respondenten/modellen nogmaals te **bedanken** voor het diepgaand gesprek en de krachtige foto's. Het was een geschenk!

Kristin, Cindy, Linda, Christine, An, Lies P, Josefien, Mei Lan, Bene, Lies R, Kim, Inge, Mania, Lies M, ik hoop dat we samen een

TABOE

doorbroken hebben.

Speciaal voor jullie dit prachtig lied van John Legend:

ALL OF ME

My head's under water
But I'm breathing fine
You're crazy and I'm out of my mind

Cause all of me
Loves all of you

Love your curves and all your edges
All your perfect imperfections

Give your all to me
I'll give my all to you

John Legend,
uit het album 'Love in the future', 2013.

Inhoudstafel

Terminologie	I
Abstract	II
Dankwoord	III
INHOUDSTAFEL	IV
INLEIDING	3
DEEL 1 PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN	6
1. Probleemstelling	6
2. Doelstelling	7
3. Vraagstelling	8
4. Relevantie	8
5. Perspectief	8
6. Afbakening	8
DEEL 2 THEORETISCH KADER	12
1. KERNCONCEPTEN	12
1.1. Vrouw	12
1.3. Seksualiteit	14
1.4. Intersectionaliteit	15
1.4.1. Inleiding	15
1.4.2. Oorsprong	15
1.4.3. Probleem van categorieën	16
1.4.4. <i>Leib/Körper</i>	16
1.4.5. 'Een' benadering van Intersectionaliteit	17
1.5. Narrativiteit	18
2. FLOYA ANTHIAS	23
2.1. Intersectionele framing	23
2.1.1. Abstractie.	25
2.1.2. Concrete sociale relaties.	26
2.2. 'Framing'	30
2.3. <i>Translocational positionality</i>	31
2.4. Vrouwen met een beperking en seksualiteit.	32
2.5. Macht	32
DEEL 3 METHODOLOGIE	38
1. Keuze voor kwalitatief onderzoek.	38
2. Onderzoeksopzet	38

2.1.	Participanten	38
2.2.	Dataverzameling.	39
2.2.1.	Fase 1	39
2.2.2.	Fase 2.	41
2.2.3.	Schema's	42
2.3.	Analyseren van data	43
2.4.	Positie en rol van de onderzoeker.	44
2.5.	Ethiek	44
DEEL 4 RESULTATEN		48
1.	Inleiding.	48
2.	Bespreekbaarheid - aanvaardbaarheid - vanzelfsprekendheid?	49
2.1.	Het woord.	49
2.2.	Het beeld.	50
3.	Anthias brengt inzicht in de geleefde ervaring van deze vrouwen?	54
3.1.	<i>Handicap is niet sexy</i>	54
3.2.	<i>De grootste beperking is dat er te weinig over seksualiteit gesproken wordt</i>	55
3.3.	<i>De mythe van het orgasme.</i>	59
3.4.	<i>De mythe van de monogamie.</i>	59
3.5.	<i>Niemand wou me zwanger maken door mijn beperking</i>	60
3.6.	<i>De prijs van de liefde</i>	62
3.7.	<i>Erbij horen</i>	66
3.8.	<i>Die toxische schoonheidsnormen...</i>	68
3.9.	<i>Weggommen om dan terug overschrijven</i>	70
3.10.	<i>Die behandelingen schrijven iets op je lijf</i>	73
3.11.	<i>Een haat/liefde relatie met dat lichaam</i>	74
3.12.	<i>Ik wil terug mijn spleetje!</i>	75
3.13.	<i>Eigenlijk zou ik "neen" moeten gezegd hebben</i>	76
3.14.	<i>De foto's zijn goed gelukt hé</i>	77
3.15.	<i>Geen zin in seks</i>	78
DEEL 5 CONCLUSIE – DISCUSSIE – AANBEVELINGEN		81
1.	Discussie: 'Strong objectivity'	81
2.	Conclusie - Discussie - Aanbevelingen	85
LITERATUURLIJST		91
BIJLAGEN		101
FIGUREN		112

Oppressed people resist by identifying themselves as subjects, by defining their reality, shaping their new identity, naming their history, telling their story.

bell hooks (1989), geciteerd in Plummer (2003), p.111

Christine

INLEIDING

Mijn drijfveer om de seksualiteitsbeleving van vrouwen met een beperking in deze masterthesis aan te snijden is velerlei:

Als fotograaf, master in visuele cultuur en vrouw ben ik uitermate geïnteresseerd in de beeldvorming van vrouwen en vooral van die vrouwen die niet beantwoorden aan de Westerse schoonheidsidealen. Gevoelige thema's ben ik nooit uit de weg gegaan (Braet, 2012b) met de bedoeling niet alleen mijn persoonlijke grenzen te verleggen maar ook die van de toeschouwer. Balancerend op de paroxistisch grens van wat kan en wat niet kan getoond worden, probeer ik de discussie op gang te brengen over maatschappelijk geladen thema's. Fotografie beschouw ik als een instrument om emancipatorische processen, weerbaarheid en welbevinden te stimuleren (Braet, 2012a, 2014). De reflectie over het portret en het zelfportret en de interactie tussen deze twee loopt als een rode draad doorheen mijn werk².

Toen ik tropische en subtropische landbouw studeerde met de bedoeling om ontwikkelingshelfer te worden, werd ik gegrepen door de figuur van Freire. Paulo Freire met 'Pedagogie van de onderdrukten' (1979) kwam op voor de machteloze mens. Hij legde de onzichtbare macht bloot waarvan instituties doordrongen zijn en die kwetsbare mensen dom houdt zodat zij in een 'cultuur van het zwijgen' verzeilen. Mechanismen van onderdrukking en uitbuiting worden hierdoor als 'normaal' aanvaard. Een intersectionele benadering van de seksualiteitsbeleving van vrouwen met een beperking analyseert de machtsstructuren die tot ongelijkheid leiden. Macht loopt als een rode draad doorheen intersectionaliteit.

Ik had nog nooit van het bestaan van Aditi vzw³ gehoord tot ik de studiedag 'Van consumeren tot beleven: over seksuele bevrijding vandaag'⁴ volgde en Sam Geuens, klinisch seksuoloog, summier over de werking ervan hoorde vertellen. Ik was nieuwsgierig en geïntrigeerd en nam contact op met de organisatie. Na een diepgaand gesprek besloot ik me aan te melden als seksuele dienstverlener. Mijn stage werd toen nog in overweging genomen.

Seksualiteitsbeleving van personen met een beperking bespreekbaar, aanvaardbaar en mogelijk maken loopt als een rode draad doorheen deze organisatie en ik kon me hierin volledig erkennen.

²www.hildebraet.be

³<https://aditivzw.be/nl/>

⁴<https://www.mastergenderendiversiteit.be/studiedag-seksuele-bevrijding/>

Kim

DEEL 1 PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN

1. Probleemstelling

Seksualiteit is nog steeds een gevoelig thema. De media geven ons de indruk dat er meer over gepraat kan worden en dat er meer getoond kan worden dan pakweg dertig jaar geleden. Toch mogen we niet vergeten dat dit vooral uit winstbejag gebeurt (Tepper, 2000, p. 285). Seksualiteit wordt ook geportretteerd als een privilege voor witte heteroseksuele, jonge cis-personen, liefst vrijgezel en zonder lichamelijke of intellectuele beperking en psychische kwetsbaarheid. ‘Oudjes’ die seks hebben of mensen met een beperking? Daarover wordt in de mainstream gezwegen. Ze worden onzichtbaar en bestaan daardoor niet (Tepper, 2000, p. 285). Zo wordt de indruk gecreëerd alsof ze niet geïnteresseerd zijn in seks of er geen behoefte aan hebben. Dat zowel mannen als vrouwen daar nadeel van ondervinden, dat staat buiten kijf maar toch worden vrouwen daardoor mogelijk meer geschaad (Björnsdóttir & Stefánsdóttir, 2020). Soms wordt de connectie van ‘een vrouw met een beperking’ en seksualiteit helemaal niet gemaakt, zelfs niet door mensen werkzaam in de zorgverlenende sector⁵. Dit negeren is niet altijd slecht bedoeld. Vaak gebeurt dit onbewust. Maar het gevolg hiervan is dat vrouwen met een beperking onder de radar blijven als het gaat over seksualiteitsbeleving. Deze blinde vlek, dit niet willen (door tijdsdruk en routinehandelingen) of kunnen (door gebrek aan kennis en/of ongemak met het thema) zien, van een belangrijk aspect van de *condition humaine*, leidt tot onrecht dat zich manifesteert in discriminatie en intimidatie die op hun beurt een solide basis kunnen vormen voor machtsmisbruik. Aseksuele objectivering kan immers leiden tot seksueel geweld (Björnsdóttir & Stefánsdóttir, 2020). De maatschappelijke onzichtbaarheid van een specifieke groep is op zichzelf discriminerend omdat dit inherent een uitsluiting impliceert: men hoort er niet bij en wordt niet als een volwaardige burger beschouwd wat een aanslag op de mensenrechten impliceert. Deze dynamieken zijn meestal onzichtbaar en worden vaak als ‘natuurlijk’ bestempeld. Een blinde vlek maakt een fenomeen onzichtbaar; een taboe zal dit fenomeen onbespreekbaar maken omdat het als ongepast, gênant of pijnlijk ervaren wordt. Beiden worden geconcipeerd in een culturele context. Taboes op seksualiteit werken belemmerend en zijn ten koste van de ontplooiing van het individu. Je goed in je vel voelen kan slechts als je zonder complexen, zonder vooroordelen ongeremd van (seksueel) plezier kan genieten. Het probleem van ‘de blinde vlek’ is bovendien gegenderd. De publieke opinie vindt het nog steeds ‘natuurlijker’ dat mannen (met een beperking) meer behoefte hebben aan seks. Zowel

⁵ Persoonlijke communicatie met Miek Scheepers, coördinator van Aditi vzw tijdens ons overleg van 24 september 2020 ter voorbereiding van mijn onderzoek en mijn stage.

In het traditionele sekswerk als in de seksuele dienstverlening zijn beduidend meer vrouwen actief dan mannen⁶.

Terwijl de focus van seksuele educatie te veel op de biologische aspecten ervan ligt ten koste van 'het verlangen' of 'het seksueel genot' zal er minder aandacht besteed worden aan middelen om tot dat genot te komen. Bovendien beoogt de mainstream nog steeds het orgastische genot en blijven andere ervaringen van genot op de achtergrond (Tepper, 2000).

2. Doelstelling

Met deze scriptie wens ik mijn steentje bij te dragen om de blinde vlek en het taboe van seksualiteit bij vrouwen met een beperking te doorbreken. De driehoeksverhouding vrouw-*disability*-seksualiteit kan bespreekbaar worden vanuit het basisprincipe dat iedereen recht heeft op seksualiteit. Seksualiteit in al haar aspecten (zoals huidhonger), wordt nu officieel erkend als een mensenrecht. Hiervoor verwijs ik naar het concept 'sexual citizenship' en 'intimate citizenship' van Plummer (2001, 2003) en van Weeks (1998, 2003) toegepast op *disability studies* door Bahner (2021), Ignagni et al. (2016) en Lyddiard (2019)⁷.

Mijn doel is dat deze scriptie bijdraagt tot een mentaliteitsverandering zodat seksualiteitsbeleving, seksueel genot inbegrepen, van mensen die niet persé beantwoorden aan de bediscussieerbare norm door iedereen als een vanzelfsprekendheid wordt beschouwd. Ik vind dit belangrijk want een mens kan zich slechts maximaal ontplooiën los van vooroordelen, restricties en in een omgeving die positief staat tegenover seksualiteit. Door te genieten van seks krijgt men niet alleen meer zin in het leven; seks geeft zin aan het leven. Volgens Tepper (2000) is het pijnstillende effect van seksueel plezier vastgesteld tijdens laboratoriumtesten. Seksueel plezier kan intieme relaties bevorderen. Het geeft een gevoel van verbondenheid met de wereld. Het heelt emoties van eenzaamheid die je kan ervaren ondanks dat je sociaal geïntegreerd bent. We worden er ook immuun van tegen mediaboodschappen die ons niet altijd zo prettig in ons lijf laten voelen (Tepper, 2000, p. 288). Via krachtige verhalen en beelden kan inzicht verworven worden in onderliggende maatschappelijke structuren (Braet, 2012a, 2014; Jarldon, 2019). Dit kan leiden tot het ontrafelen van gevestigde, vanzelfsprekende situaties wat dan weer kan leiden naar andere verhalen die bestaande discoursen kunnen beïnvloeden met andere percepties als gevolg. Ik beschouw dit als een noodzaak voor het beïnvloeden van het beleid wil men verandering activeren.

Ik verbind de seksualiteitsbeleving van vrouwen met een beperking met 'intersectionaliteit'. Dit begrip is niet meer weg te denken binnen het feministische onderzoek. Het wordt beschouwd als een analytische tool, een theorie, een heuristisch hulpmiddel, een modewoord en/of een paradigma. Tussen al deze verschillende benaderingen van intersectionaliteit kies

⁶ Gebaseerd op cijfers opgevraagd aan Aditi vzw voor mijn stageverslag.

⁷ <https://www.facebook.com/watch/?v=615758022240500>

ik voor deze van Floya Anthias. Haar intersectionele framing wens ik toegankelijker te maken voor een ruimer publiek, vertrekkende van de geleefde ervaring van mijn respondenten in de hoop een brug te slaan tussen theorie en praktijk.

3. Vraagstelling

Uitgaande van de probleemstelling en de doelstelling kom ik tot de volgende onderzoeksvragen:

Hoe kunnen narratieven en fotografische afbeeldingen een representatie geven van de geleefde ervaring van vrouwen met een beperking en hoe kan hun seksualiteit bespreekbaar, aanvaardbaar en vanzelfsprekend gemaakt worden aan de hand van het theoretisch kader van Floya Anthias?

4. Relevantie

Vanuit een humanistisch perspectief wens ik in mijn onderzoek te vertrekken bij de (kwetsbare) mens, rekening houdend met die kwetsbaarheid die ons allen verbindt. Het zichtbaar maken van sociale onrechtvaardigheid, minderheidsgroepen uit de onzichtbaarheid halen, beschouw ik als de maatschappelijke relevantie van mijn scriptie.

Kennisproductie vanuit de verschillende ervaringen van vrouwen draagt bij tot de wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek.

5. Perspectief

Er bestaat geen onzichtbare onderzoeker.

Deze masterscriptie wordt beïnvloed door het parcours dat ik afgelegd heb als fotograaf en master in visuele cultuur. Mijn stage bij Aditi vzw heeft mijn engagement voor kwetsbare groepen nog versterkt. Ik ben vrouw en identificeer me met de groep die ik onderzoek. Omwille van mijn betrokkenheid en omdat Bourdieu (1989, p. 20-21), Bochner (2001), Ellis & Bochner (2011), De Graeve & De Craene (2019) en Wall (2006), me hiervan overtuigd hebben, schrijf ik deze thesis in de ik-vorm.

6. Afbakening

Intersectionaliteit is een stamvak van de master gender en diversiteit. De cursus wordt vanuit verschillende disciplines gedoceerd en jaarlijks geactualiseerd. Intersectionaliteit is een relatief recente term. In 1989 introduceerde de Amerikaanse rechtsgeleerde en mensenrechtenactiviste Kimberlé Crenshaw dit begrip. Hiervoor had men ook reeds aandacht voor de impact van het samenkomen van verschillende sociale categorieën en hun

wederzijdse constitutie maar het woord 'intersectionaliteit' was nog niet gevallen. Het is niet mijn bedoeling en het zou ook niet mogelijk zijn binnen een masterscriptie om alle benaderingen te bespreken. Ik heb me gefocust op deze van Floya Anthias omwille van haar vier 'societal arenas' en specifiek de ervaringsgerichte arena waaraan ik de verhalen en portretten van mijn respondenten kan koppelen.

Deze scriptie is ook geen studie van de seksualiteit van vrouwen met een beperking. Hiervoor verwijs ik naar de kanjer van het boek *The Routledge handbook of disability and sexuality* (Shuttleworth et al, 2021) met de meest recente ontwikkelingen. Ook de onderzoeken van Tina Goethals (Goethals, 2015, 2018) en Inge Blockmans (Blockmans, 2017, 2019) leveren een bijzondere bijdrage aan de studie over seksualiteit bij vrouwen met een beperking.

Deze masterproef verheldert de verhalen en portretten van de respondenten in een intersectionele framing, aan de hand van het werk van Floya Anthias, als een ervaringsgerichte verzameling van kennis.

Cindy

Deel 2 THEORETISCH KADER

De centrale concepten: 'vrouw', 'disability', 'seksualiteit' en 'intersectionaliteit' worden afzonderlijk toegelicht. Gezien ik me baseer op de verhalen van mijn respondenten ga ik dieper in op het belang van narratieven.

De intersectionele framing van Floya Anthias vormt het theoretische kader van mijn onderzoek.

Ik vertrek vanuit een reflexieve epistemologie die ervan uitgaat dat kennis steeds geproduceerd wordt binnen een bepaalde context en in interactie met de sociale omgeving waarin tal van discoursen de werkelijkheid vorm geven. Volgens de feministische epistemologie kan er alleen wetenschap beoefend worden vanuit een bepaald standpunt. Kennis is steeds gesitueerd (Haraway, 1988; Harding, 1991; Smith, 1987).

1. KERNCONCEPTEN

1.1. Vrouw

Wat is een vrouw? Velen zullen de wenkbrauwen fronsen bij het horen van deze vraag. Is het immers niet evident wat een vrouw is?! In het dichotomische denken over man/vrouw is een vrouw geen man en zelfs het tegenovergestelde van een man. Als we het vernis van de vanzelfsprekendheid afkrabben komen we echter tot andere opvattingen.

On ne naît pas femme, on le devient, luidt de legendarische uitspraak van Simone de Beauvoir (1908-1986) in *Le deuxième sexe* (1949). Dit verwijst naar de sociale constructie van vrouw-zijn wat later als 'gender' benoemd zal worden.

(Feministische) Darwinisten zullen verwijzen naar de eigenschappen van het lichaam en van het brein die de vrouwelijkheid/mannelijkheid van een mens bepalen (Kimmel, 2003; Vasterling, 2007). Recente onderzoeken wijzen echter uit dat ongeveer 1,7 % van de boorlingen niet overeenkomen met het Platonisch ideaal van het chromosomaal, gonadaal, genitaal en hormonaal dimorfisme (Blackless et al, 2000, p. 161). Omdat vooral de Westerse maatschappij ingericht wordt volgens het systeem van de heteroseksualiteit ondergaan deze 'gevallen' een medische ingreep die hen conform maakt met wat door de samenleving als 'man' of als 'vrouw' gepercipieerd wordt. Maar kan dit wel zomaar en is het niet beter om het kind zelf te laten beslissen als het een mature leeftijd bereikt heeft? Stemmen gaan op tegen deze ingrepen omdat ze een aanslag zouden zijn op de mensenrechten, een uiting van sociale onrechtvaardigheid inhouden en structureel geweld impliceren (Carpenter, 2018; Anthias, 2021, p. 138). De normatieve heteroseksualiteit is immers een organisatieprincipe van sociale ongelijkheid in de maatschappij dat exclusie veroorzaakt.

Alle participanten behalve één die zich niet als cis-vrouw identificeert, beschouwen zichzelf als vrouw conform de normen van de maatschappij. Ze worden allen door de buitenwereld als 'vrouw' gepercipieerd. Ik ben me bewust van het bestaan van non-binaire identiteiten maar deze hebben geen plaats gehad in mijn onderzoek.

1.2. Disability

Wat zijn de 'beperkingen' van het begrip 'disability'? Welke vrouwen kan ik aanspreken om te participeren aan mijn onderzoek? Of welke vrouwen kunnen zichzelf herkennen in het begrip 'disability'?

... tot slot nog een korte reactie op jouw vraag i.v.m. met wie wel/niet tot het veld van disability studies kan horen —> ik denk dat we met zijn allen té veel in 'doelgroepen' blijven denken en te weinig in, wat de Fransen zo mooi als 'situation handicap' omschrijven, denken (G. Van Hove, persoonlijke communicatie, 15 oktober 2019).

... als je jouw werk veilig wil stellen met een afgelijnde (nu ja) definitie dan is de verwijzing naar de doelgroep definitie binnen het VN-verdrag waarschijnlijk én veilig én een beetje rekbaar.

Deze omschrijving luidt als volgt:

Artikel 1: Doelstelling. Doel van dit Verdrag is het volledige genot door alle personen met een handicap van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid te bevorderen, beschermen en waarborgen, en ook de eerbiediging van hun inherente waardigheid te bevorderen. Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving (G. Van Hove, persoonlijke communicatie, 16 oktober 2019).

Ook *Disability Studies* in Nederland (zie bijlage 3) bevestigt dat het aanhouden van de definities van het VN Verdrag een goed uitgangspunt is.

In Goethals et al. (2015) werd de formulering van Turnbull & Turnbull gebruikt om *disability* te definiëren:

...the new paradigm of disability is contextual and societal. A person has an impairment that becomes a disability as a result of the interaction between the individual, and the natural, cultural and social environments. Accordingly, research into the natural, cultural and societal environments is warranted and is targeted at enhancing enablement and preventing disablement...

Op basis van deze argumenten percipieer ik *disability* als complex, variabel, contingent en gesitueerd en als een sociale constructie. Het kruist biologie, maatschappij, *agency* en sociale structuren. *Disability* kan niet gereduceerd worden tot een enkele vaste identiteit: het omvat een veelheid en een verscheidenheid van identiteiten (Goethals et al., 2015, p. 79).

1.3. Seksualiteit

De World Health Organisation (WHO, 2006) definieert het begrip seksualiteit als volgt:

... a central aspect of being human throughout life encompasses sex, gender identities and roles, sexual orientation, eroticism, pleasure, intimacy and reproduction. Sexuality is experienced and expressed in thoughts, fantasies, desires, beliefs, attitudes, values, behaviours, practices, roles and relationships. While sexuality can include all of these dimensions, not all of them are always experienced or expressed. Sexuality is influenced by the interaction of biological, psychological, social, economic, political, cultural, legal, historical, religious and spiritual factors.

Uit deze definitie blijkt dat de context (biologisch, sociaal, economisch, politiek, cultureel, wettelijk, historisch, religieus) een grote invloed heeft op de perceptie van 'seksualiteit'. Een conceptuele analyse van seksualiteit bestaat niet op zich maar zal slechts betekenis genereren door de heersende waarden en normen binnen een samenleving op een specifieke plaats en in een bepaalde periode. Binnen het veld onderscheiden we twee visies die elkaar aanvullen: het essentialistische en het constructivistische paradigma. De eerste beschouwt seks als een natuurlijk, biologisch gegeven waarbij het lichaam het gedrag en de gevoelens determineert; de laatste als een product van socio-historische machtsverhoudingen, normeringen en cultivatie. Deze polarisatie van natuur versus cultuur dient overstegen te worden door natuurcultuur of cultuurnatuur in één adem te benoemen want natuur en cultuur zijn met elkaar verbonden en worden door elkaar beïnvloed.

In *'Are we having sex now or what?'*, vraagt Greta (2002) zich op een ludieke manier af wanneer een ontmoeting seksueel wordt. Haar enige duidelijke uitsluitel is dat, als er geen wederzijdse toestemming is, een handeling niet als seksueel benoemd kan worden (Greta, 2002, p. 7). Voor haar moet de lust, het seksueel plezier wederkerig zijn. Maar toch kan grensoverschrijdend gedrag met seksualiteit te maken hebben. Een verkrachting is seksueel. En hoe zit het dan met sekswerk, seksuele dienstverlening en seks enkel in functie van de voortplanting? Ook het verlangen naar lichamelijk contact 'huidhonger' is niet altijd seksueel. Door het samenbrengen van seksualiteit en *disability* kunnen deze culturele begrippen een andere invulling krijgen. De vermeende tragiek van *disability* wordt in vraag gesteld. Seksualiteit is meer dan een set van vooropgestelde definities en seks heeft niet altijd met genitaliën te maken. *"If we understand sex as more than penetration that occurs in the bedroom, then we can perceive sex and disability coming together in many places we might otherwise have missed them: a heated exchange in a parking lot, a caress on the back of a neck, an online chat mediated by voice-recognition software"* (McRuer & Mollow, 2012, p 24).

'Seks', 'seksualiteit', 'seksuele handelingen', 'seksualiteitsbeleving' zijn dus wel te identificeren maar niet zo gemakkelijk te definiëren.

Toch is een definitie belangrijk, niet alleen in een juridische context (wat is legaal/strafbaar?) maar ook in een sociale context (wat is gewenst/ongewenst gedrag?). Ook in het

wetenschappelijk onderzoek (seksuele gezondheid, geschiedenis van de seksualiteit, ...) dient men te weten waarover men praat. Bovendien, als het politieke beleid zich inlaat met seksuele rechten of voorlichting, is het beter te weten waarover men het heeft.

Intimiteit en seks worden meer dan ooit beschouwd als basisbehoeftes van de mens. Ook al kunnen ze niet opgeëist worden, toch behoren ze tot de mensenrechten⁸. Er wordt vaak vanuit gegaan dat personen met een beperking of mensen in een woonzorgcentrum asexueel zijn (Alexander & Taylor Gomez, 2017; Tepper, 2001).

In de postmoderne traditie heb ik de begrippen seks, *disability* en vrouw gedeconstrueerd. Maar mensen leven niet één enkele sociale positie; ze bevinden zich op het kruispunt van verschillende categorieën of maatschappelijke posities op een bepaalde plaats en in een bepaalde tijd.

1.4. Intersectionaliteit

1.4.1. Inleiding

Er zijn verschillende benaderingen van intersectionaliteit of kruispuntdenken maar de kern is dat intersectionaliteit de sociale posities van gelijkheid en verschil in relatie tot macht onderzoekt. Intersectionaliteit gaat dus niet enkel om het benoemen van categorieën, maar is een analytische tool voor het exploreren van machtsmechanismen die ongelijkheid produceren. Voor sommige academici kan intersectionaliteit zowel een theorie als een methode als een heuristisch hulpmiddel zijn. Davis (2008) waarschuwt ons dat de intersectionaliteit als een '*buzzword*' gebruikt wordt. Hiermee bedoelt ze dat omwille van de vaagheid van het begrip en het gebrek aan specifieke concepten en methodes, deze term voor verschillende situaties kan ingezet worden en het een modeverschijnsel wordt om de term te pas en vaak ook te onpas te gebruiken.

1.4.2. Oorsprong

Ook al werden de voor- en nadelen van het samenkomen van verschillende sociale posities reeds eerder bestudeerd en besproken toch was het de Amerikaanse rechtsgeleerde Kimberlé Crenshaw die vanuit het *black feminism* de term voor het eerst benoemde in 1989. Het is niet alleen omdat je vrouw bent, zo stelde Crenshaw, dat je voor- en/of nadelen kan ondervinden. Je behoort terzelfdertijd tot een bepaalde sociale klasse, een 'ras' of etniciteit. Je bent *abled* of *dis-abled*. Je woont in de stad of op het platteland en je hebt al dan niet toegang tot

⁸ Universele Seksuele en Reproductieve rechten van de mens (charter van WAS of I.P.P.F)
<https://www.who.int/teams/sexual-and-reproductive-health-and-research/key-areas-of-work/sexual-health/defining-sexual-health>

<https://www.amnesty.nl/encyclopedie/seksuele-rechten>

onderwijs en zo meer. Dit allemaal samen kan op zijn beurt privileges of onderdrukkingen veroorzaken. Het concept van een intersectionele analyse impliceert een andere manier van denken: het intersectionele denken. Hierdoor worden andere, nieuwe betekenissen gegenereerd. Het gebruik van intersectionaliteit bepaalt de betekenis ervan. Dit betekende een keerpunt in de veranderde relatie tussen academisme en activisme (P.H. Collins, 2019, pp. 23-24). De praxis als kernidee van Paulo Freire (1979)⁹ doet hier opnieuw zijn intrede. Daardoor heeft Intersectionaliteit met sociale (on)rechtvaardigheid, met sociale (on)gelijkheid en met de sociale context te maken en is hierdoor ook verbonden met ethiek (Collins, 2019).

1.4.3. Probleem van categorieën

Gelijkheid en/of verschil ontstaan op het kruispunt van verschillende categorieën of sociale posities. In het project 'Lijfelijk Anders' komen de categorieën (*dis*)ability en gender samen. We kunnen ons afvragen als deze categorieën of sociale posities wel zo afgelijnd zijn?

McCall (2005) wijst erop dat het sociale leven te complex is om in een categorie te passen. Categorieën impliceren afbakening en grenzen wat tot exclusie leidt. Deze 'anti-categorische complexiteiten benadering' is een van de drie benaderingen die McCall ontwierp om intersectioneel onderzoek te beoefenen. De andere 'intra-categorische complexiteiten benadering' houdt rekening met de verschillen binnen een groep terwijl de 'inter-categorische complexiteiten benadering' de groepen afzonderlijk bestudeert en vergelijkt.

Het denken in dichotomieën sluit een waaier van mogelijkheden uit die zich tussen en rond de uiterste grenzen bevinden. Bovendien worden categorieën, zoals de categorie *disability* sociaal geconstrueerd vanuit het standpunt van de niet-gemarkeerde categorie (wit, middenklasse, *abled*, mannelijk en heteroseksueel) die de institutionele macht bezit (Dean, 2010, p.127). De taal waarbij een categorie benoemd wordt kan ook op de korrel genomen worden. Het is eerder de taal die categorieën creëert dan omgekeerd (McCall, 2005, p. 1777).

1.4.4. Leib/Körper

Hokjesdenken kan tot reductionisme leiden. De actoren binnen een categorie zijn niet homogeen. Ze hebben een eigen geschiedenis, een specifieke context en een geleefde lichamelijkeheid. Wat op macro-niveau gebeurt kan niet geprojecteerd worden op het niveau van het concrete sociale leven (Villa, 2011). Villa vult de *categorical logic* aan met de *practical/embodied logic*. Dit verhindert ieder mens om naadloos in een bepaald hokje te passen.

Seksualiteit heeft met lichamelijkeheid te maken. Het lichaam is meer dan de incorporatie van sociale categorieën en normen, zelfs als je erkent dat er meerdere categorieën en normen

⁹ Voor Freire is reflectie zonder actie even waardeloos als actie zonder reflectie. Je hebt beiden nodig en ze hebben ook invloed op elkaar. Die constante wisselwerking tussen actie en reflectie noemt Freire 'praxis'.

bestaan. Een lichaam beweegt, danst, heeft pijn, connecteert en communiceert met andere lichamen. Een lichaam is iets persoonlijks, behoort tot de categorie 'Körper' maar is meer dan dat. Het is het geleefde, eigen lichaam, het 'Leib' dat afwijkt van het genormaliseerde lichaam (Hermans, 2016). Lijven zijn altijd anders en veranderen in de loop van de tijd. Toch spiegelen de meeste mensen hun lijf aan een cultureel vooropgestelde representatie van een lichaam: jong, gezond, lenig, geconcipeerd volgens het Griekse schoonheidsmodel en meestal wit. Deze norm zorgt voor heel wat frustraties, zelfhaat, gevoel van minderwaardigheid, een laag zelfbeeld en eetstoornissen (Jeffreys, 2014).

Lichamen met een beperking worden in onze samenleving gepercipieerd in termen van Körper. Dit is zeker het geval in het medische model (Devlieger, 2010, p. 15). Door de *disabled* en de *abled* tegenover elkaar te stellen (het abnormale versus het normale), wordt het *disabled* lichaam gereduceerd tot een ding om naar te kijken, zelfs om naar te staren (Garland-Thomson, 2002, 2006). Dit resulteert in een proces van exclusie en laat geen ruimte voor een ground-zero beleving van het lichaam dat leeft, ervaart en met anderen resoneert, dus met een ground-zero beleving van het lichaam als lijf (Hermans, 2016, p. 161).

Het project 'Lijfelijk Anders' visualiseert deze lijfelijkheid geconnecteerd met seksualiteitsbeleving. De categorie 'Körper' wordt aan het wankelen gebracht door de praktische /geleefde logica van het 'Leib'. De traditionele representatie van het lichaam in relatie met seksualiteitsbeleving wordt bevraagd. De normatieve esthetische standaards worden herdacht. In de plaats wordt een 'otherness' voorgesteld als krachtig en esthetisch. Een esthetica die weigert de platgetreden paden te bewandelen, die ontroert en verrast waardoor de Griekse norm gedenigreed wordt tot gekunsteldheid en saaiheid. Een nieuwe esthetiek, de 'aesthetic of differences' (Hermans, p. 164) en de 'disability aesthetics' (Siebers, 2010) wordt geboren.

1.4.5. 'Een' benadering van Intersectionaliteit

Geïnspireerd op Bourdieu, stelt Anthias (2012) haar model van intersectionele 'framing' voor: de 'four societal arena's of investigation'. Ik kies voor haar benadering omdat haar framing van Intersectionaliteit verwijst naar de verschillende niveaus waarop aan intersectioneel onderzoek kan gedaan worden. Ze hecht groot belang aan de processen en de historiciteit bij het tot stand komen van bepaalde situaties. Bovendien legt ze de relatie tussen micro-, meso- en macroniveau en biedt ze op die manier een meer holistische benadering van intersectionaliteit met aandacht voor de menselijke aspecten van de samenleving. Het individuele en het collectieve zijn immers onlosmakelijk verbonden. Elke arena fungeert als een ruimtelijke context die met elkaar verbonden zijn. Van macro- naar micro-niveau kan verwezen worden naar de arena van de organisaties, de arena van de representatie dat de discursieve praktijk inhoudt, de arena van de intersubjectiviteit en ten slotte, de arena van de ervaringen. In deze laatste arena ligt de focus op narratieven in relatie met het geven van betekenis. Het affectieve, het emotionele en het lichamelijke zijn hier belangrijk. Narratieven brengen de geleefde ervaring en de belichaamde praktijken aan de oppervlakte. De focus van

mijn onderzoek leg ik op dit laatste niveau van analyse. Het is een menselijk niveau waarbij 'de ander' het subject is en niet herleid wordt tot het object van onderzoek.

De *narrative turn*¹⁰ manifesteert zich ook binnen *disability studies*. De verhalen verteld door mensen met een beperking, worden een belangrijke epistemologische bron.

1.5. Narrativiteit

'Zijn' is ook een manier van 'weten'. Het essentialisme van de ontologie wordt doorbroken door geleefde ervaringen. Op die manier is er een sterke verwevenheid tussen ontologie en epistemologie (Hemmings, 2012). Epistemologisch beschouwd vormen verhalen zowel een manier om over het leven te vertellen als een middel om te weten te komen en kennis te vergaren. Bovendien is het verhaal ook een ontologische toestand van het leven: als sociale wezens leven we verhaalde levens. De wereld rondom ons is opgebouwd uit vertellingen. We vatten en begrijpen ons leven in een narratief (Smith & Sparkes, 2008, p. 18).

In mijn onderzoeksproject wordt de structuur en de inhoud (de *Whats*) van het verhaal van de respondenten geleid door open vragen en de volgorde waarin ze gesteld worden. De participant nestelt zich in de rode sofa van mijn studio of onder de koepel van mijn galerijruimte en antwoordt op de vragen en op de bijvragen die deze antwoorden oproepen.

Narratieve analyse veronderstelt dat taal betekenis uitdrukt en dat hoe (de *Hows*) een verhaal verteld wordt even belangrijk is als wat gezegd wordt. In het domein van *disability* onderzoek krijgt de performatieve dimensie van narratieven te weinig aandacht (Smith & Sparkes, 2008, p. 23). Nochtans is de manier waarop iets gezegd wordt, de lichaamstaal en de expressie, de performatieve dimensie ingrijpend. Het verhaal kan chaotisch overkomen, of als een zoektocht, aarzelend, soms luchtig en (gemaakt) optimistisch. Bij begeleiding, in het geval van vrouwen met een mentale beperking, worden de *Hows* uitgebreid door de interactie van een derde persoon (de begeleider). Hoe een verhaal verteld wordt en hoe dat genoteerd wordt vanuit het standpunt van de story analyst is belangrijk. In de typologie van de narratieve analyse wordt dit 'performatieve analyse' benoemd. Maar er dient ook aandacht besteed te worden aan het standpunt van de verteller. Zal de verteller creatieve analytische praktijken gebruiken om zich uit te drukken? Hier wordt vooral naar de auto-etnografie verwezen maar de verteller kan ook op scene staan, kan bewegen en dansen, zijn/haar lichaam gebruiken om iets uit te drukken. Lichaamstaal is immers ook een taal. In 'Lijfelijk Anders' stimuleerde ik met behulp van mijn lichaamstaal, de modellen/respondenten/vertellers om met hun lichaam te spreken, zelfs te schreeuwen. Ze vertellen niet alleen verhalen over hun lichaam maar ook met gans hun lichaam. Op het moment dat de draadontspanner doorgegeven wordt hebben zij *carte blanche*. Zij geven een performance voor de camera. Zij hebben 'het' in handen. Het performatieve en het structurele komen hier samen zoals de vorm en inhoud samen komen.

¹⁰ De laatste decennia wordt een verhoogde belangstelling voor *story telling* waargenomen in verschillende andere disciplines dan taalkunde, bijvoorbeeld in de sociologie. Verhalen krijgen de status van volwaardige bron voor het vergaren van kennis.

Hoe sterker de vorm hoe krachtiger de foto zal spreken. Dit performatieve karakter van het gebeuren maakt hier het onderscheid met een doorsnee fotoshoot.

Verhalen zijn niet alleen persoonlijk, ze zijn ook sociaal en cultureel geconstrueerd. Narratieven zijn niet natuurlijk; ze zijn een sociale constructie. Mensen worden geboren in een cultuur met een voorraad aan narratieven die naar hartenlust kunnen ontleend, gereproduceerd, toegeëigend en geadapteerd worden binnen alledaagse sociale interacties. Ook al komt een verhaal uniek over toch is het steeds geconstrueerd volgens sociale en gedeelde conventies. Daarom komen we via narratieven even veel te weten van het individuele en het collectieve, van het private en het publieke als van de echte en fictionele wereld. Of om het uit te drukken in de bewoording van Floya Anthias: via de geleefde ervaring verwoord in verhalen komen we meer te weten over de arena's van het intersubjectieve, de politiek en het beleid en van de discoursen en representaties in een specifieke context.

De verschillende assen, categorieën of sociale posities binnen intersectionaliteit zijn eveneens sociale constructies. 'Identiteit' wordt niet beschouwd als een kwestie van 'benoemen' maar van 'vertellen'. Prins (2006) herhaalt dat we zowel auteur/acteur als co-auteur/co-acteur van ons eigen levensverhaal zijn en dat onze (individuele en collectieve) handelingen kunnen worden opgevat als opgevoerde verhalen. Identiteit kan niet worden begrepen door een lijst van kenmerken die ons informeert over het 'wat' van een persoon. Het gaat hem om 'wie' iemand is en dat kan alleen worden getoond door het vertellen van verhalen. Hierbij mag niet over het hoofd gezien worden dat onze handelingen ook veel vertellen over ons. Verhalen over onszelf en anderen zijn slechts ten dele van onszelf: we betreden een toneel dat al vastligt. Ons leven volgt voor het grootste deel het verloop van reeds beschikbare narratieve scenario's. Onze verhalen zijn ook gelaagd en vaak tegenstrijdig. De scripts van gender, 'ras', etniciteit, klasse (en ik zou hier ook nog *disability* en leeftijd willen aan toevoegen), spelen een constitutieve rol, maar nooit op dezelfde manier, nooit als louter bepalende factoren (Prins, 2005, p. 281).

De wereld wordt geïnterpreteerd in woorden maar ook in beelden. We denken in beelden. Deze gedachten bereiken niet alleen via woorden de buitenwereld maar worden zintuiglijk weerspiegeld (Peters J.M., 1993). Net zoals fotografische afbeeldingen vertegenwoordigen verhalen een representatie van de werkelijkheid en vloeien ze niet samen met waarheid en werkelijkheid. Deze representatie kan problematische dimensies bereiken bij mensen die niet beantwoorden aan de normen zoals o.a. ouderen en personen met een beperking. In films, televisie, kunst, literatuur en andere media komen zij vaak over als afhankelijk, triestige wezens, onarids, decadent of belachelijk. Deze populaire representatie beïnvloedt niet alleen de beeldvorming van de doorsnee burger maar ook van de personen met een beperking zelf die deze blik internaliseren ten koste van persoonlijke ontwikkeling en zelfvertrouwen (Millet-Gallant, 2012, p. 11). Met 'Lijfelijk Anders' wens ik deze negatieve stereotypingen te doorbreken. Een positieve beeldvorming van vrouwen met *agency* wens ik in de plaats te

stellen. Misschien worden deze vrouwen wel nagestaard in het dagelijks leven maar in de fotostudio staren en spreken ze zelf terug met gans hun lijf.

Verhalen zijn ingebed in een lichaam en worden van daaruit geprojecteerd. Het lichaam, het *Leib* zelf vertelt een verhaal. Fenomenologische studies onderschrijven het belang van de *experience of the animated body (der Leib)*. We wonen in ons lijf en leven met, doorheen en ondanks dat lijf (Campbell, 2008, p. 7). Die lijfelijkheid valt meer op bij personen met een lichaam dat er zichtbaar anders uitziet dan de norm. Ook al wordt *disability* sociaal geconstrueerd toch kunnen we er niet onderuit dat lichamelijke een belangrijk deel is in de beperking waardoor heel wat activiteiten niet kunnen uitgevoerd worden of bemoeilijkt worden ook binnen het domein van de seksualiteit.

Vertellen over lichamelijke, intimiteit en seksualiteit wordt de 'Big Story' van onze tijd genoemd (Plummer, 1995, p. 4). Deze intieme, seks gerelateerde verhalen worden niet alleen opgevoerd binnen academische kringen maar meer dan ooit ook door 'gewone' burgers zoals in de praatprogramma's van Goedele Liekens, tijdens de opnamen van '*Temptation Island*' of in documentaires van Louis Theroux voor de BBC. Deze ontwikkelingen grijpen plaats tegen een bredere context van vervagende grenzen tussen het publiek en het privaat domein (Attwood, 2006). Plummer ontwikkelt het concept 'intiem burgerschap' als aanvulling op het politiek burgerschap. Interessant hierbij is dat hij ons niet alleen herinnert aan de bekende slogan van het tweede golf feminisme 'het persoonlijke is politiek', maar dit statement ook uitbreidt naar 'het politieke is persoonlijk'. Het politieke en publieke domein zijn zo verstrengeld met het private leven dat deze nog moeilijk te scheiden zijn. Politieke en publieke discoursen beïnvloeden ons persoonlijk leven. Omgekeerd zal ook de privatisering en seksualisering van de publieke sfeer invloed uitoefenen op de politieke en publieke sector (Plummer, 2001, 2003). Vandaar dat (intieme) verhalen meer zijn dan *text* die wacht om geanalyseerd te worden. Verhalen impliceren ook sociale acties, ingebed in de sociale wereld (Plummer, 1995, p. 17). In verhalen zitten politieke taken vervat die kunnen verwezenlijkt worden als ze vanuit het micro-niveau doorstromen via het meso-niveau naar het macro-niveau: het niveau van politiek en beleid.

Mei Lan

2. FLOYA ANTHIAS

Niet alle bevindingen in haar talrijke artikels en in haar laatste boek zijn toepasbaar op de kern van mijn onderzoek. Daarom beperk ik me tot deze die relevant zijn voor de vraagstelling en de doelstelling in dit onderzoeksproject 'Lijfelijk Anders'¹¹.

2.1. Intersectionele framing

In *'Rethinking social divisions: some notes towards a theoretical framework'*, tekende Anthias (1998) de krachtlijnen uit van haar intersectionele framing.

Ze merkt op dat binnen het postmoderne denken, dat gekenmerkt is door fragmentatie, er geen plaats meer is voor vaste identiteiten. Subjecten zijn objecten in voortdurende wording. Categorieën en andere analysemiddelen horen bij 'de grote verhalen' van het verleden en essentialisme is uit den boze. Maar toch is het mogelijk om een onderscheid te maken tussen identiteiten als uitkomsten van contextuele en gesitueerde variabelen en identiteiten als verklaringen voor situaties. Hiervoor hebben we conceptuele middelen nodig (Anthias, 1998, p. 509). En zo ontwikkelt Anthias het concept van de ontologische ruimten die heuristische middelen voor onderzoek inhouden. Binnen deze ruimten worden ongelijkheid en verschil op een meer abstract niveau geëxploreerd. Ze zijn niet essentialistisch op zich omdat ze ervaringsgerichte, intersubjectieve, organisatorische en representatieve vormen kunnen aannemen (Anthias, 1998, p. 510). Hier verwijst ze reeds naar de vier maatschappelijke arena's van intersectioneel onderzoek.

Op het gebied van intersectionaliteit heeft ze een belangrijke stem verworven door haar artikel *'Intersectional what? Social divisions, intersectionality and levels of analyses'* (2012).

Bij het object van analyse dient bij voorkeur de vraag gesteld te worden "waarnaar wordt verwezen?" (Anthias, 2012, p. 7) of "naar welk probleem verwijst intersectionaliteit?", en dient men zich niet zozeer af te vragen wat de intersectionaliteit is (Anthias, 2021, p. 76). Wordt er verwezen naar het eerste niveau van abstractie dat Anthias 'de sociale ontologie van verschil' noemt of naar het tweede niveau van abstractie die ze benoemt als 'sociale categorieën van discursieve praktijken bij het maken van grenzen en hiërarchieën' (Anthias, 2012, pp. 6-8). De scheiding van de verschillende categorieën binnen deze ontologische ruimten is een eerste stap naar een intersectionele framing (Anthias, 2012, pp. 6-8). Hiermee pleit Anthias voor het behoud van categorieën omdat ze toelaten de wereld beter te begrijpen. Het is immers in een onderzoek belangrijk om te weten waarover men spreekt. Binnen deze ontologische ruimten kunnen categorieën een heuristische vergelijking ondergaan en zo komt Anthias tot verschillende parameters die ze gemeenschappelijk hebben. Door het zoeken naar deze overeenkomsten kan men krachten detecteren die ongelijkheid veroorzaken.

¹¹ In bijlage 4 worden andere aspecten van haar onderzoek toegelicht.

Het is nuttig om in het kader van mijn onderzoek naar de intersectionaliteit van vrouwen met een beperking en hun seksualiteitsbeleving hierop dieper in te gaan omdat we hierdoor meer inzicht krijgen over de manier waarop 'verschil' en 'macht' geconstrueerd worden.

1. Dichotomie.

Binnen iedere categorie is er een dominante positie terug te vinden die de referentie uitmaakt binnen een cultureel maatschappelijke context. Deze binaire tegenstellingen zijn geïntegreerd in het Westerse denken en construeren asymmetrische relaties die nooit waarde vrij zijn. Je bent een man of je bent een vrouw, Je bent wit of je bent zwart, waarbij de ene kant historisch en cultureel meer waarde en macht krijgt dan de anderen. Zo ook met *disability*. De norm in de meeste samenlevingen is iemand die gezond en fit is en meedraait in het kapitalistische productiesysteem. Bovendien beantwoordt die bij voorkeur aan het Griekse schoonheidsideaal. *Abled* staat tegenover *disabled* waarbij *abled* meer gevaloriseerd wordt.

Het in vraag stellen van deze dichotomieën door de relatie tussen de uitersten te beklemtonen en alle mogelijkheden ertussen, kan bijdragen tot het ontmaskeren van onderliggende machtsmechanismen.

2. Naturalisatie.

Categorieën die rechtstreeks te maken hebben met het lichamelijke zoals gender, etniciteit/ras, leeftijd en *disability* worden vaak gepercipieerd als zijnde 'natuurlijk'. Dit biologisch essentialisme legitimeert ongelijkheid en machtsverschil. Systemen en machtsstructuren worden hierdoor verdoezeld.

3. Homogenisatie en collectieve toewijzing.

Subjecten binnen een bepaalde categorie worden geconstrueerd als zijnde homogeen. Er wordt geen rekening gehouden met hun specifieke lichamelijke, geestelijke of sociale kenmerken. Bepaalde eigenschappen worden hen a priori collectief toegewezen. Deze stereotypen zijn echter wel culturele constructies, zijn historisch gegroeid en hebben een contextueel karakter. Ze houden niet alleen persoonlijke vooroordelen in, maar worden ideologisch geproduceerd waardoor ze machtsstructuren voortbrengen. Bepaalde kenmerken die collectief toegeschreven worden kunnen geïnternaliseerd worden en werken verstikkend. Mensen met een beperking die door hun netwerk, een gebrek aan seksuele educatie en door de beeldvorming, te horen en te zien krijgen dat zij nooit een geschikte romantische partner zullen vinden nemen dit in zich op en zullen dit zelf na verloop van tijd als een vanzelfsprekendheid gaan beschouwen waardoor ze onbewust psychische en lichamelijke controle toelaten.

4. Hiërarchisatie.

Categorieën construeren posities in de sociale orde van de dingen. Het toekennen van waarde en status aan een bepaalde positie gebeurt in een maatschappelijke en culturele context en wordt bepaald door de dominante groep.

5. Ongelijke toewijzing van middelen.

Middelen worden meestal verbonden met economische middelen en daardoor met klasse. Een ongelijke verdeling van de middelen houdt ook die middelen in die politiek en cultureel geconnecteerd zijn. Ook de kans om in verschillende discoursen gerepresenteerd te worden is een belangrijke bron. Het onzichtbaar maken van sommige groepen in onze maatschappij is een machtig middel om hen het zwijgen op te leggen, zoals dit gebeurt bij personen met een beperking en bij oudere mensen.

6. Inferiorisatie.

Binnen ons Westerse denken wordt een kant van de tweedeling beschouwd als de standaard of de norm, als het ideale. Dit impliceert dat de andere kant afwijkt. De oorzaak kan gevonden worden bij de 'goede' kant die als referentie dient. Het gevolg hiervan is dat subjecten die zich aan de 'verkeerde' kant bevinden soms letterlijk gepathologiseerd worden. Die pathologie wordt beschouwd als inherent voor een bepaalde categorie (vrouwen, zwarten, mensen met een beperking). Individuen die niet de voorgeschreven rol bij een bepaalde positie aannemen worden ook gepathologiseerd. Het verziekelijken gestuurd door maatschappelijke krachtverhoudingen, leidt tot het degraderen van bepaalde groepen en tot een minderwaardigheidscomplex van de getroffen groepen.

(Anthias, 1998, pp. 516-522, 2021, pp. 51-55).

2.1.1. Abstractie.

De abstraherende niveaus van Anthias zijn dus bedoeld om conceptueel na te denken over de organisatie van de wereld. Ze verwijzen naar ideeën, opvattingen, voorstellingen die aan de basis liggen van categorieën en die pas gematerialiseerd kunnen worden in concrete situaties.

2.1.1.1 Sociale ontologie: eerste niveau van abstractie.

Zo verwijst gender naar de ontologische ruimte waarbinnen een sociale constructie ontstaat op basis van seksualiteit en biologische reproductie. Klasse verwijst dan naar de ontologische ruimte van productie en reproductie en ethnos naar de ontologische ruimte van collectiviteit (Anthias, 2012, p. 6-7). *Disability* wordt hier niet vernoemd maar zou kunnen verwijzen naar de ontologische ruimte van 'perfectie'. Anthias waarschuwt dat we haar sociale ontologie niet mogen verwarren met de 'ontological turn' uit de kritische antropologie. Sociale ontologie is hier een heuristisch hulpmiddel dat helpt om de constructie van posities van '*beingness*' te

bestuderen. Op dit niveau van abstractie worden de verschillende categorieën onderzocht als organisatieprincipes in de samenleving (Anthias, 2021, p.78).

2 1.1. 2. Sociale categorieën: tweede niveau van abstractie.

Categorieën hebben een verschillende historische en ontologische basis maar wat ze allen gemeenschappelijk hebben is dat ze verbonden zijn met processen die grenzen of scheidingslijnen en hiërarchieën creëren. Hier verwijst Anthias naar de gemeenschappelijkheden van categorieën zoals hierboven vermeld. Op dit abstracte niveau van analyse sorteren categorieën mensen op de eerste plaats in verschillen en overeenkomsten. Sociale categorisatie is een typisch menselijk verschijnsel maar hoe hiermee omgegaan wordt in verschillende settings wordt bepaald door processen van machtsmechanismen (Anthias, 2021, p. 46). Anthias wijst op het belang van discursieve praktijken, de sociale organisatie en representatie die categorieën vormgeven. Belangrijk is dat ze bestaan binnen een ruimtelijke en tijdelijke context, geen vaststaand gegeven zijn en gelokaliseerd zijn binnen de werking van macht. De scheiding van categorieën is een eerste stap naar een intersectionele framing die aandacht vraagt voor hun articulatie (Anthias, 2012, pp. 7-8).

2.1.2. Concrete sociale relaties.

Na deze abstracte niveaus waarbij categorieën heuristisch geanalyseerd worden komt Anthias op het niveau van concrete sociale relaties in het alledaagse leven. Hier komt intersectionaliteit ten volle tot uiting en hier komen ook de verschillende maatschappelijke arena's van intersectioneel onderzoek aan bod.

Als je naar de concrete relaties kijkt is het belangrijk om onderscheid te maken tussen hoe individuen gepositioneerd zijn in de intersecties en de manieren waarop deze posities gewaardeerd en beloond worden (Anthias, 2021, p. 85).

Het specificeren van deze arena's vormt een bruikbaar methodologisch principe voor intersectionele framing omdat het een reeks van analytische vragen rangschikt in contextuele, tijdsgebonden omstandigheden.

Een onderzoeker kiest op welke van de maatschappelijke arena's zij of hij zich zal focussen afhankelijk van de onderzoeksvraag. Ieder arena treedt op als een context voor de andere arena's. De notie van 'maatschappelijke arena' is eveneens heuristisch. Zij laat toe om vanuit verschillende aandachtspunten te vergelijken hoe sociale categorieën opereren en interacteren (Anthias, 2021, p. 86).

Anthias schetst volgende maatschappelijke arena's:

- De arena van de organisaties.
Hier wordt de focus gelegd op hoe bepaalde bevolkingscategorieën georganiseerd worden binnen institutionele structuren zoals familiestructuren en netwerken, opvoedingssystemen, politieke en wettelijke systemen, het staatsapparaat en het systeem van toezicht en controle.
- De arena van de representatie.
De focus ligt hier op beelden en tekst, documenten en de informatiestroom over sociale categorisatie en verdeeldheid die te vinden zijn in de media, schoolboeken, wettelijke documenten, Google opzoekingen en films. Het gaat hier over discourses over een bepaald onderwerp.
- De arena van de intersubjectiviteit.
Deze concentreert zich op ontmoetingen zoals alledaagse sociale contacten of praktijken in relatie met anderen (vrienden, familie, netwerk) en ook in relatie met onpersoonlijke contacten zoals bijvoorbeeld de politie, het sociale zekerheidssysteem of de instituties. Hier worden ook praktijken van verbinding, vriendschap en afstand nemen in beschouwing genomen. Hoe worden categorieën geproduceerd en gereproduceerd tijdens ontmoetingen? Hoe gaan mensen weerstand bieden tegen de categorieën waarin ze gekatapulteerd werden?
- De arena die op ervaringen gericht is.
Dit is de arena van de gemeenschappelijke ervaringen. Hier ligt de focus op verhalen die verteld worden vanuit de geleefde ervaring en die een betekenis genereren met een maatschappelijk karakter. Het affectieve, het lichamelijke en het emotionele komen hier aan bod alsook de manier waarop ervaring in kennis kan vertaald worden. Hoe worden ervaringen gearrangeerd en geproduceerd in specifieke contexten zoals de werkvloer, de buurt en andere sociale plaatsen. Deze arena impliceert verhalen van identificatie, onderscheid en 'othering'.

Het is op deze laatste maatschappelijke arena dat ik me focus voor mijn onderzoek.

De arena's zijn geen afzonderlijke gebieden maar kunnen beschouwd worden als een prisma voor sociaal onderzoek. Zij zijn op hun beurt intersectioneel want ze sluiten elkaar nooit uit op vlak van processen en uitkomsten.

(Anthias, 2012, pp.10-11, 2021, pp.85-88).

Lies M

2.2. 'Framing'

Voor Anthias kan intersectionaliteit geen theorie zijn omwille van de vloeïendheid van het begrip. De uitkomsten van processen zijn steeds gerelateerd met een bepaalde tijd en plaats die nooit vaststaande gegevens zijn. Bovendien komt de uitwerking van het samenkomen van verschillende sociale posities pas tot uiting in concrete situaties en in een bepaalde context. Daarom heeft Anthias het over een intersectionele 'framing' (Anthias 2012, 2016, p. 205). Ondanks dat zij het ontbreken van een theoretische omkadering als een van de pijnpunten van intersectionaliteit ziet (Anthias, 2021, p. 68), poneert ze dat intersectionaliteit geen theorie kan zijn want dit zou betekenen dat intersectionaliteit in een essentialistisch principe zou vervallen dat het juist wil bestrijden (Anthias, 2021, p. 71). Intersectionaliteit is immers geen algemeen toepasbare theorie die een bepaald fenomeen uitlegt.

'Framing' is een belangrijk begrip binnen de communicatiewetenschappen. De omschrijving van Robert M. Entman wordt vaak aangehaald:

To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem, definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described.

(Entman, 1993, p. 52)

Hier ook wijst 'framing' op de subjectiviteit van waarheid en werkelijkheid. De betekenis van intersectionaliteit is niet alleen context gebonden, maar verwijst ook naar machtsverhoudingen: wie stuurt de betekenisgeving? Wat binnen een intersectionele analyse (onbewust) verzwegen wordt kan even belangrijk zijn als wat geëtaleerd wordt. Dit verbind ik met de raad van Anthias om bij het begin van een intersectioneel onderzoek niet zo zeer de betrokken categorieën te benoemen maar eerder te starten met contextuele processen die tot ongelijkheid leiden. Op die manier kunnen potentiële onzichtbare categorieën blootgelegd worden (Anthias, 2021, p. 69).

Entman stelt voor om het concept van 'framing' te hanteren als een onderzoekparadigma bruikbaar in andere domeinen dan in de communicatiewetenschappen zoals cognitieve studies in sociale psychologie, onderzoek naar klasse, gender en 'ras' in culturele studies en in de sociologie (Entman, 1993, p. 56). Met haar intersectionele benadering van 'framing' sluit Anthias hierbij aan.

2.3. *Translocational positionality*

In 2002 ontwikkelde Anthias voor het eerst het concept 'translocale positionality'. Zij vond dit een bruikbaar concept dan het concept 'identiteit' om processen en uitkomsten van collectieve identificatie en sociale ordening binnen ruime sociale relaties te onderzoeken.

"Het is niet alleen een neologisme", merkt ze op en inderdaad de woorden 'translocational' en 'positionality' zijn niet bekend in het Merriam-Webster woordenboek, "maar een heuristisch hulpmiddel" (Anthias, 2008, p.15). Zij introduceert deze term omdat de meeste opvattingen over intersectionaliteit te weinig aandacht besteden aan de historiciteit, sociale processen en uitkomsten van sociale verdeeldheid.

'Translocaties' gaan niet alleen over de fysieke verplaatsing van mensen in een ruimtelijke en culturele context. 'Translocaties' verwijzen ook naar de stijgende fragmentatie van het sociale leven en de overlapping van grenzen en scheidingslijnen van sociale posities. 'Locatie' verwijst hier naar de sociale ruimte binnen contextuele, ruimtelijke, tijdelijke en hiërarchische relaties rond intersecties van sociale verdeeldheid en identiteiten van o.a. klasse, etniciteit, gender en anderen (Anthias, 2008, p.9). Voor Anthias is de kern van sociale posities de band met economische, politieke en sociale belangen in een bepaalde context. Dat kan verschillende, ongelijke en tegenstrijdige sociale patronen van identiteit en *belonging*, dominantie en onderdrukking construeren (Anthias, 2008, p. 14). Haar concept van 'translocale positionality' presenteert ze als een toevoeging aan intersectionaliteit – in 2021 ontwikkelt ze de term 'translocational intersectionality' - én als een andere manier van denken over 'identiteit' en '*belonging*'. Positionaliteiten zelf worden sociaal geproduceerd door het samenspel van processen en uitkomsten van sociale relaties. Hierdoor gaat de aandacht automatisch naar kenmerken van het sociale leven: het ervaringsgerichte, het organisatorische, de representatie en het intersubjectief karakter.

Het prefix 'trans' verwijst naar beweging, vloeïendheid, verandering, contradictie en historiciteit. Het overstijgt de statische en binaire natuur van 'inter' (in intersectionaliteit).

'Trans' verwijst ook naar overschrijding, naar een 'verder gaan dan'. Het laat ons ook de poreusheid van grenslijnen voelen. Het opent de lens naar de transgressie en de dialoog. De notie van translocaal zal daardoor de complexiteit, de multidimensionaliteit en het symbiotische capteren die contradictorische en simultane processen inhouden alsook bepaald worden door temporale en plaatselijke contexten (Anthias, 2021, p.28).

'Trans' benadrukt bijgevolg processen die hiërarchieën voorafgaan.

'Sections' of identiteitscategorieën (in intersectionaliteit) vervangt Anthias door 'social locations'. Deze locaties verwijzen zowel naar de fysieke locatie als naar sociale locaties. De focus ligt op plaatsen in de dubbele betekenis van het woord zowel als achtergrond en als hiërarchische locatie en pas nadien op identiteiten. Dit biedt ook een analytische en methodologische lens die verschillende niveaus van analyse en verschillende maatschappelijke arena's onderscheidt (Anthias, 2021, p. 74).

Anthias (Cheney et al., 2016, p. 205) beaamt dat haar toevoeging aan intersectionaliteit (translocale positionaliteit en translocale intersectionaliteit) geen correctie is van Intersectionaliteit maar er wel een *retooling* van is.

2.4. Vrouwen met een beperking en seksualiteit.

Anthias behandelt vooral de categorieën gender, etniciteit/'ras' en klasse maar stelt uitdrukkelijk dat zij het belang van andere categorisaties en geleefde ervaringen zoals leeftijd, disability, migratie en burgerschap niet wil minimaliseren (Anthias, 2021, p. 10). Deze laatste houden immers ook machtsmechanismen en processen van ordening in. Haar intersectionele framing kan uitgebreid worden naar andere categorieën in functie van het object van analyse en het markante van sociale relaties op verschillende tijden en plaatsen (Anthias, 2021, p. 49).

2.5. Macht

'Macht' loopt als een rode draad doorheen intersectionaliteit onafhankelijk als intersectionaliteit beschouwd wordt als een theorie, een concept, een paradigma, een heuristisch hulpmiddel, een analytische tool, een 'framing', een metafoer of een buzzword. Intersectionaliteit gaat immers verder dan het benoemen van categorieën of sociale posities die elkaar wederzijds constitueren. Intersectionaliteit gaat ook over het onderzoeken van machtsmechanismen die ongelijkheid veroorzaken.

In mijn onderzoek over de intersectionaliteit van vrouwen met een beperking en hun seksualiteitsbeleving is het belangrijk om bij 'macht' stil te staan. Vertrekkende van de verhalen van mijn respondenten (het ervaringsgerichte niveau) wens ik immers hun ervaringen (de maatschappelijke arena van het ervaringsgerichte) te verbinden met de intersectionele framing van Anthias die ook de maatschappelijke arena's van het intersubjectieve, het representatieve en het organisatorische inhouden, om zo meer inzicht te krijgen in de machtsstructuren die hierin verweven zijn.

Maar wat is macht en hoe kunnen we machtsmechanismen ontdekken?

"Power is conceptualized as a relation emerging from specific material and/or ideological structures, rather than as being located in individual cognition" (Janssens & Zanoni, 2014, p.318). Deze benadering verwijst veel meer naar het structurele dan naar het individuele. Het relationele van macht wordt hier onderstreept. Macht staat niet op zichzelf. Ragin geciteerd in Linnehan & Konrad (2016, p.400) vertrekt eerder bij het individu. Zij beschrijft 'macht' als de invloed van een persoon over een andere of over anderen, voortvloeiend uit een individuele eigenschap, een interpersoonlijke relatie, een positie in een organisatie, of door een lidmaatschap van een bepaalde sociale groep. Ondanks dat deze definitie vertrekt van de persoon, reflecteert ze ook het feit dat macht voort kan komen uit bronnen op het individuele,

interpersoonlijke, organisatorische en maatschappelijke niveau van analyse, de niveaus waarmee ik de verhalen van de respondenten wens te verbinden.

Ragins wijst erop dat de vier niveaus elkaar beïnvloeden maar dat toch het sociale niveau wel het belangrijkste is om bepaalde resultaten te beïnvloeden. Zij drukt erop dat machtsrelaties vloeiend zijn. Minder en meer machtige groepen zullen er van alles aan doen om de macht naar zich toe te trekken. Machtsmiddelen zijn belangrijk en bepalen de mogelijkheid van een groep om gedrag te beïnvloeden en bepaalde groepsdoelen te bereiken. Leden van machtige groepen in organisaties hebben privileges die ze zelf niet verdiend hebben, gewoon door deel te maken van deze groep.

Zoals Anthias beklemtoont speelt dit alles zich af binnen een culturele context met een historische achtergrond en zijn er tal van processen voorafgegaan vooraleer een specifieke uiting van macht of onderdrukking zich manifesteert.

“Geld is macht”, “wie betaalt, bepaalt” zijn troops met een zeker waarheidsgehalte.

Maar het gaat hem niet alleen over economische middelen. Naast het concept economisch kapitaal doet Bourdieu ook recht aan kapitaal in al zijn verschijningsvormen en niet uitsluitend in de vorm die wordt erkend door de economische theorie. Kapitaal kan optreden in drie fundamentele gedaanten: als economisch kapitaal, dat onmiddellijk in geld omzetbaar is en kan worden geïnstitutionaliseerd in de vorm van eigendomsrechten en erfrechten; als cultureel kapitaal, dat onder bepaalde condities omzetbaar is in economisch kapitaal en kan worden geïnstitutionaliseerd in de vorm van onderwijskwalificaties; en als sociaal kapitaal. Deze laatste vorm bestaat uit sociale verplichtingen, sociale connecties en een duurzaam netwerk van onderlinge bekendheid en erkentelijkheid door bijvoorbeeld het lidmaatschap van een bepaalde groep. Onder bepaalde voorwaarden kan dit sociaal kapitaal ook omgezet worden in economisch kapitaal en worden geïnstitutionaliseerd in de vorm van (adellijke, academische) titels. De reproductie van sociaal kapitaal vergt een onafgebroken onderhouden van sociale contacten, een continue reeks van transacties waarin doorlopend erkentelijkheid wordt (her)bevestigd (Bourdieu, 1989, p. 134). Taal beschouwt Bourdieu ook als een machtsmiddel. Iemand spreekt niet alleen om begrepen te worden, maar ook om geloofd, gehoorzaamd, gerespecteerd en ‘gezien’ te worden. Het vermogen om naar zich te laten luisteren heeft te maken met het bezit van linguïstisch kapitaal dat dan ook beïnvloed en inruilbaar is met andere kapitalen. Taal is dus meer dan een instrument van communicatie of van kennisoverdracht, maar ook een machtsmiddel (Bourdieu, 1989, p.97). Elke specifieke vorm van kapitaal komt overeen met een specifieke vorm van macht (Bourdieu, 1989, p.12). Het symbolisch kapitaal dat in alle vormen van kapitaal voorkomt heeft te maken met prestige, gezag, ontzag, faam en erkenning, een merk worden, die dan weer betekenis krijgt in relatie met de temporale en spatiale context.

In zijn laatste artikels maakt Bourdieu referenties naar ‘wetenschappelijk kapitaal’, als onderdeel van cultureel kapitaal. Dit is ook symbolisch kapitaal omdat alle wetenschappelijke praktijken gericht zijn op het verwerven van wetenschappelijk gezag zoals prestige, erkenning

en faam (Bourdieu, 1989, p. 181). Wetenschappelijke praktijken zijn ook verbonden met wetenschappelijke autoriteit, een hoge status, macht over een wetenschappelijk veld dat kan uitgevoerd worden door besturen, organisaties en andere (niet) wetenschappelijke agentschappen (Archer et al, 2015).

Al deze kapitalen zijn inwisselbaar en kunnen sociale mobiliteit mogelijk maken. Hoe meer je van deze kapitalen bezit, hoe meer maatschappelijke invloed en daardoor macht uitgeoefend kan worden.

‘Schoonheid als kapitaal’, kan hier ook aan toegevoegd worden want schoonheid is een machtig handelsartikel geworden (Jha, 2016). Wat sociaal en cultureel als ‘schoonheid’ aangenomen wordt impliceert een intersectionele as en daardoor een belichaamde sociale privilege of een bron van onderdrukking.

Voor Foucault heeft macht ook met invloed te maken. In zijn perceptie is macht geen eigenschap, vermogen of bezit van een machtige persoon of van een politieke autoriteit of instantie, maar een netwerkachtige serie van technieken van beïnvloeding, sturing en organisatie. Politieke macht, bestuurlijke organisatiemacht, inrichtingsmacht, sociale macht, psychologische macht en de macht die je over jezelf uitoefent zijn hier volledig met elkaar verweven. Ze vormen een overal aanwezig netwerk of systeem van (zelf)toezicht, (zelf)controle en (zelf)vormgeving van individuen, hun sociale ruimte en hun lichamen (Karskens, 2012, p. 91). Discoursen worden geleid door deze complexe krachten zodat het niet zo zeer de kennis is die macht bepaalt maar dat wie de macht heeft zal bepalen wat als waarheid en dus ook als kennis in een bepaalde context geconcipieerd wordt. Macht bepaalt dus wat kennis is¹². Macht opereert via ‘waarheidsaanspraken’. Wetenschappelijke expertise verleent bijzonder gezag en legitimatie tot machtsuitoefening en interventie in de samenleving wat tot een experten samenleving leidt. Foucault introduceerde zijn concept ‘biopolitiek’. Vroeger hadden bijvoorbeeld absolute vorsten macht over leven en dood. Dit is verschoven naar de macht over het leven zelf die leidt tot disciplineren van het individuele lichaam en de regulatie van de bevolking (Foucault, 1976/2018). Deze nieuwe disciplinerende macht brengt een dociele individualiteit tot stand door middel van controle en toezicht waarbij uiteindelijk het subject zichzelf leert controleren. Foucault heeft het over de ‘microfysica’ van de macht die overal werkzaam is via normstellende vertogen, ongrijpbaar en diffuus maar des te effectiever en omvattender¹³. Volgens Foucault zijn het verfijnde technieken, vaak nauwelijks waarneembaar maar van groot belang, want ze kenmerken een minutieuze politieke inkapseling van het lichaam, een nieuwe ‘microfysica’ van de macht¹⁴. Een juridische opvatting van macht wordt vlot geaccepteerd. Foucault vraagt zich af waarvan de tendens komt om macht alleen te erkennen in de negatieve en povere gedaante van het verbod. Hij vindt een antwoord van tactische aard: de macht is slechts draaglijk als een

¹² <https://franswulffe.nl/2017/05/29/michel-foucault-macht-bepaalt-wat-kennis-is/>

¹³ Cursus ‘Filosofie en ethiek van de seksualiteit’, Sophie Withaekx, academiejaar 2019-2020.

¹⁴ <https://www.onderwijsfilosofie.nl/discipline-toezicht-en-straf/>

substantieel deel ervan wordt gemaskeerd. Bovendien is verborgenheid onmisbaar voor haar functioneren. De macht als louter een grens die aan de vrijheid wordt gesteld is de algemene vorm waarin ze aanvaardbaar wordt in onze samenleving (Foucault, 1976/2018, pp.91-92).

Maar als macht zo moeilijk te detecteren valt hoe kan ik dan vanuit de geleefde ervaringen van mijn respondenten de machtsmechanismen opsporen die hun leven beïnvloeden en de verbinding maken met de andere maatschappelijke arena's?

In relation to advice in identifying power mechanisms, it is difficult for me to comment in your case as it cannot be done in the abstract. Narratives should be looked at in context and the ways they might refer to concrete experiences and processes in different settings and the hurdles encountered. In relation to what you may have left out I think addressing broader socioeconomic processes and forms of governmentality would be important i.e. not only focusing on how social divisions intersect but beyond to how they are produced, sustained and possibly transformed at different levels of analysis (F. Anthias, persoonlijke communicatie 25 januari 2021).

Dit is een antwoord in de lijn van haar intersectionele framing: op het niveau van de concrete situaties bestaat er geen eenduidige situatie en daardoor kan zij mij geen eenduidig antwoord geven. Door de complexiteit van het leven van mensen, hun gesitueerde positie in tijd en ruimte, de maatschappelijke historische achtergrond, de processen die leiden naar privilege of onderdrukking en de specifieke uitkomsten van het samenspel van tal van factoren is iedere casus uniek.

Macht komt vooral aan de oppervlakte als macht misbruikt wordt en hierop gereageerd wordt. Macht wordt gemaskeerd en is zo innig in het sociale weefsel verstrengeld dat macht onbewust getolereerd wordt alsof het een vanzelfsprekendheid geworden is. Doordat men nauwelijks bewust is van de alomtegenwoordigheid van macht, zullen zowel daders als slachtoffers verschillende vormen van discriminatie zoals seksisme, ableïsme en classicisme als 'normaal' beschouwen of als 'niets bijzonders'. Macht en zijn uitspattingen zoals de dubbele seksuele standaard worden een blinde vlek. Men kijkt ernaar maar men ziet het niet. Macht is een abstract begrip en wordt meestal zichtbaar bij obstakels die men ondervindt om een bepaald doel te bereiken of bij onrechtvaardigheden en waarneembaar geweld.

Maar er is nog ander sluipend geweld dat zijn oorzaak vindt in dominante discursieve praktijken en institutionele maatregelen: intern geweld. Door internalisering van stigma's, stereotypen en representaties zullen sommige subjecten of groepen zichzelf het zwijgen opleggen of hun mogelijkheden beperken ten koste van hun welbevinden en *agency*. Dit intern geweld belandt niet in de statistieken en blijft nagenoeg onzichtbaar.

Ik verwees reeds naar het structureel geweld begaan door de heteronormatieve samenleving die de omgeving van pasgeboren dwingt om de baby als man of als vrouw door het leven te laten gaan.

Mania

DEEL 3 METHODOLOGIE

1. Keuze voor kwalitatief onderzoek.

Deze masterproef maakt gebruik van een kwalitatief onderzoeksdesign om zo de subjectieve ervaringen van een beperkt aantal respondenten in kaart te brengen. Gezien de kleine groep respondenten en aansluitend op de probleemstelling koos ik voor deze kwalitatieve aanpak met semigestructureerde interviews en open vragen.

2. Onderzoeksopzet

2.1. Participanten

De bronnen van mijn onderzoek zijn de getuigenissen van mijn respondenten samen met hun portret/zelfportret. Omdat het thema van mijn onderzoek een sterk taboe-geladen onderwerp is had mijn promotor me reeds gewaarschuwd dat het niet gemakkelijk zou worden om respondenten te vinden. Bovendien had ik van meet af aan een boek en een tentoonstelling op het oog. Dit werd duidelijk gecommuniceerd in de ‘wervingsbrief’ aan potentiële respondenten. Hierin werd omschreven dat ik naast het doorbreken van het taboe, de beeldvorming van mensen met een beperking wenste te verruimen en het begrip ‘*disability*’ wou opentrekken (zie bijlage 1). Aditi contacteerde het damesblad ‘Libelle’ met de vraag om een artikel en een oproep te plaatsen in het weekblad (zie bijlage 2). Hierop reageerden vier vrouwen, twee van hen zijn daadwerkelijk voor het interview in mijn studio gekomen. Via mijn persoonlijke vriendenkring probeerde ik nog meer respondenten te rekruteren maar er bestond terughoudendheid onder de gecontacteerden. Ik wilde er een dikkere vrouw bij betrekken om het begrip ‘*disability*’ te verruimen want ook obese vrouwen zijn het slachtoffer van ableïsme en misogynie (Mollow, 2015). Mijn potentiële respondente antwoordde me echter dat naast haar eigen schroom ook de hegemonische masculiene sfeer op haar werk haar parten speelde. De uitdrukkelijke vermelding dat de foto’s met getuigenissen kunnen gebruikt worden voor een boek of tentoonstelling schrikte haar ook af. Iemand wou niet mee doen aan het onderzoek omdat ze zich afvroeg of de ‘beperking’ in mijn onderzoek dan weer net niet ‘te beperkend’ werkte.

Toen ik nog maar 11 respondenten/modellen gevonden had plaatste ik een bericht op Facebook. Het werd verder gedeeld. Sommigen reageerden dat het een top idee was maar dat zij wegens hun beperking onmogelijk zelfstandig naar Gent konden komen.

Na dat Facebookberichtje had ik 3 respondenten/modellen erbij. Een ervan reageerde met de vraag: “*Dag Hilde, is een beperking ook een borst kwijt? De wereld ziet dit niet maar ik ben een stuk van mijn vrouw zijn verloren*”. Omdat ik van meet af aan niemand in een hokje wou stoppen en Mania zelf zich beschouwde als een vrouw met een beperking omarmde ik haar in de onderzoeksgroep.

Een respondent/model had een vriendin van Noord-Afrikaanse origine. Zij kon echter niet deelnemen omdat haar religie dit niet toestaat en haar omgeving haar participatie zou afkeuren. De afwezigheid van gekleurde vrouwen vond ik een gemis in mijn onderzoek. Ik contacteerde de Vereniging voor Ontwikkeling en Emancipatie van Moslims¹⁵ (VOEM). Ik had tijdens een ZOOM-vergadering mijn fotoproject¹⁶ vernomen dat zij een werkgroep hebben ‘We need to talk about it’. Hier kunnen in een veilige omgeving, taboes zoals seksualiteit en religie besproken worden. Verschillende telefoons en mails richtte ik naar de voorzitter. Echter zonder resultaat.

Omdat ik me identificeer met mijn onderzoeksgroep als vrouw die borstkanker gehad heeft: *After injury things were “not the same.”* (Tepper, 2020, pp. 288-289), en als insider via de seksuele dienstverlening aan kwetsbare mensen, besloot ik ook deel te maken van het onderzoek. Als vorm van zelfreflexiviteit bevraagde ik mezelf en maakte zelfportretten als afsluiter van het visuele onderzoek.

Uiteindelijk heb ik 14 vrouwen kunnen bereiken.

2.2. Dataverzameling.

2.2.1. Fase 1

Bij fase 1 van het onderzoek peilde ik naar onderwerpen die te maken hebben met seksualiteitsbeleving.

De leidraad voor mijn vraagstelling was:

1. Seks(ualiteit), erotiek, intimiteit ... Waaraan denk je als je dat woord hoort?
2. Welke verhalen en ervaringen heb je hierover?
3. Heb je ook vervelende ervaringen gehad? Kan je ‘neen’ zeggen?
4. Vertel eens wanneer je je sexy voelt?
5. Voelt jouw ‘beperking’ aan als een beperking voor de beleving van jouw seksualiteit en zo ja of neen, waarom?

Dit interview had plaats in het salon van mijn studio of, in Corona-tijden, in mijn galerij waar ik goed kan verluchten. Ze werden met mijn iPhone opgenomen of met een kleine recorder (Olympus, digital voice-recorder WS 110).

¹⁵ <https://www.voem.be/>

¹⁶ https://breedbeeld.org/online-magazine/breedbeeld-gaat-all-in-voor-inclusiviteit?fbclid=IwAR37a7DLmgp8CS2JhAih8kifpeM_9UYddQ8kB7_JSaLhmMRMrEJLqe32C8s

Het gebeurde dat de monologen evolueerden naar dialogen. Soms pikte ik spontaan in op wat er gezegd werd en deelde ook persoonlijke verhalen. Volgens Sample (geciteerd in Van Hove, 1999, p.26) slaat deze reciprociteit op de openheid van de onderzoeker om persoonlijke informatie in een onderzoek te reproduceren.

Nadien volgde de fotoshoot. In mijn studio werd de methode van de 'instrumentele fotografie' gevolgd (Braet, 2011, pp. 20-21, 2012a, 2014) waarbij het proces naar het ultieme beeld cruciaal is. Ik koos voor een egale zwarte achtergrond en een eenvoudige belichting (hoofdlicht met softbox en achtergrondverlichting) zodat ik me maximaal op het model kon concentreren. De camera (fullframe Canon EOS 5D) werd op statief geplaatst. Dit liet me toe om steeds zichtbaar contact met het model te hebben en handenvrij te communiceren.

De fotoshoot is steeds een samenwerking tussen model en fotograaf. Bij de eerste reeks foto's dirigeerde ik het beeld in samenwerking met het model. Nadien werd de draadontspanner aan het model doorgegeven die de zelfbeschikking kreeg om haar portret te maken nadat ik eerst gekadreerd en scherp gesteld had. Terwijl het model haar zelfportret maakte verwijderde ik me van de camera en van de studio. Ik legde bijvoorbeeld een nieuwe cd op of ging naar het toilet. Op die manier wou ik een ruimte creëren waarbij het model volledig in haarzelf was en niet beïnvloed zou worden door de blik van de fotograaf.

Er is een tendens binnen de sociologische wetenschap om meer visuele methoden te integreren in onderzoek. Beelden kunnen een onderwerp van onderzoek vormen, maar ze kunnen ook een rol spelen als onderdeel van het proces van analyse. Ze kunnen een extra visuele dimensie toevoegen. De Euro-Amerikaanse cultuur is een visuele cultuur. Dit staft het werken met beelden als onderdeel van het onderzoek. Daardoor worden ze niet vermeden of gedegradeerd (Banks & Zeitlyn, 2015). Visuele beelden zijn alomtegenwoordig in het leven en het werk van zowel de onderzoekers als de respondenten. Er is geen gebrek aan belangstelling ervoor in de werelden die bestudeerd worden maar er is alleen maar een "*a failure of perspective in the academy*" (Banks & Zeitlyn p. 166).

Ik heb er bewust voor gekozen om de portretten te integreren binnen de tekst van mijn scriptie en ze niet als afzonderlijk katern te presenteren omdat ze intrinsiek onderdeel uitmaken van mijn onderzoek. Deze beelden zijn geen illustraties. Net zoals de poëzie van het *womanism* (Lorde, 2007; Nash, 2008), de *écriture féminine* van het Franse differentiedenken, de *writing of the self* van Gloria Anzaldúa (Lockhart, 2007), kunnen andere vormen dan de traditionele positivistische epistemologie bijdragen tot een andere kennis, die kan bijdragen aan het doorbreken van de hegemonie van het logocentrisme (Nash, 2008, p.8). Het bijzondere aan het medium fotografie is dat het een grote relatie heeft met waarheid en werkelijkheid (Barthes, 1980; Elias & Swinnen 1999; Mathijs & Hessels, 2007; Sontag, 1994) en hierdoor als primaire bron kan gebruikt worden.

2.2.2. Fase 2.

Ongeveer een jaar na fase 1 werden alle respondenten/modellen terug gecontacteerd. Ik stimuleerde hen met mijn zelf ontworpen schema's, voortbouwende op het interview dat de fotosessie voorafging, om hen zelf de link te laten leggen met machtsstructuren die zij al of niet in hun persoonlijk leven konden terugvinden op het niveau van het intersubjectieve, de representatie en de organisatie. Voor de leidraad van mijn vraagstelling liet ik me inspireren door Goethals et al (2015). Voor hen kunnen onderliggende mechanismen blootgelegd worden door open vragen te stellen over verschillende aspecten van het leven. Tijdens hun onderzoeksproject legden ze zich toe op inclusie, anti-essentialisme en reflexiviteit in intersectioneel onderzoek in disability studies. Ze bevroegen 383 personen met een beperking en stelden volgende vragen:

- Geef voorbeelden van momenten of situaties waarbij je het gevoel had dat er rekening met je gehouden werd, dat mensen je serieus namen en dat je erbij hoorde.
- Geef voorbeelden van momenten of situaties waarbij je je onderdrukt of gediscrimineerd voelde.

(Goethals et al, 2015, p. 79)

In mijn onderzoek gaat het over het aspect 'seksualiteitsbeleving' van vrouwen met een beperking. Dit werd reeds bevraagd in een eerste fase. In de tweede fase ga ik dieper in op items die te maken hebben met hun relaties met anderen (intersubjectiviteit), hun ervaringen met instituties (niveau van organisatie), hun omgang met discoursen die betrekking hebben op hun persoonlijke situatie (niveau van representatie). Geïnspireerd door Goethals et al (2015) luiden de kernvragen bij mijn schema's (zie 2.2.3.):

- Welke obstakels ervaar je om te ontplooien?
- Wat beperkt je om te kunnen doen wat je zou willen doen?
- Wat maakt je boos? Wat vind je onrechtvaardig?

Ik stelde regelmatig de vraag: "*Wat zou dit met lichamelijkeid te maken hebben?*" om de samenhang met de kern van het onderzoek niet te verliezen.

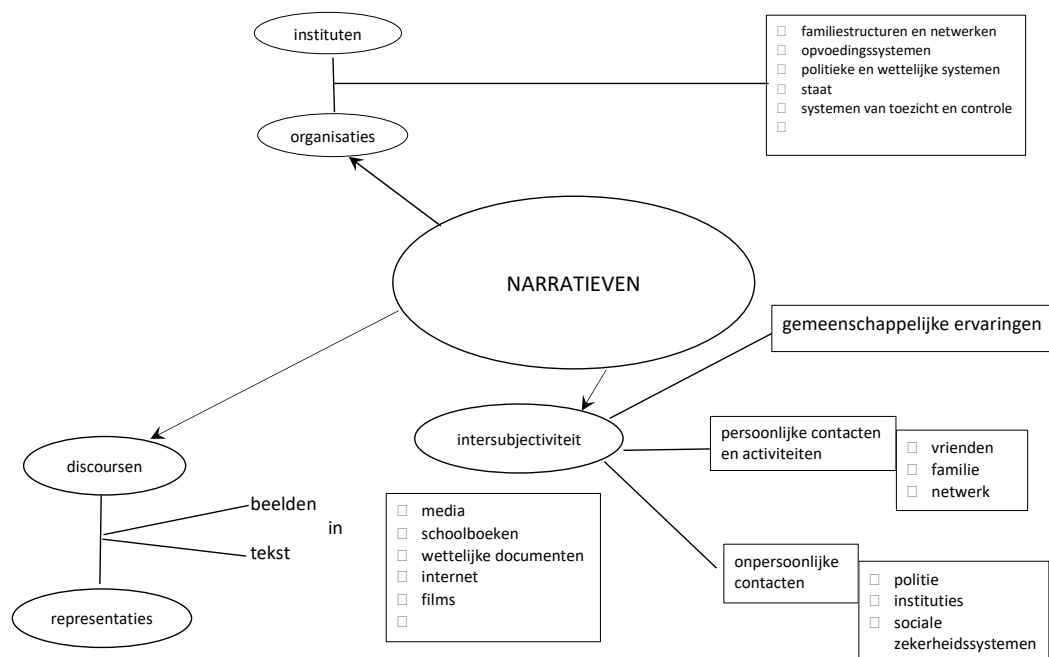
Bij de meeste van mijn respondenten heb ik een sterke band opgebouwd en de draad opnieuw opnemen verliep vlot. We maakten een afspraak op een terras, ik ging bij hen thuis op bezoek of we spraken elkaar via Messenger of WhatsApp. Ik beschouw hen als actieve participanten binnen het onderzoek en wou hen zo veel mogelijk betrekken bij de verwerking van de interviews, de slogan '*no participation without representation*' indachtig (Barnes, geciteerd in Van Hove, 1999, p. 24). De controle over hun eigen uitspraken, hun eigen beelden en de quotes die deze vergezelden was hiervoor primordiaal. Deze onderzoeksdesign waarbij aan de respondenten inspraak en autonomie verleend wordt zowel in het begin van het onderzoek als bij het verwerken van de resultaten, wordt in Engelstalige artikels als PAR (*Participatory Action Research*) benoemd. Van Hove (1999) heeft het over 'Coöperatief onderzoek'. 'Coöperatie' zal nog meer de bereidheid tot samenwerking accentueren. Gelijkwaardigheid staat centraal. Het is een bottom-up strategie die ik ook hanteer in deze scriptie omdat ik

vertrek van de 'bodem', het micro-niveau van de maatschappelijke arena's van onderzoek van Floya Anthias: het ervaringsgerichte niveau.

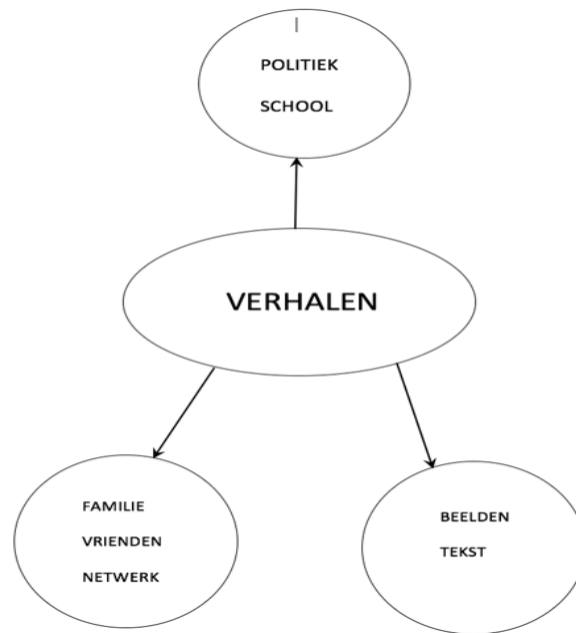
Ik had een dummy van het fotoboek gemaakt waarin citaten van de modellen hun portret vergezelden. Er was ondertussen een jaar verstreken en gezien de veranderlijkheid van gevoelens, statements, situaties was het ook mogelijk dat sommige respondenten niet meer achter hun woorden stonden. Daarom legde ik mijn gekozen quotes voor en vroeg als ze zich konden vinden in de geëxtraheerde boodschappen. Zij konden ook voor andere kiezen of aanvullen of schrappen. We zochten samen naar woorden die vastgeroeste blikken op mensen en lijven in beweging konden brengen.

2.2.3. Schema's

Door theorie gestuurd deductief werken ontwierp ik Figuur 1 en Figuur 2. Mijn schema's gaan een stap verder dan de intersectionele framing van Anthias omdat ze op een overzichtelijke en begrijpbare manier het verband van doorleefde ervaringen met andere arena's visualiseren. Met deze schema's stapte ik naar mijn respondenten. Bij vrouwen met een verstandelijke beperking tekende ik het eenvoudig schema vertrekkend van het domein van de verhalen.

Figuur 1
Schema van F. Anthias' intersectionele framing vertrekkende van de maatschappelijke arena van het ervaringsgerichte.

Figuur 2
Eenvoudig schema van F. Anthias' intersectionele framing vertrekkende van de maatschappelijke arena van het ervaringsgerichte.

2.3. Analyseren van data

In de eerste fase van mijn onderzoek ging ik inductief te werk. Vertrekkende van de verhalen van de vrouwen zocht ik naar gemeenschappelijke thema's die de vrouwen zelf aanreikten. In fase twee hanteerde ik een deductieve benadering. Ik vertrok van mijn zelf ontworpen schema's om de interviews vorm te geven. Volgens Kemparaj & Chavan (2013, p. 96) gebruiken de meeste kwalitatieve onderzoekers (impliciet of expliciet) een combinatie van inductieve en deductieve werkwijzen.

Samengevat werden de data geanalyseerd volgens de methode van de thematische analyse. Toch zijn er ook elementen terug te vinden van de kritische discoursanalyse (Blommaert, 2005; Van den Berg, 2004) en de narratieve analyse (Plummer, 1995). Deze drie analyses liggen zeer dicht bij elkaar, overlappen elkaar en beïnvloeden elkaar want thema's als onderdeel van verhalen zijn nauw verwant met discursieve praktijken en de discourses in de praktijk. Smith & Sparkes (2008, p. 23) stellen dat er geen 'best way' bestaat om analyse uit te voeren en dat het beter is om verschillende vormen te combineren. Dit vinden we ook terug bij Ellingson (2009, pp. 7-9)¹⁷ die een kwalitatief continuüm voorstelt waarbij de onderzoeker kan balanceren tussen de twee uitersten (het kunst/impressionistische en het wetenschappelijke/realistische paradigma). In het model van Ellingson (zie bijlage 5) bevindt mijn onderzoek zich in de *Middle-Ground Approaches* omdat ik maatschappelijke vanzelfsprekendheden wens te ontrafelen en gesitueerde kennis naar boven wil brengen. Verder ben ik begaan met de manier waarop de participanten hun wereld begrijpen. Ik gebruik hiervoor semi-gestructureerde interviews en een thematische analyse op basis van hun verhalen en betrek hen zoveel als mogelijk bij het onderzoek door voortdurende

¹⁷ Powerpointpresentatie I. Blockmans, 17 december 2018, slides 5-7.

terugkoppeling naar tekst en beeld. Mijn eigen positionaliteit en betrokkenheid beïnvloedt mijn bevindingen. Ik schrijf dan ook in de ik-vorm en gebruik tal van fragmenten uit de interviews.

2.4. Positie en rol van de onderzoeker.

Er bestaat geen onzichtbare onderzoeker (Bourdieu, 1989, p. 20-21; Bochner, 2001; Ellis & Bochner, 2011; De Graeve & De Craene, 2019; Wall, 2006).

Als werkstudent heb ik reeds een gans traject afgelegd. Dat beïnvloedt mijn ontologische en epistemologische aanwezigheid in dit academisch onderzoek.

Mijn sociaal engagement kwam reeds tot uiting toen ik op het einde van mijn opleiding als industrieel landbouwingenieur een scriptie maakte over 'Ontwikkelingshulp in socio-economische perspectief' met als casestudie het Afrikaans socialisme in Tanzania.

Toen gender me parten speelde bij sollicitaties als ingenieur recycleerde ik me als fotograaf aan de academie. Ik werd fotograaf om te spreken met beelden, om verhalen te vertellen die moeilijk onder woorden te brengen zijn. En vooral: om verhalen van, over en door vrouwen te vertellen¹⁸.

Verdieping in de beeldcultuur vond ik door cultuurwetenschappen met als optie 'visuele cultuur' te studeren. Mijn masterscriptie: 'Ethische aspecten van de fotografie: onderzoek naar de mogelijkheden van fotografie om emancipatorische processen, weerbaarheid en welbevinden te stimuleren', werd bekroond met de Max Van der Kamp Scriptie prijs¹⁹ en nadien gepubliceerd (Braet, 2012a).

In mijn persoonlijk leven werd ik getroffen door diverse tumoren waaronder borstkanker. Ik identificeer me met mijn onderzoeksgroep als vrouw met een disability in de betekenis dat ik een kwetsbare vrouw ben met een chronische ziekte.

Mijn voorgeschiedenis impliceert dat deze masterthesis geladen is met persoonlijk engagement, connotaties en gevoelens.

2.5. Ethiek

Kiezen voor onderzoek waarbij de participanten zo veel mogelijk betrokken worden is een ethische keuze (Van Hove, 1999, p. 31). Het is afwijken van het 'expert researcher' model dat de blik van bovenuit ondersteunt en dat zo lang de positivistische wetenschap gekenmerkt heeft.

Maar deze coöperatieve of participatorische actieve methode brengt ook zijn valkuilen mee. Zo staat men als onderzoeker heel dicht bij de respondenten maar kan men nooit 'levenslange vriendschap' beloven (Stalker, 1998, geciteerd in Van Hove, 1999, p.31). De centrale vraag hierbij is hoe ik mijn participanten die hun beelden en woorden aan mij toevertrouwen,

¹⁸ <https://www.hildebraet.be/studium.html>

¹⁹ <https://www.lkca.nl/artikel/winnaar-scriptieprijs-2011/>

maximaal kan betrekken tijdens het wordingsproces van het onderzoek en hen ook bescherming kan bieden.

Alle respondenten waren op de hoogte dat ik een fototentoonstelling beoogde. Beeldtaal is eveneens een communicatiemiddel. Deze portretten zouden een debat op gang brengen over de gelijkwaardigheid, de schoonheid en de kracht van vrouwen die niet beantwoorden aan het Westerse schoonheidsideaal: jong, gezond, wit met proporties die beantwoorden aan de 'Divina Proportia' of de gulden snede. Mijn allereerste tentoonstelling 'Vrouwen Fotoboudoir'²⁰, wakkerde het debat aan over de sensualiteit en erotische uitstraling van oudere vrouwen. Als kunstenaar-fotograaf is een ontmoeting met de buitenwereld essentieel. Kunst kan misschien niet de wereld veranderen maar kan wel sensibiliseren, de vinger op de wonde leggen, grenzen verschuiven en de maatschappij bevragen²¹ (Bradley & Esche, 2007; Coppens, 1982; den Hartog Jager, 2014). Ik spreek met krachtige beelden die mensen beroeren, bekijken, ongemakkelijk maken of gewoon links of rechts laten liggen. Gevoelige maatschappelijke thema's probeer ik aan te kaarten. Maar hoe kan je iets in beweging brengen als het onderwerp waarmee je bezig bent versluierd moet blijven omdat dit in een bepaalde tijd en ruimte als 'ongepast', 'ongewenst' of taboe beschouwd wordt? Hoe kan je een taboe doorbreken als je zelf mee doet aan het in stand houden van dat taboe? Als je veranderingsprocessen wil stimuleren is het nodig om niet de heilige huisjes te bewonen dat je zelf in vraag stelt. Zo ook met de bespreekbaarheid, de aanvaardbaarheid en de vanzelfsprekendheid van vrouwen met een beperking en hun seksualiteitsbeleving.

Van bij de aanvang van het project was het duidelijk dat de foto's en citaten uit de getuigenissen gebruikt konden worden voor een boek en/of tentoonstelling (zie bijlage 1). Dit was ook de reden dat sommige vrouwen niet wilden participeren.

Mijn zelfgemaakt fotoboek met quotes heb ik afgewerkt als eindpaper toen ik 'Disability Studies' volgde in het academisch jaar 2019-2020. Een digitale versie ervan heb ik naar alle participanten doorgestuurd. Ik kreeg een inhoudelijke opmerking die ik dan ook onmiddellijk aangepast heb in een volgende dummy van het fotoboek. De terugkoppeling naar alle modellen en de transparantie over het project was een constante doorheen gans het project. Bij mijn tweede ontmoeting waarbij de contextuele invloeden van hun verhaal besproken werden, nam ik de transcriptie van het basisinterview mee samen met de dummy en bespraken we in welke mate de quotes nog overeenstemden met hoe op dat moment (fase twee), de respondent zichzelf en de wereld ervaart.

²⁰ <https://www.hildebraet.be/studium.html>

²¹ Elias, W. (2010). Theorie en praktijk van kunst- en beeldeducatie [niet gepubliceerde cursus]. Brussel: VUB. Cultuurwetenschappen.

Lies P

Deel 4 RESULTATEN

1. Inleiding.

De intieme verhalen van mijn respondenten/modellen sluiten aan bij de arena van het ervaringsgerichte, een van de arena's van de intersectionele framing van Anthias, die samen met de arena van het intersubjectieve, de arena van de discoursen en representaties en de arena van het organisatorische en de politiek, haar intersectionele framing uitmaken.

Ik kom terug op mijn onderzoeksvragen:

Hoe kunnen narratieven en fotografische afbeeldingen een representatie geven van de geleefde ervaring van vrouwen met een beperking en hoe kan hun seksualiteit bespreekbaar, aanvaardbaar en vanzelfsprekend gemaakt worden aan de hand van het theoretisch kader van Floya Anthias.

Mijn methode bestaat erin om getuigenissen van verschillende vrouwen op te tekenen, en gemeenschappelijke thema's en ervaringen te detecteren. Parallel hiermee loopt de beeldstrategie van de portretten. Beeld en woord krijgen maar betekenis bij communicatie en interactie met een publiek.

Het visuele en het performatieve in het onderzoek versterken de boodschappen die de vrouwen willen overbrengen. Het cliché van 'een foto zegt meer dan duizend woorden', drijft hier naar boven. De contemplatieve en verstillende waarde van een krachtig beeld benut ik ten volle. In de studio is het poseren voor de fotograaf nog steeds een rituele en bewuste handeling. Het poseren voor de camera zonder fotograaf is daar bovenop een performatieve daad. De foto's zijn geen illustratie van deze verhandeling maar een evenwaardige bron. Daarom dat zij ook tussen de teksten gepresenteerd worden en niet als apart katern. Op die manier zijn de respondenten/modellen tastbaar aanwezig. Ze worden uit de onzichtbaarheid gehaald omdat wie niet gezien wordt, niet begrepen en niet gewaardeerd wordt. Onzichtbaarheid is immers de metafoer voor marginalisatie, uitsluiting en ontkenning.

Een mens leeft niet op een eiland maar wordt beïnvloed door zijn omgeving. Deze omgeving is ruim. Op macro-niveau kan dat de politiek zijn of instituties die heel wat in de pap te brokken hebben. Op meso-niveau zijn dat de organisaties. Door de kracht van de media worden we ook beïnvloed door discoursen en representaties. Daarenboven worden op micro-niveau verschillende contacten met familie, vrienden en kennissen onderhouden en zij houden ons ook een spiegel voor. Als individu heb je ook vaak oppervlakkig contact met vertegenwoordigers van instituties, organisaties en bedrijven.

Ook al hebben de intieme verhalen en belevingen van de respondenten niet rechtstreeks te maken met deze drie laatste arena's toch worden ze erdoor beïnvloed wat uit de getuigenissen van de respondenten zal blijken.

2. Bespreekbaarheid - aanvaardbaarheid - vanzelfsprekendheid?

2.1. Het woord.

Seks, intimiteit, erotiek ... het is op de eerste plaats genieten. Door orgasme ontspannen mijn spieren en dat is goed voor mijn linkerarm omdat ik altijd spanningen heb door mijn handicap. (Kristien)

Het doet deugd of het heeft deugd gedaan, soms is het heel zalig. (Cindy)

Dat was fantastisch hé ... als ge al die aandacht krijgt, die strelingen en die warmte. (Christine)

Ik ben seksueel actief ondanks mijn verlamming. Ik kom aan mijn trekken maar ik kom niet in aanmerking voor een vaste relatie. (An)

Mag ik eerlijk zijn? Sexy voel ik me puur in mijnen bloten. Als die mannen binnenkwamen deed ik direct mijn kleren uit. (Lies P)

Het is heel fijn voor iemand die poly amoreus is om meerdere partners tegelijkertijd te kunnen hebben. (Josefien)

Mijn beperking gaat over: ik kan niet met de auto rijden, en ik moet me laten begeleiden en ik kan niet alleen shoppen. Daar voel ik mijn beperking. Maar in bed met mijn lief ... ja de helft van de tijd is het licht uit. Het enige wat ik dan mis is 'oogcontact'. Oogcontact kan intiemer zijn dan aanrakingen. (Mei Lan)

En dan zeggen sommigen van die minnaars: "je bent best wel ok, je hebt een schoon lijf" en dan zeg ik ja maar ik heb ook spataders hoor – en dat is dan mijn humor – en cellulitis! En dan plets die man in kwestie op mijn gat en zegt "jij hebt een schoon gat" en dan doen we nog zotter daarna. (Bene)

Op vlak van seks, intimiteit, erotiek kan ik niet veel vertellen. Ik weet strikt genomen van niets. Die woorden zijn wel verbonden met een intieme relatie, met een lief. Intimiteit en seks deel je met je lief. Het enigste wat ik kan doen is met mezelf spelen. Daar stopt het mee. Voilà, daar stopt het mee. (Lies W)

Ik ben naar vrouwengroepen geweest. Daar heb ik veel geleerd over mezelf als vrouw en over vrouwelijke intimiteit en seksualiteit. Zo fantastisch om mee te maken! Het laatste dat ik heb meegemaakt was de opdracht dat we ons moesten uitkleden tot zo ver het goed voelde. Ik ben tot mijn slip gegaan. Er zijn er volledig naakt gegaan en dan moest je elkaar aanraken met de handen. En dat is heavy! Maar achteraf kom je daar wel sterker uit. (Kim)

Uit de interviews blijkt dat alle vrouwen ervaring hebben met seksualiteit, lichamelijkheid en intimiteit. Ze geven vaak een uitvoerig relaas over hun seksuele beleving en belevenissen. Ook al beweert een respondent dat zij dat niet heeft omdat zij nog nooit van een intieme relatie mocht genieten, toch bevredigt ze zichzelf wat ook een seksuele ervaring betekent. Het hebben van een seksuele partner sluit masturbatie niet uit.

Hoe deze vrouwen hun seksualiteit ervaren is even divers als de vrouwen zelf. Een *disability* garandeert niet een gelijkvormigheid in het beleven van seksualiteit. Voor iedere vrouw op zich is seksualiteitsbeleving een persoonlijke zoektocht die vaak begint met je lichaam te leren kennen en in het beste geval het te leren aanvaarden.

Maar geldt dit ook niet voor alle vrouwen met of zonder een beperking?

Door hun getuigenissen maken deze vrouwen een taboe-geladen onderwerp bespreekbaar en dat niet alleen binnen de academische context. Ze hebben hun toestemming gegeven dat hun foto's en een paar zinnen uit hun interview gepubliceerd en tentoongesteld worden.

2.2. Het beeld.

In tegenstelling tot wat Altermark & Edenborg (2018, p. 298) beweren over het gemis aan betrokkenheid van personen met een beperking bij hun historische visuele representatie, worden in 'Lijfelijk Anders' de foto's gemaakt vanuit het standpunt van de betrokkenen. Hun perspectief, blootgelegd tijdens de talrijke gesprekken, primeert. De afstand tussen de fotograaf en de gefotografeerde wordt overbrugd door mijn betrokkenheid. Ze zijn niet '*socially untouchable*' en ook niet enkel '*to be looked at*' (Altermark & Edenborg, 2018, p. 298). Ze worden omarmd met empathie en sympathie.

De foto's worden gepresenteerd in deze scriptie, later in een fotoboek en op A3-panelen van de tentoonstelling. De kijker kan langer naar deze vrouwen kijken dan sociaal aanvaardbaar is tijdens een gewone ontmoeting. Dit 'langer-kijken-dan-normaal wordt 'staren' genoemd. Volgens Garland-Thomson (2006) hoort kijken naar anderen bij het mens-zijn. Mensen kijken langer naar iets dat hen verwondert, frappeert, afkeer inboezemt of een esthetisch genoeg opwekt. Intens kijken is, zoals seks en eten een sociaal ritueel en een zoektocht naar narratieven (Garland-Thomson, 2006, p. 174). Als de starende blik de andere kruist leidt dit tot communicatie. De vrouwen in mijn onderzoek zijn zich ervan bewust dat ze bekeken zullen

worden maar zij staren terug. Hun blik nodigt de kijker uit tot een geëngageerd staren dat in tegenstelling met de *'arrested staring'* of *'separated staring'*, de intentie inhoudt om onbevooroordeeld kennis te vergaren over de afgebeelde vrouw en haar beweegredenen om aan dit project te participeren. In het hoofd van diegene die lang en intens kijkt wordt een beeld over 'de bestaarde' gevormd. Dit beeld wordt omgezet in verhalen die verschillende lagen kunnen omvatten. De *'engaged staring'* impliceert een blik zonder machtsrelaties. Die blik vraagt om communicatie en omvat een ethische dimensie die het voyeurisme overschrijdt (Garland-Thomson, 2006, p. 188).

Door uit de anonimiteit te komen maken de respondenten/modellen seksualiteit bij vrouwen met een beperking bespreekbaar, aanvaardbaar met een mogelijk resultaat dat de maatschappij dit onderwerp vanzelfsprekend zal vinden.

Kristin

3. Anthias brengt inzicht in de geleefde ervaring van deze vrouwen?

Tijdens de gesprekken werden verschillende onderwerpen aangeraakt die beïnvloed worden door de verschillende arena's van de intersectionele framing van Anthias.

De thema's werden aangereikt door de respondenten zelf.

Deze zijn vergezeld van kritische reflecties en theoretische ondersteuning.

3.1. *Handicap is niet sexy*

Ik werkte op het kabinet van volksgezondheid. Ik ben binnengehaald in de politiek, wellicht als stemmenrondleider. Ik had goede verkiezingsresultaten en ik mocht dan werken aan diversiteitsbeleid: de toegankelijkheid van gehandicapten op de werkvloer. Ja, een heel interessante topic, ik heb er ook veel energie ingestoken. Ik heb heel veel vergaderingen gehad met allerlei organisaties, werkgeversorganisaties... Er is een heel dossier opgemaakt door mij. En dit lag, toen ik vertrok op het kabinet, gewoon in de kast. Ik noem dat heel frustrerend. Ik heb mijn job heel graag gedaan, ik heb er heel veel uit geleerd. Maar dan komt altijd die zin weer terug: handicap is niet sexy, zal ons dat wel stemmen opleveren? Dat is ook weer een muur waartegen je opbotst. Ja, terug die macht: ge moogt maar hou je stil ... ik heb mijn dossier meegenomen. Ik ben blij dat ik er zelf iets uit geleerd heb. Toen ik mijn dossier terugvroeg deden ze de kast open - ja die ligt hier! - en gaven ze me dit gewoon. Ik heb toen niets gezegd. Ik stond perplex. Ik ben een heel mondig iemand maar ... ik kan heel goed van mezelf afbijten maar op dat moment kon ik niets zeggen. Dat is zo Kafkaiaans, zo absurd. Dat was een heel zure. Een jaar gewerkt eraan. (Kristien)

Narratieven spelen zich af binnen de verschillende sociale arena's die elkaar beïnvloeden en zijn wederzijds constitutief. Anthias merkt op (persoonlijke communicatie 25 januari 2021) dat bij het ontrafelen van machtsmechanismen, niet alleen de focus dient gelegd te worden op de sociale tegenstellingen die elkaar raken, maar dat brede socio-economische processen en vormen van bestuur of beleid hier aan de orde komen. Hoe worden op de verschillende analyseniveaus ongelijkheden geproduceerd, in stand gehouden en misschien getransformeerd? Kristien begon met veel idealisme te werken op het kabinet van volksgezondheid. Ze moest met vijf dikke mappen sleuren van het ene bureau naar het andere. Toen die uit haar handen schoven kreeg ze het verwijt: "zeg, alstublieft, kan dit niet wat handiger?!" De printer stond op een andere verdieping en ze moest tien keer per dag trappen op en af lopen. Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad vooraleer ze een trolley kreeg. Haar anders-zijn werd niet alleen in stand gehouden maar het werd ook keer op keer geproduceerd door de vele drempels op de werkvloer die ze voortdurend moest overwinnen.

Het beleid heeft een stuk gefaald: de wachtlijsten voor personen met een beperking die op huisvesting wachten, op een PAB-budget²²... ik noem dat een schandvlek op onze democratie vooral als je dan hoort in het kader van Corona: de overheid heeft in één trek tweeduizend inspecteurs aangeworven die gingen controleren als de bedrijven zich schikten naar Corona. Als dat mogelijk is waarom is het dan niet mogelijk om op andere domeinen de mankracht of vrouwkracht te voorzien die maken dat personen met een beperking degelijk ondersteund worden. Ik noem dat politieke onwil. Corona heeft ons allemaal getroffen. Mocht de premier van het land een kind met een beperking hebben die gehuisvest moest worden, ik denk dat het ook anders zou gaan. Ja, handicap is niet sexy: ge kunt daarmee niet uitpakken. (Bene)

Bene wijst op sociale en economische processen die de keuze van de politiek leiden. Vanuit het beleid en het bestuur worden keuzes gemaakt die een impact hebben op het welbevinden van de burger. Maar wie is de burger of beter: wie wordt als de burger beschouwd?

Ongeveer drie jaar geleden ben ik in de politiek gegaan. Maar nu ga ik mijn ontslag geven. Ik zit in het partijbestuur van Groen. Ik dacht dat ik daar zou kunnen discussiëren maar ik moet constant feestjes organiseren en vrijwilligers zoeken en neen, daarvoor heb ik geen politieke ambities! Ik wou van binnenuit iets veranderen! (Lies P)

Lies dacht ook van veranderingsprocessen te kunnen aanwakkeren door zelf in de politiek te gaan. Ze werd met open armen onthaald maar om echt iets te veranderen daar kreeg ze geen ruimte voor. Haar aanwezigheid in de partij als vrouw met een beperking was voldoende voor het imago van de partij. Het diversiteitsbeleid komt vaak neer op het etaleren van een paar mensen die niet beantwoorden aan de norm. Dit kan Mania ook bevestigen:

Ze hebben me misbruikt in de laatste verkiezingen: zo van dat is een kankerpatiënt - ik heb dan ook mijn roze strikje op de affiche gezet – die gaat stemmen ronselen. Ik was niet verkozen en nu zien ze me niet meer staan. Dat was misbruik: zoals ze autochtonen op hun lijst zetten, zo willen ze vrouwen met borstkanker op hun lijst.

Echte integratie impliceert participatie en is geen schijninclusie of windowdressing waardoor bestaande ongelijkheden niet alleen gemaskeerd worden maar ook in stand gehouden.

3.2. De grootste beperking is dat er te weinig over seksualiteit gesproken wordt

Het ontbreken van een positief discours over seksualiteit is een heet hangijzer bij verschillende respondenten van 'Lijfelijk Anders'.

²² <https://www.vaph.be/persoonlijke-budgetten/pab/assistentie>

Mijn beperking is geen drempel. De grootste beperking is dat er te weinig over seksualiteit gesproken wordt. Het onderwijs ondersteunt seksuele voorlichting maar het domein dat niet aangeraakt wordt, is de beleving en het emotionele luik. Hoe beleef je seksualiteit en hoe kan je dat zelf aftasten? Daaraan wordt niet geraakt. (Bene)

Je moet maar teruggaan naar de seksuele opvoeding in de middelbare school. Je krijgt daar voorbeelden van perfect functionerende lichamen. Je leert daar over seksueel overdraagbare ziekten maar niet over seksueel plezier, niet over communicatie, niet over grenzen aangeven. En vooral niet over je lichaam graag leren zien. Ik denk dat 'je lichaam graag leren zien zoals het is', dat dat voor mij net zoals voor iedereen een groeiproces is geweest... met het mogelijke verschil dat ik werd omringd door vrouwen die wel gespierde benen hadden en een strakke buik. (Inge)

Onvoldoende voorlichting maakt dat het risico op misbruik fel toeneemt. Uit het onderzoek van De Schryver (2019) blijkt dat de kennis (ook de biologische kennis) van vrouwen met een lichte tot matige verstandelijke beperking zeer laag is. Ze kennen bijvoorbeeld beter de anatomie van mannen dan van hun eigen lichaam. De seksuele voorlichting is zeer zwak en vertrekt meestal vanuit negatieve aspecten zoals het vermijden van zwangerschap en/of soa's (seksueel overdraagbare aandoeningen). Ouders zijn weinig open op vlak van seksualiteit. Ze hebben vaak angst en vermijden het onderwerp. Hier terug worden we geconfronteerd met vooroordelen en/of vanzelfsprekendheden ten gevolge van negatieve discoursen en beeldvorming over de seksualiteit van vrouwen met een beperking.

Linda

3.3. De mythe van het orgasme.

Het mag wel geweten zijn dat vrouwen met een dwarslaesie geen orgasme meer kunnen krijgen²³ want dat is niet het belangrijkste over seksualiteit en dat is dan ook wel een boodschap die mag meegegeven worden. Het is niet omdat je dat niet meer kan dat je niet meer geniet van seks. Het is het geheel hé. Het zijn vooral mannen die er heel erg op gefocust zijn. Het is de eerste vraag dat je op een datingsite krijgt: “en voel je nog alles?” Dat vinden ze ongelooflijk belangrijk en dat is moeilijk. (An)

Het eerste dat de mannen vragen als ze me zien is: “Kunde jij nog?”, “Gaat dat nog?”. Dat gebeurt meestal op gewone datingsites. En dat vind ik heel vernederend. (Christine)

‘Moeten’ klaarkomen legt een druk op het liefdesspel. De onderliggende machtsmechanismen kunnen gevonden worden in diepgewortelde discoursen die historisch gegroeid zijn onder invloed van religieuze, medische en burgerlijke krachten (Tepper, 2000; Van Ussel, 1969). Het is alsof een seksuele ontmoeting maar ‘geslaagd’ is als beiden klaargekomen zijn. De dichotomie orgasme/geen orgasme wordt op die manier geschapen. Het orgasme wordt genaturaliseerd en krijgt een symbolische status en de andere kant van de dichotomie wordt gepathologiseerd of als ‘afwijkend’ beschouwd.

Deze visie is ook het gevolg van het culturele ideaalbeeld verbonden met het lichaam, gender en seksualiteit (schoonheidsstandaards, het belang van orgasme, de traditionele manier van aanraking en van verlangen uit te drukken, ‘normale’ genitaliën en de reacties op stimulatie) die een negatieve impact hebben op vrouwen met een beperking (Drummond & Brotman, 2014, p. 535).

Seksueel plezier hoeft geen orgasme te zijn. Dit zijn de boodschappen die de wereld moeten worden ingestuurd. Het begint met je lichaam graag te zien en te weten wat je graag hebt, te ontdekken en vooral op die ontdekkingstocht te durven gaan, zonder dat je verwacht dat je bij een orgasme gaat uitkomen. (Inge)

3.4. De mythe van de monogamie.

Vroeger was ik ervan overtuigd, deels vanuit de opvoeding, dat huwelijkse trouw de kern van alles is. Dat was mijn principe: je bedriegt niet. Ik zou nooit met een man die gehuwd is in bed duiken. Maar intussen is dat wél gebeurd. In het begin had ik er schroom over: ik heb iets fout gedaan. Nu verleg ik mijn grenzen en mijn schroom. Ik heb als alleen levende vrouw ook wel recht op iets, op de beleving, op het genot. Als die andere partij zich aanbiedt en toevallig getrouwd is, moet ik dan bij mijn principes

²³ Er is voldoende medisch en belevingsonderzoek dat hier tegenin gaat toch is deze getuigenis de letterlijke verwoording van een participant.

blijven en voor de rest van mijn leven ongelukkig zijn? Neen toch. De rest van het dossier is dan zijn dossier hé. (Bene)

Ook andere respondenten hebben een relatie of een relatie gehad met een getrouwde man. Ze getuigen hierover zonder schroom of scrupules. Daardoor tarten ze het dominante discours ingebed in instituties en wetgevingen, over het kerngezin en 'vreemdgaan'.

Mijn seksuele ervaringen waren twee keer met een getrouwde man. De eerste keer heb ik een relatie van 10 jaar gehad met een Nederlander. De laatste is bang voor zijn vrouw. Hoe dat je zo bang kunt zijn van een vrouw in een huwelijk dat helemaal niet marcheert?! 4 jaar geleden is het uitgekomen dat we een relatie hadden. Sindsdien zit hij al vier jaar opgesloten. Hij durft niet bellen of niet afspreken. Hij wacht tot zijn vrouw doodvalt. (Lies P)

3.5. Niemand wou me zwanger maken door mijn beperking

Ik heb een enorme kinderwens gehad. Ik heb alles geprobeerd, alle ziekenhuizen: het UZ, Jan Palfijn, ... Niemand wou me zwanger maken door mijn beperking. Als ik mijn eigen kindje niet mag hebben dan zorg ik wel voor een ander kindje, dacht ik en ik ben naar de pleegzorg geweest. Maar ook daar is het me niet gelukt. (Lies P)

Vanaf de jaren 1990 werden seksuele en reproductieve rechten als fundamentele mensenrechten erkend. Deze rechten vinden hun basis in bestaande mensenrechtenconventies waar seksuele rechten impliciet opgenomen zijn. Centraal staat de vrije keuze, het zelf kunnen beslissen, de bescherming tegen dwang, discriminatie en geweld. "Sexual Rights are Human Rights", is de slogan van de *International Planned Parenthood Federation (IPPF)*²⁴.

Bij het uitpluizen van de verschillende conferenties over seksuele rechten valt het me op dat er nergens specifiek naar *disability* verwezen wordt. Hieruit zouden we kunnen besluiten dat personen met een beperking recht hebben op een kind. Toch de realiteit spreekt dat tegen. De intersubjectieve relaties (familie, begeleiding, hulpverlening) en de discoursen over moederschap of vaderschap van mensen met een beperking beslissen hier anders over. De bekommernis over het vermeende onvermogen om goede ouders te worden, dat eveneens restricties oplegt op seksualiteit van personen met een beperking, speelt hier eveneens mee (Björnsdóttir & Stefánsdóttir, p. 422).

Tijdens mijn stage bij Aditi vzw nam ik deel aan de opleiding 'Let's talk about sex' met de therapeuten van het Open Therapeuticum in Leuven. Miek Scheepers, de coördinator van Aditi, merkte op dat historisch gezien personen met een beperking geen procreatieve rechten bezitten. Vrouwen met een beperking krijgen vaak anticonceptie toegediend of werden

²⁴ Hoofdstuk over seksueel/intiem burgerschap van de cursus 'filosofie en ethiek van de seksualiteit' door Sophie Withaecx, academiejaar 2019-2020.

(worden) gesteriliseerd met of zonder hun toestemming of hun medeweten. Inderdaad, Linda is gesteriliseerd en staat hier volledig achter want dan kan ze “*veilig op pad gaan*”. Cindy neemt de pil. Ze heeft een grote kinderwens maar haar omgeving heeft haar kunnen overtuigen dat ze beter geen kinderen krijgt. In haar studio waar ze samenwoont met Johan waarmee ze al drie jaar een vaste relatie heeft, ligt Cloë, een babypop in een poussette. Cindy praat ermee als tegen een levende baby. Af en toe krijgt Cloë haar tuutje. Een jaar later, tijdens ons tweede gesprek, is Zoë erbij gekomen, een tweede babypop. En nu met Tommeke, haar Chihuahua is het gezin compleet.

Er is een goede reden waarom het krijgen van kinderen opgenomen werd in internationale verklaringen. Het recht op kinderen krijgen, wordt immers aanzien als een cruciaal element inzake ‘menselijk welzijn’. Welzijn is echter wel een ambigue term. In het geval van kinderwens kan men zich afvragen over wiens welzijn het gaat: dat van de ouder(s) zelf, van het kind of nog van anderen?²⁵

Miek wijst erop dat voor deze kinderwens die meestal als een probleem beschouwd wordt, geen beroep kan gedaan worden op de wetgeving. Voor deze ethische kwestie kan men alleen terugvallen op de hulpverlening. “Onderzoek heeft bewezen dat personen met een beperking geen slechtere ouders zijn maar dat ze alleen meer ondersteuning nodig hebben”, beweert Miek tijdens deze opleiding.

De vrees van de omgeving van vrouwen met een beperking is meestal het welzijn van het kind. Zal dit ook geboren worden met een beperking? Een gezond, (re)productief lichaam en een goed functionerende geest gelden als de vanzelfsprekende maat der dingen. Dit biologisch essentialisme legitimeert ongelijkheid. Wat afwijkt wordt als problematisch beschouwd. Dit geldt nog meer voor vrouwen met een verstandelijke beperking. Ze worden overbeschermd en er wordt in hun plaats beslist (Bernert, 2011).

We mogen echter niet uit het oog verliezen dat de discussie niet alleen gaat over de kinderwens bij vrouwen met meestal een verstandelijke beperking. In zo goed als alle culturen wordt de vrouw verbonden met de natuur omwille van haar lichaam dat de potentie heeft om kinderen te baren. ‘Vrouw’ staat synoniem voor ‘mama’. Historische processen waarbij de vrouw zich moeizaam uit het private domein kon losmaken om letterlijk een stem te verwerven in het publieke domein spelen hier ook mee. Een vrouw zonder kinderen wordt argwanend bekeken en moet zich nog steeds verantwoorden. De maatschappelijk druk om de kinder-‘wens’ te koesteren is groot. En dat geldt voor alle vrouwen.

²⁵ Masterproef van Tim De Smet: ‘Menselijke voortplanting; recht of voorrecht (onuitgegeven scriptie UGent, academiejaar 2013-2014).

3.6. De prijs van de liefde

Toen Bene officieel ging samenwonen verloor ze haar IT²⁶. Er kwam een inkomstenonderzoek. Ze heeft toen contact opgenomen met de dienst: *"mag ik eens eerlijk zijn, ik vind het nogal straf want uiteindelijk komt dat geld mij toe voor mijn beperking. Als ik bij wijze van spreken met een oliesjeik of met een clochard ga samenwonen, dat verandert niets aan de zaken, ik blijf die handicap houden ... ik vind het nogal straf, het kwam erop neer dat ze zeiden je bent gaan samenleven en nu heb je geen handicap meer"*.

Ook Cindy vertelde dat ze verschillende voordelen kwijt speelde toen ze ging samenwonen. 'De prijs van de liefde' werd dat genoemd, voegt Mei Lan hieraan toe en ze specificeert dat dit nog maar heel recent - sinds 1 januari 2021 - veranderd is²⁷. *"Op vlak van beleid denk ik dat er dingen bewegen, maar dat ze 50 jaar achter lopen op de realiteit."* Hier terug zindert de intersectionele visie van Anthias door. Historiciteit en context. Tijd en ruimte. Hoe is zo iets kunnen groeien? Het kerngezin vormde eeuwenlang de hoeksteen van de maatschappij. De vrouw werd benaderd in relatie tot de man en niet als zelfstandig individu. In 1900 erkende de Belgische wet het spaarrecht van de gehuwde vrouw en de bevoegdheid om een arbeidscontract af te sluit en zelf haar loon te innen. Tijdens de economische crisis van 1934 werden alle staatsbetrekkingen enkel toegankelijk voor vrouwen²⁸. Mijn moeder (°1930) had de toestemming nodig van mijn vader om een bankrekening te openen. Het toppunt was dat slecht in 1998 partnergeweld erkend werd als misdrijf. Deze archaïsche regelgeving vindt zijn wortels in een eveneens archaïsch vrouwbeeld geïnstitutionaliseerd in wetten en regels en dat slechts de laatste decennia geleidelijk aan het veranderen is.

Finger (1992) wijst eveneens op de verwevenheid van discoursen, beeldvorming, vooroordelen en politiek. Het feit dat personen met een beperking als 'sexual eunuchs' beschouwd worden ligt of lag aan de basis van discriminatie ingebed in de wetgeving (Finger, 1992, p. 5).

Josefien neemt deel aan de werkgroep die zich inlaat over de combinatie IVT²⁹ en andere inkomsten.

Ik heb een gesprek gehad met het kabinet van Frank Vandenbroucke, en dat was degoutant dat gesprek! Ze zijn er wel mee akkoord dat er heel wat spaak loopt, en dat het niet stimulerend is om aan de slag te gaan ... maar ze vinden het nog altijd volledig legitiem dat je uitkering gebaseerd is op bijvoorbeeld of dat je samenwoont met iemand. En dan heb ik zo iets van gasten, da's de jaren 1850! da's hallo de negentiende

²⁶ <https://handicap.belgium.be/nl/onze-dienstverlening/integratietegemoetkoming.htm>

²⁷ Het gaat hier enkel over de Integratie Tegemoetkoming (I.T.)

²⁸ Cursus 'Feminisme en diversiteit in transnationaal historisch perspectief', Julie Carlier, academiejaar 2017-2018.

²⁹ <https://www.vlaanderen.be/inkomensvervangende-tegemoetkoming-voor-personen-met-een-handicap>,

eeuw heeft gebeld! Wat een repressie terug! ... Het zou niet mogen dat als vrouw je afhankelijk bent van je mannelijke partner voor je zorg want als die partner die zorg niet correct uitvoert of dat is een gewelddadige relatie aan het worden en je moet daaruit weg, dan zit je vast hé! Dan kan je dat niet met een halve uitkering. Je vervangingsinkomen ben je kwijt of verminderd en dat is tot de helft of een derde als je samenwoont of gaat trouwen. Het is nog altijd een systeem die er nog altijd voor zorgt dat je als een persoon met een beperking financieel afhankelijk zijt van derden.

Josefien wijst hier op een systemische onderdrukking van personen met een beperking. Door te huwen of samen te wonen verlies je heel wat van je uitkering en word je afhankelijk van de partner die voor jou (financieel) zorgt.

An

3.7. Erbij horen

Ik ben zelfstandig, ik ben ondernemer, ik ben coach maar ik word op geen enkele manier als ondernemer met een visuele beperking ondersteund. Integendeel de weg van de minste weerstand is niet werken. Het is financieel voor mij interessanter van mijn uitkering te leven en niet te proberen werken ... het beleid wordt gemaakt vanuit de visie dat je maar een volledige persoon bent als je al je ledematen en zintuigen hebt. Al de rest is een soort van oplappen, een gans gedoe. (Mei Lan)

Het dominante beeld van ‘de burger’ of ‘de werknemer’ als zijnde neutraal is maatschappelijk diep verankerd, ook binnen organisaties. Emotionaliteit en lichamelijke horen niet thuis op de werkvloer. De ‘werknemer’ wordt gepercipieerd als mannelijk, gezond en flexibel. Wit is de standaard. De scheiding tussen de private en de publieke sfeer die gepaard gaat met een onderscheid tussen onbetaald en betaald werk wordt onderstreept. Wat niet past binnen dat plaatje wordt als problematisch beschouwd en dient gecontroleerd te worden in bureaucratische structuren (Acker, 1990).

In België krijgen werkgevers een VOP-premie³⁰ om personen met een beperking aan te werven.

Dit geld dient om het ‘rendementsverlies te compenseren’ of ‘kosten ten gevolge van een gehandicapte werknemer’ te vergoeden. Dat staat letterlijk zo op hun webpagina. Ik heb dat gelezen en ik voelde me beledigd omdat ik dacht, in mijn geval is er helemaal geen rendementsverlies. De dienst communicatie heeft sinds mijn aantreden een vlucht vooruit genomen. Dat beaamt iedereen intern. Of ‘kosten ten gevolge van de handicap’?! Ja we zitten met een visie die kan bijgestuurd worden. Ik snap enerzijds waarom ze dat zo gedaan hebben: om te mensen aan te porren, te motiveren om personen met een beperking aan te werven en daarom biedt de overheid veel geld aan. (Bene)

Door deze subsidies van de Belgische staat aan bedrijven die iemand met een beperking in dienst nemen worden de hegemonische discoursen van “personen met een beperking zijn minder productief” en “minder waardevolle” werknemer, geïnstitutionaliseerd (Jammaers et al., 2016, p. 1371). Hier merken we een duidelijke verwevenheid van het persoonlijk leven met discoursen, organisaties en politiek. Het emotionele luik mag hier ook niet uit het oog verloren worden. De meerderheid van de werknemers met een beperking probeert zich voortdurend te bewijzen of aan te tonen dat hun beperking geen productiviteitsverlies voor het bedrijf betekent (Bene) of ze gaan het concept ‘productiviteit’ herdefiniëren (Mei Lan) of

³⁰ <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-ondersteuningspremie>

weigeren (Kristin en Lies M.) verantwoordelijk te zijn voor een lagere productiviteit (Jammaers et al, 2016).

Verskillende respondenten geven aan dat ze wel een paar dagen per week kunnen werken maar niet het vereiste minimum van vijftig procent: *"Het probleem is dat de norm op halftijds of niets ligt en dat is niet logisch. Het is niet omdat je niet halftijds kan werken dat je niets meer kunt"* (Lies W). Ze vinden dat jammer want werken geeft hen het gevoel van 'erbij te horen', geeft structuur in hun leven en de noodzakelijke sociale contacten. Maar dat geldt ook voor het grootste deel van de bevolking.

Werken is belangrijk voor de integratie in een maatschappij van ja, ik hoor erbij. Flexibiliteit moet er zijn. Er zijn zo verschillende systemen: opleidingsverlof, onbetaald verlof, zwangerschapsverlof ..., maar mensen met een handicap hebben dat niet! Dat is zwart of wit bij ons. En wij zijn de groep die het wel zou moeten hebben! (Kristin)

Geld verdienen en de discoursen over productiviteit zijn verbonden met de arena van het ervaringsgerichte en de intersubjectiviteit. Toen Lies R. niet aangenomen werd in een beschutte werkplaats was ze hierover heel verdrietig:

Mijn vroegere klasgenoten werken allemaal maar dan in een beschutte werkplaats, als ze dat zeggen voel ik me zo klein. Het is precies alsof ze meer zijn dan ik. Ik heb ook geprobeerd om in een beschutte werkplaats te werken maar ik ben niet aanvaard. Ik was te traag.

Lies R werkt nu als vrijwilliger in de keuken van een woonzorgcentrum. Ze wordt door verschillende bewoners geïnfantiliseerd: *"Op 't werk behandelen ze me alsof ik drie jaar ben of zo iets"*. Ze wordt niet betaald want anders verliest ze haar uitkering: *"Ik struggle daar mee want dat is toch ook werk. Dat is niet eerlijk"*. Werk wordt in onze kapitalistische maatschappij als volwaardig gepercipieerd als er een financiële vergoeding tegenover staat. Men heeft in onze Westerse samenleving meer status als men een betaalde job heeft. Mensen met een beperking die een inkomsten vervangende tegemoetkoming krijgen, werklozen, gepensioneerden hebben het gevoel dat ze er niet (meer) bij horen. Anthias wijst op de historiciteit van de constructie van 'verschil' en 'macht'. Waar is het arbeidsethos ontstaan en gegroeid? Het ligt buiten de kern van mijn onderzoek om dat uit te pluizen maar kapitalisme, de consumptiemaatschappij aangemoedigd door het neoliberalisme zijn vruchtbare voedingsbodems. Ook de lang bestaande medische en religieuze modellen (Devlieger et al., 2010) binnen *disability* studies kunnen beschouwd worden als historische componenten die bijdragen tot een mentaliteit van liefdadigheid voor mensen die niet beantwoorden aan de norm. De dichotomie die door Anthias beschouwd wordt als een van de krachten die ongelijkheid in stand houden, tussen werk en geen (betaald) werk wordt door het beleid ondersteund, in sociaal wettelijke kaders gegoten en aangemoedigd. Een hiërarchisatie treedt op door waarde en status aan geld en dus aan betaalde arbeid, toe te kennen. Bij

sollicitatiegesprekken hebben Lies P, Lies W., Kristin het vaak moeilijk gehad. Homogenisatie en collectieve toewijzing, volgens Anthias ook een van de parameters die aan de basis liggen van onderdrukking, spelen hierbij een rol. De individuele mens wordt hier niet in aanmerking genomen. De dominante beeldvorming van 'de gehandicapte' speelt hier bovenop ook een nefaste rol.

Ik schrijf kortverhaaltjes. Ik ben met een boek bezig maar ik mag het niet uitgeven want dan verlies ik mijn uitkering. Ze ontnemen je van alles. Ze bieden je iets aan en dan fnuiken ze jouw enthousiasme. Dat is dan ook macht hé! Het is de politieke schijn van we helpen de gehandicapten want er zijn 'k weet niet hoeveel steunmaatregelen maar au fond, als je dat allemaal bekijkt: we zitten gewoon vast. We moeten altijd zwijgen. We moeten altijd zwijgen. We leven in zo'n coconneke. Ga maar zitten en zwijgen. (Kristin)

Ook Kim heeft een kinderboek geschreven om haar situatie te kunnen uitleggen aan haar dochtertje. Ze schrijft veel gedichten. Maar ze wordt het zwijgen opgelegd omdat als ze haar creativiteit wilt commercialiseren, zij haar IVT verliest. Voorlopig bestaat er geen tussenweg. Burgers zonder beperking kunnen in de meeste gevallen een vervangingsinkomen combineren met het statuut van deeltijds zelfstandige. Voor Kim is de enige oplossing om naar buiten te komen met haar publicaties om een vzw³¹ op te richten maar hierdoor kan ze ook niets bijverdienen. Dit is een ongelijke toewijzing van de middelen, zoals Anthias ook aangeeft als parameter die ongelijkheid construeert. In hun 'coconneke' worden Kristin en Kim het zwijgen opgelegd en verstoten van culturele middelen.

Hier terug kunnen we niet homogeniseren, niet veralgemenen. Onder mijn respondenten zijn er vrouwen die een IVT ontvangen en ondertussen vrijwilligerswerk doen of thuis zijn of in een dagcentrum verblijven. Er zijn er ook die in loondienst werken of die zelfstandig zijn.

3.8. Die toxische schoonheidsnormen...

Tijdens ons interview verwijst Lies M. naar een onderzoek in Engeland: "wellicht van 2016", gist ze. Een cruciale vraag in dit onderzoek was of de respondenten zouden daten met een rolstoelgebruiker of met iemand met een andere beperking. 5% antwoordde "misschien"; 70% nooit. "De media, de maatschappij doen er ook niet goed aan", en Lies vervolgt: "het heeft te maken met beeldvorming".

De cijfers worden bevestigd door Liberman, geciteerd in Keenahan (2021, p. 235). Nadat Liberman in 2018 verschillende uitgebreide enquêtes in het VK geanalyseerd had, kwam hij tot de vaststelling dat er een significante weerstand (70%) heerst om ouderen, mensen met

31

https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/vennootschappen_verenigingen_en_stichtingen/vereniging_en/vzw

obesitas en personen met een beperking als begeerlijke seksuele partners in aanmerking te nemen. Voor Lies W. is dit een legitimatie voor het feit dat zij nog nooit intiem geweest is. Daarenboven heersen ook de toxische schoonheidsnormen in discoursen en representaties in de media en in de reclamewereld. Mensen worden nog steeds vooral op hun uiterlijk beoordeeld.

Die disability heeft een invloed op heel mijn zelfbeeld. Ook maken al die toxische schoonheidsnormen van onze maatschappij het heel moeilijk. Ik weet dat er heel duidelijk een stem in mijn hoofd zit van: "Josefien je kan het je niet permitteren om ook nog acné te hebben of wat dikker te zijn want je bent al gehandicapt". Echt waar, die stem is er. Dat is een dagelijks gevecht. (Josefien)

Ik doe mijn best om er goed uit te zien, maar blijkbaar niet goed genoeg om iemand aan te trekken. Die handicap heeft onvermijdelijk impact. Ook de tijd waarin we leven, waarin relaties schijnbaar vaak herleid zijn tot het zoeken naar perfectie. Dan maak je niet zoveel kans als je met een beperkt lichaam en beperkte mogelijkheden leeft. Mensen kunnen die beperkingen voor een korte tijd wel aan, maar ze zijn er 24 op 7... Ik blijf dan ook ver weg van online dating: ik moet het niet halen van mijn lichaam, maar van mijn karakter. Dat kan je niet met een app als Tinder of zo, waarbij het voor mij, om het cru te zeggen, eerder om een soort vleeskeuring gaat dan om oprechtheid. (Lies M)

Mensen maken zich op voorhand een beeld van iemand:

Als men me voor het eerst ziet, wordt ervan uitgegaan dat ik dronken ben, omdat ik mank. In de winkel word ik vaak door de shop detective aangesproken omdat ik blijkbaar steel? Maar mijn hand zit nu eenmaal door mijn handicap achteruit. Daarom ga ik altijd naar een vaste Delhaize. Mensen beoordelen elkaar toch maar op het uiterlijk. (Kristin)

De representatie van blinden in de media!? Ofwel zijn het para-olympische atleten of superhelden of uitvinders maar gewoon een blinde vrouw die het huishouden doet en daarbij nog een eenmanszaakje runt, dat zie je niet. Dat geeft een heel gek gevoel van ofwel ben ik een superheld ofwel ben ik niet goed genoeg want de rest bestaat niet. Dat geeft een druk om iets te bewijzen want je ziet al geen gehandicapten in de media en als je er al een ziet is dat de top van de top die de zotste dingen bereikt heeft. (Mei Lan)

Het is alsof mensen met een beperking pas erkenning krijgen en (gelijk)waardigheid door iets bijzonders te doen. Dat is een heel individualistische benadering van *disability* omdat de focus op moed en doorzettingsvermogen ligt waardoor structurele problemen gemaskeerd worden

(Goethals et al., 2020). De dichotomie (*abled/disabled*) als basis voor de constructie van 'verschil' en 'macht' wordt hierdoor versterkt.

Bene merkt op dat de representatie toch wel verbeterd is. *"Tytgat Chocola, een fictiereeks met mensen met een beperking, dat kon je je 20 jaar niet voorstellen"*.

Maar toch gaan de belangrijkste discoursen in deze reeks, net zoals in 'Voorbij de grens' (één), 'Over Winnaars' (VTM) en 'Down the Road' (één), over mensen met een beperking die boven zichzelf uitstijgen.

Toch zal niet iedereen deze stereotyperingen internaliseren. Ella Houston (2018, 2019) die onderzoek verricht naar de representatie van vrouwen met een beperking in advertenties komt tot de vaststelling dat deze ads ook aanleiding kunnen zijn voor positieve zelftransformatie en gebruikt worden om weerstand te bieden aan culturele stereotyperingen³².

3.9. Weggommen om dan terug overschrijven

Als je min of meer afwijkt van de norm moet je iedere keer uitleggen hoe het werkt, dat het werkt en dat het kan. Je moet eerst weggommen om dan terug te overschrijven. Als ze al zouden beginnen met niet die conclusie te trekken, dan moet ik niet iedere keer beginnen gommen. (Mei Lan)

Zoals de meeste van mijn respondenten moet Mei Lan opboksen tegen het onzichtbare en genormaliseerde ableïsme. Zij is coach en moet iedere keer verantwoorden hoe zij dit zo goed kan 'ondanks haar visuele beperking'. *"Op vlak van disability heerst er een ouderwets discours"*, gaat ze verder: *"Dit discours vertrekt vanuit een tekort. We noemen het ook 'een beperking' en geen 'speciale gave'. Ik ben in hetzelfde bedje ziek want ik zeg ook "ik heb mijn zicht verloren" en ik heb nog nooit gezegd: "ik heb blindheid gewonnen"*.

Campbell (2008, p.7) verwoordt dit heel treffend: Instead of asking "how do you manage not being like (the non-stated) us?" (the negation argument), disability imaginaries think/speak/gesture and feel different landscapes not just for being-in-the world, but on the conduction of perception, mobilities and temporalities.

Shakespeare geciteerd in Campbell (2008, p. 1) legt de vinger op de wonde: *"... perhaps the maintenance of a non-disabled identity ... is a more useful problem with which to be concerned; rather than interrogating the other, let us de-construct the normality-which-is-to-be assumed"*.

Ik moet me altijd verdedigen van ja ik heb een handicap maar ... voortdurend gommen, voortdurend aanpassen, uitleggen. (Kristin)

³² <https://www.youtube.com/watch?v=cwJG0WqseQ>

Josefien

3.10. Die behandelingen schrijven iets op je lijf

We hebben het nadeel dat heel veel dingen letterlijk op ons lijf geschreven staan: er is een arm die ontbreekt, er zijn littekens, er zijn knieën die maar kneukerig in elkaar zitten ... die dingen zijn letterlijk veruiterlijkt op ons lichaam. (Josefien)

Het medische discours en de medische instituties die deze behandeling doen hebben impact op uw psyché, op uw lijf. Die behandelingen schrijven iets op je lijf.

Het gaat ook over wat uw lichaam zich herinnert. (Josefien)

Josefien die door een fout in de celdeling tijdens de twaalfde week van haar moeders zwangerschap, een onder rechterbeen heeft dat onvoldoende ontwikkeld is, heeft een jeugd gehad met veel operaties. Beslissingen over 'dat' been werden over haar hoofd gemaakt. Aanrakingen van 'het been' tijdens het vrijen veroorzaken gevoelens die ze niet kan benoemen of onder controle heeft. Ze heeft het over 'collaterale psychische schade' veroorzaakt door bepaalde discoursen in medische instituten. Een belangrijk discours toen was dat het been moest gelijken op een 'normaal' been en alle behandelingen waren daarnaar toe gericht. Ze praat over 'het been' als over een lichaamsdeel dat niet van haar is.

Ook Lies W verwijst naar het medisch discours dat een impact heeft op haar welbevinden:

Als veertienjarige had ik reeds een borstprothese nodig omdat de ene borst groter was dan de andere. En toen waren er alleen witte bh's. Op die manier heb ik 'vrouwelijkheid' nooit kunnen ontwikkelen want in mijn jeugd waren bh's wit katoen. Schoenen waren orthopedische. Het is pas recent dat ik een mooi setje heb. Dat bestaat nog maar de laatste 10 jaar.

De mutualiteiten voorzagen asexueel ondergoed voor vrouwen met een beperking. Hierdoor werd ook, bewust of onbewust, het discours als zou sensuele lingerie niet belangrijk zijn voor dergelijke vrouwen in stand gehouden.

Hoe groter de zorgvraag, merk ik uit ervaring en heb ik heel vaak gezien, hoe minder aandacht voor schoonheidsrituelen, voor haartooi etc. etc. en dat heeft te maken met het discours in instituten, door de beperkte tijd, dat kapitalistisch systeem die in ons zorgsysteem zit, die maar zoveel tijd heeft om iemand te wassen. En vaak is er geen tijd om iemand zijn haar te doen. Je zit met een nefaste asexualisering. Er wordt verwacht dat je dat niet wil als vrouw die opgroeit in een rolwagen. (Josefien)

Lies W die tijdens haar jeugd eveneens verschillende operaties heeft moeten ondergaan is niet alleen vervreemd van haar benen maar van haar hele lichaam:

3.11. Een haat/liefde relatie met dat lichaam

Ik vind het nog steeds moeilijk om me echt vrouwelijk te voelen door het feit dat nog nooit een man me als vrouw heeft gezien. Daar worstel ik mee. Als je leeft met een lichaam dat niet functioneert is het heel moeilijk om van dat lichaam te houden. Er is altijd een haat/liefde relatie met dat lichaam. (Lies W)

Het verlangen naar een vaste partner is bij Lies W groot en toch is zij er nooit in 'geslaagd' om dit te verwezenlijken. Voor haar is haar beperking, haar lichaam er de oorzaak van. Ze staaft dit door te verwijzen naar een grootschalig onderzoek in England (zie 3.8). Ze spreekt niet over 'haar' lichaam maar over 'dat' lichaam. Ze is vervreemd van 'dat' lichaam. Ze bekijkt haar lichaam van op afstand en door de ogen van een potentiële partner.

Ik voel me in mijn vrouwelijkheid beperkt ...ik ben op zo veel jaar tijd zo veel ouder geworden en ik voel me niet sexy maar af en toe wel. (Mania)

Ook Mania voelt zich na haar borstamputatie niet meer goed in haar vel. Haar 'vrouwelijkheid' is beperkt en ze maakt de link met 'ouder worden'. Hier kruisen ableistische en ageistische discoursen en representaties.

Als ik in de spiegel kijk zie ik alleen maar mijn kromme rug of mijn handicap. Dat is echt wel mijn gevecht. Er is nog een lange weg af te leggen. Het komt ook omdat mijn ouders en mijn schoonouders mijn handicap nog steeds niet aanvaard hebben. (Kim)

In de spiegel kijkt Kim met een gefragmenteerde blik naar de onvolmaaktheden van haar lichaam. De intersubjectieve relatie met haar ouders en schoonouders die haar beperking niet aanvaardden weegt op haar.

Lies W, Mania en Kim hebben niet alleen een beeld over 'aantrekkelijkheid' en 'vrouwelijkheid' gekneet door dominante discoursen en representaties, ze objectiveren ook hun lichaam en bekijken het van op afstand. Dit geldt trouwens voor alle vrouwen. Bartky (1990) poneert dat deze objectivatie en fragmentatie leiden naar zelf-objectivatie. Het lichaam van vrouwen in patriarchale gemeenschappen wordt voortdurend geëvalueerd door de mannelijke blik. Deze objectivering behelst twee partijen: degene die objectiveert en degene die geobjectiveerd wordt. Als deze twee partijen samenvallen wordt een situatie van zelf-objectivatie gecreëerd. Een kritische kijk op jezelf geconstrueerd door heersende normen over perfectie vermindert het gevoel van zelfwaarde. Controle leidt op die manier tot zelfcontrole. Bartky maakt de vergelijking met het panopticum, een gevangenisconstructie met een centrale toren waarbij de geïnterneerden de indruk krijgen dat ze altijd bekeken worden. Hierdoor zullen ze hun gedrag aanpassen volgens de verwachtingen van de (onzichtbare) bewaker (Bartky, 1990).

Het raakvlak met geïnternaliseerd ableïsme en ageïsme is dichtbij. De vanzelfsprekendheid van dominante ableïstische discoursen in de arena's van de representatie, de organisatie en de politiek leiden tot een normalisering van de discriminatie van de meerderheid die niet beantwoordt aan de spreekwoordelijke norm (Campbell, 2008).

3.12. *Ik wil terug mijn spleetje!*

Ik heb die draden mee om rond mijn armen te binden alsof ik afgesnoerd word. Zo ervaar ik mijn handicap. Ik kan geen andere manier bedenken om mijn handicap te visualiseren. (Kim)

Kim had net zoals de andere modellen, heel goed nagedacht over de manier waarop ze op de foto wilde poseren. De afgesnoerde armen combineerde ze met een felrood onderjurkje waarin haar borsten geprononceerd werden. Borsten, een décolleté blijken voor de meeste modellen de incarnatie van seks appeal. Na haar borstamputatie is het dat wat Mania het meeste mist: *“ik wil terug mijn spleetje! Dan voel ik me vrouwelijk”*. Ook An, Lies R, Lies W, Christine, Bene en Linda gaan tijdens de fotosessie hun décolleté in de verf zetten of verwijzen ernaar in het interview.

Kleding doet iets, een décolleté, rondingen accentueren. Als iets zo hoog is (wijst onder haar kin), dan voel ik me helemaal niet sexy. (An)

Soms draag ik dieper ingesneden topjes in de hoop dat het loont. Lacht. (Bene)

Linda heeft voor de fotosessie twee nieuwe bh's van de voorziening gekregen. De rode doet ze zichtbaar aan bij het zelfportret met de draadontspanner en ze kiest voor een rok want *“dat is vrouwelijker”*.

Ook Lies W, had nagedacht over haar representatie voor de camera: *“Voor de fotosessie wist ik vrij snel wat ik zou aandoen. Ik wou iets in de richting van de boudoir stijl omdat ik me afvraag als me dit verder zou kunnen helpen ... Ik wil die stap zetten om in mijn ondergoed te gaan met zichtbare littekens.”*

Borsten, lingerie en décolletés. Waaraan ligt het dat de meeste van mijn respondenten/modellen mezelf inbegrepen, hier zo veel belang aan hechten en de connotatie maken met 'vrouwelijkheid'. De representaties van het vrouwelijk lichaam, de discoursen erover beïnvloeden hoe we onszelf zien of gezien willen worden. Jeffreys (2014) stelt ook het begrip 'vrouwelijkheid' in vraag. Voor haar is dit een culturele en sociale constructie die als een vanzelfsprekendheid voorgesteld wordt of, zoals Anthias het benoemt, die genaturaliseerd wordt.

Toch nemen niet alle vrouwen deze normaliteit aan maar zullen die bewust of onbewust negotiëren:

Sexy voel ik me puur in mijnen bloten; Puur natuur. (Lies P)

3.13. Eigenlijk zou ik “neen” moeten gezegd hebben

Een aanvullende vraag bij “heb je ook vervelende ervaringen gehad”, onderzocht de weerbaarheid van de vrouw om “neen” te kunnen zeggen in preciaire situaties.

Drie van de veertien vrouwen zijn vrouwen met een verstandelijke beperking. Het is opvallend dat vooral zij hiermee problemen hebben of gehad hebben.

Ik kan nu neen zeggen, dat ik dat niet wil. Ik heb in het verleden me toch laten doen omdat ik bang was, omdat ze me niet zouden slaan. Ik ben naar de politie geweest en dan heb ik via de politie slachtofferhulp gehad om dat te kunnen verwerken en dat is gelukt. Johan weet er van. Ik wil er liever niet meer aan denken. (Cindy)

Toen ik vroeg aan Linda of ze vervelende ervaringen had gehad, knikte ze van ja waarop haar begeleidster onmiddellijk tussenkwam: “Toch bij ons niet hé”. Linda vervolgde: “Blijf van mij af, dat ze van mijn lichaam moeten blijven. Ze vragen wel dikwijls “waarom” en ik zeg “daarom”.

Lies R heeft het in sommige situaties ook moeilijk om “neen” te zeggen:

... dat ik soms niet echt mijn mening kan zeggen van stop dat wil ik niet. Achteraf denk ik eigenlijk zou ik neen moeten gezegd hebben. Ik ben daar eigenlijk op dat vlak niet zo sterk in. Bijvoorbeeld dat hij zo zei van doe dat ne keer want ge zijt toch mijn lief en ik dacht zo in mijn eigen eigenlijk wil ik dat niet doen maar ik doe het dan toch om hem gelukkig te maken.

Maar ook vrouwen zonder mentale beperking zeggen soms niet “neen” om hun partner te plezieren:

Soms is het moeilijk om neen te zeggen. Want in die relatie van 10 jaar vond die man de seksualiteit belangrijker dan de intimiteit en dan was het moeilijk om neen te zeggen ook al had ik geen zin in seks. Dat deed ik dan om hem content te stellen. (Lies P)

Maar komt dit niet overeen met vele andere vrouwen die o.a. ook seksualiteit beleven om hun partner tevreden te stellen of om ‘de rust’ in het huishouden te houden of als vorm van ‘ruilwaar’?

Deze resultaten sluiten aan bij de analyse van Eastgate et al. (2011) en van Goethals (2018). Op vraag van het Vlaamse Ministerie van Gelijke Kansen voerde Goethals een grondig onderzoek uit naar seksueel geweld bij vrouwen met een verstandelijke beperking. Veel van de vrouwen zijn meerdere keren slachtoffer geweest van grensoverschrijdend gedrag. De daders zijn vaak bekenden. Meestal worden geen aangemeldingen gedaan bij de politie ook al gaat het om strafbare feiten. Hier komen we in de arena van de organisaties terecht. De intersubjectieve omgeving (begeleiders, netwerk, familie) ziet of wilt het bewust of onbewust niet zien. Vaak gaan ze ervan uit dat mensen met een beperking en vooral vrouwen met een beperking asexuele wezens zijn. De mythe van “die blijven altijd kind” overweegt. Het probleem zit hem ook bij de vrouwen zelf omdat zij zelf het grensoverschrijdend gedrag niet als een probleem percipiëren terwijl het soms over ernstige tot zeer ernstige feiten kan gaan. Uit de resultaten van de interviews stelde Goethals (2018) vast dat de kennis over seksualiteit heel laag is. Seks is iets dat erbij hoort, ook de dingen die ze niet leuk vinden. Er wordt vooral niet over seks gepraat.

3.14. *De foto's zijn goed gelukt hé*

Ik ben met een stralende Linda thuisgekomen. Ze zei de hele tijd “de foto's zijn goed gelukt hé”. Bedankt om Linda te doen stralen. (Kirsten, begeleidster van Linda)

Fotografie refereert naar de werkelijkheid maar valt er niet mee samen. Fotografie verwijst naar een tijd en een ruimte uit het verleden die nooit meer terugkomt. Dat wordt treffend verwoord in ‘ça-a-été’ door Barthes (1980, p. 120). Toch maakt fotografie integraal deel uit van discoursen over lichamelijke en speelt ze een essentiële rol bij de beeldvorming over bepaalde groepen (Altermark & Edenberg, 2018, p. 290). Omgekeerd zullen bepaalde groepen en individuen een beeld van zichzelf vormen door fotografische afbeeldingen die rondcirculeren in de verschillende maatschappelijke arena's. De stereotype visualisatie van vrouwen, homoseksuelen, mensen van kleur en personen met een beperking versterken en normaliseren de patriarchale en heteroseksistische structuren die gedomineerd worden door ableïsme en witte suprematie (Altermark & Edenberg, 2018, p. 290).

Deze hegemonische blik wens ik, samen met mijn respondenten/modellen, te doorbreken in ‘Lijfelijk Anders’. Hun portretten scheppen geen afstand tussen de kijker en de geportretteerde. Er wordt geen accent gelegd op hun beperking. Een gevoel van gelijkwaardigheid wordt gewekt. De kijker kan zich identificeren met het model. In de taxonomie van Garland-Thomson (2002) van de voornaamste beeldstrategieën van de representatie van personen met een beperking, behoren deze foto's tot de realistische presentatie modus. De vrouwen worden niet afgebeeld als wonderbaarlijke schepselen en ook niet als slachtoffers of exotische wezens. Toch door het wezen van de fotografie (Barthes, 1980; Sontag, 1994), blijven deze realistische afbeeldingen constructies van een zekere realiteit.

3.15. Geen zin in seks

En zo is het constant opboxen! (Lies P)

Ik kan me hierin kwaad maken. Ik weet dat kwaadheid een negatieve energie is maar ik kan me nog steeds heel erg kwaad maken. (Bene)

Het frustreert me, het is ten koste van mijn levensvreugde. (Kristin)

Ik schrijf gigantisch veel gedichten over de oneerlijkheid en over het eeuwig opboxen tegen die muur en de pijn die niet wordt gezien en de strijd die je constant moet voeren. (Kim)

De arena's van het intersubjectieve, de discoursen en de politiek hebben een invloed op de persoonlijke verhalen van de respondenten. Omgekeerd worden hun leven en de verhalen die ze erover vertellen door deze arena's beïnvloed. Maar hoe kunnen we specifiek de link leggen naar de seksuele beleving?

Vele vrouwen getuigen dat als je je gefrustreerd voelt, je niet goed in je vel voelt dat dat ten koste van je lichamelijke is.

Mei Lan merkt op dat als ze te veel in haar hoofd zit, te veel nadenkt dat ze dan zich niet aantrekkelijk voelt en geen zin heeft in seks. Kim heeft ook last van vermoeidheid door al die paperassen die met haar beperking en die van haar man en haar dochter gepaard gaan. Iedere keer als ze opgeroepen wordt voor "de krijgsraad" heeft ze dagen ervoor al last van spanningen en een hoge bloeddruk.

Gezondheid is multidimensionaal en wordt beïnvloed door verschillende factoren zoals cultuur, levensvisie, ervaring en gedrag (Kemparaj & Chavan, 2013). Seksualiteit zorgt ervoor dat mensen zich goed in hun vel voelen maar als de beeldvorming, de bureaucratie van verschillende overheidsinstanties en de bemoeienissen van de omgeving je parten spelen is dat ten koste van de mentale gezondheid en liggen isolatie en depressie op de loer (Drummond & Brotman, 2014).

Hilde

DEEL 5 Conclusie – Discussie – Aanbevelingen

1. Discussie: ‘*Strong objectivity*’

Kan men als onderzoeker/fotograaf in dit onderzoek ‘Lijfelijk Anders’ een zo gevoelig thema geladen vol vooroordelen en stigma’s zonder kleerscheuren aansnijden? Ben ik dan niet aan het koord dansen op de scheidingslijnen van de concepten ‘vrouw’, ‘seksualiteit’ en ‘*disability*’. Doorheen het hele project heb ik geprobeerd om de fragiele balans te kunnen bewaren tussen wat kan (door)gevraagd worden, wat kan getoond en niet getoond worden, alle sensatie vermijgend door ontologie, epistemologie en ethiek op een zinvolle en zinnelijke manier te combineren. Ik heb me samen met mijn respondenten-modellen kwetsbaar opgesteld en hun een veilige omgeving aangeboden.

Zelf-reflexiviteit leidde mijn gesprekken en mijn fotosessies.

Een onderzoeker is een belichaamde kenner steeds verstrengeld in de wereld die hij of zij analyseert. Objectieve, neutrale, universele, onpartijdige wetenschap zoals geponeerd sinds de ideeën van de verlichting is een mythe. De feministische wetenschapsstudies hebben dit *mainstream/male stream*-denken sinds de jaren 1980 bekritiseerd. Wetenschap is niet vrij van culturele waarden, sociale constructies, economische en politieke implicaties en is gegenderd. De feministische wetenschapsstudies beklemtonen eveneens het belang van de inter- en multidisciplinaire benadering van het onderzoeksonderwerp.

Reflexiviteit en *strong objectivity* (Harding, 1991) worden cruciale elementen in de wetenschap. De onderzoeker maakt immers altijd deel uit van het onderzoek. Zij/hij is betrokken partij. Hierdoor kan een onderzoek nooit waarde vrij verlopen. Door dit subjectieve element in het onderzoek te integreren wordt de objectiviteit versterkt. Het objectivisme geponeerd door het moderne verlichtingsideaal van de afstandelijke en neutrale wetenschap wordt hierdoor genuanceerd ten voordele van een strenge objectiviteit.

In de klassieke opvatting zou een onderzoek repliceerbaar moeten zijn. Vandaar het belang van een gedetailleerde beschrijving van de methodologie. De feministische wetenschapsepistemologie weerlegt dat. Bijvoorbeeld als een mannelijke onderzoeker dezelfde vragen zou gesteld hebben in ‘Lijfelijk Anders’ zouden er andere antwoorden kunnen gegeven worden. Kennis is immers relationeel en gesitueerd. Minderheidsgroepen zijn epistemisch geprivilegieerd. Dit betekent dat ze een minder vervormd standpunt hebben en een kritischer kijk op mechanismen van onderdrukking. Ze zijn kritischer ten aanzien van gevestigde ideeën, aannames, concepten en methodes. Ze hebben er ook geen voordeel bij om de werkelijkheid anders voor te stellen dan ze is. Zo werd het heel interessant concept ‘*double consciousness*’ door Du Bois³³ (2008) ontwikkeld. Hij bedoelde hiermee dat je naar jezelf (de onderdrukke) kijkt door de ogen van de andere, de onderdrukker. Patricia H. Collins (2008)

³³ W.E.B. Du Bois beschreef reeds in 1903 in *The souls of black folk* deze verstrengelde dubbelheid.

benoemde dit als een 'outsider within'³⁴, wat ook verwijst naar minderheden die zowel vanuit een geprivilegieerd als een niet geprivilegieerd standpunt naar de werkelijkheid kunnen kijken. Deze verschillende standpunten leveren een partiële kennis op die onderdeel is van een meer omvattende kennis en waarheid. Objectiviteit wordt aldus intersubjectiviteit gedragen door empathie en sympathie.

Strong Objectivity als een sterkere objectiviteit binnen een onderzoeksdesign wordt gestimuleerd door een geleefde zelf-reflexiviteit.

Het *Leib* van de onderzoeker kan men niet negeren.

Betekent dit dat in het project 'Lijfelijk Anders' het *Leib* van de onderzoeker moet overeenstemmen met dat van de respondent/model? Kan men enkel met kennis van zaken dit onderwerp uitdiepen als men zelf een beperking heeft? Anne Finger, Tom Shakespeare, Anita Ghai, Helen Meekosha, Inge Blockmans en nog vele anderen zijn allen academici die hun stempel gedrukt hebben in *de disability studies* als insiders: ze hebben een beperking. Maar kan men enkel *disability studies* doceren als men zelf een beperking heeft? Is mijn initiatief voor het project 'Lijfelijk Anders' enkel geloofwaardig als ik zelf ook een beperking heb? En zo ja welke beperking dan en in welke graad en wat bedoelt men dan met 'beperking'?

Dit wordt weerlegt door de feministische standpunttheorie. Standpunt is immers niet gebaseerd op een gefixeerde identiteit of (sociale) positie, maar op een manier van denken. Bijvoorbeeld ook mannen kunnen een feministisch standpunt innemen. De standpunt-epistemologie heeft als methode het leren denken vanuit verschillende levenservaringen en perspectieven via dialoog met verschillende betrokken groepen. Dit betekent dat ook relatief geprivilegieerde personen en groepen hun positie kunnen gebruiken om kritische vragen en ideeën te formuleren. Als men intersectioneel nadenkt beseft men ook dat een identiteit of naam het beter een sociale positie, niet enkel door één as van ongelijkheid of privilege bepaald wordt maar door meerdere die elkaar constitutief beïnvloeden. Er bestaat geen elitarisme binnen intersectionaliteit of zoals Hancock (2008, p. 68) het treffend uitdrukt: geen 'Oppression Olympics'.

Dit verleent me een voedingsbodem om, ondanks mijn 'politics of location' als witte middenklasse vrouw, balancerend tussen *abled* en *disabled*, om de intersectie van vrouw en *disability* in relatie met seksualiteitsbeleving, op een ethico-onto-epistemologische manier te analyseren terwijl ik me onderhuids bewust ben van de subtiele machtsverhoudingen die steeds op de loer liggen.

³⁴ Dit is een van de sleutelconcepten van Patricia H. Collins die ze voor het eerst ontwikkelde in *Black Feminist Thoughts*, 1990.

Lies R

2. Conclusie - Discussie - Aanbevelingen³⁵

Dit onderzoek zoekt een antwoord op de vragen hoe narratieven en fotografische afbeeldingen een representatie kunnen geven van de geleefde ervaring van vrouwen met een beperking, hoe hun seksualiteit bespreekbaar, aanvaardbaar en vanzelfsprekend kan worden gemaakt en dit aan de hand van het theoretisch kader van Floya Anthias.

Uit de resultaten van het onderzoek wordt duidelijk dat alle participanten ervaring hebben met seksualiteit, lichamelijke en intimiteit. Ze zijn bereid hun woorden en beelden toegankelijk te maken voor een breed publiek zodat zij bijdragen aan de bespreekbaarheid en de aanvaardbaarheid van het thema.

Seksualiteit is een mensenrecht. Alle burgers - ook vrouwen met een beperking - hebben recht op seksualiteit. Om dit aanvaard en kenbaar te maken dient de onzichtbaarheid van de seksualiteitsbeleving van vrouwen met een beperking doorbroken te worden. Daarvoor is een culturele representatie nodig. De culturele representatie van personen met een beperking zoals in de film, literatuur, theater en media, is problematisch. Ze worden onzichtbaar omdat ze niet gerepresenteerd worden en er is geen representatie omdat zij onzichtbaar zijn. Deze vicieuze cirkel kan doorbroken worden door meer beelden in de media waarbij ze niet alleen als superhelden gerepresenteerd worden maar ook als intieme belichaamde burgers. Alle vrouwen lijden dubbel onder de heersende representatie van 'vrouwelijkheid' en lichamelijke omdat ze die ook nog internaliseren. Daarenboven zijn ze vaak slachtoffer van de maatschappelijke waarde die gehecht wordt aan het hebben van een betaalde job. De normatieve productiviteitslogica verstoort het gevoel van 'erbij te horen'. Zij ondergaan discriminatie op grond van hun lichamelijke en/of verstandelijke kenmerken. Dit wordt ableïsme genoemd en zit sterk verweven in de structuren van onze samenleving.

Uit het onderzoek blijkt dat 'beperking' en 'seksualiteit' kneedbare begrippen zijn waarvan de betekenis geconstrueerd wordt binnen een brede sociale en culturele context.

De verhalen die de respondenten/modellen met hun lichaam en woorden vertellen spelen zich af in de arena van de ervaringsgerichte beleving. Ze zijn verweven met de arena's van de intersubjectiviteit, de discoursen en representaties en de organisaties, ook al is dat niet altijd even transparant.

Dit merken we op uit thema's die de respondenten/modellen zelf aanreiken.

Naast de nefaste invloeden van de productiviteitslogica en de dominante schoonheidsnormen, ondervinden ze ook discriminatie wanneer ze huwen of samenwonen:

³⁵ Het deel 'resultaten' werd aangevuld met kritische reflecties.

hun inkomensvervangende tegemoetkoming wordt gereduceerd. Hierdoor wordt de afhankelijkheidspositie van personen met een beperking nog meer in de verf gezet: een positie die door religieuze liefdadigheid discourses en medische discourses doorheen de geschiedenis ondersteund werd en wordt. We bemerken intersubjectieve invloeden, medische discourses en normatieve druk die 'keuzes' zoals bijvoorbeeld een kinderwens sturen. Bovendien komt de invloed van dominante discourses over lichamelijke naar boven waardoor verschillende vrouwen twijfelen over hun potentieel als vrouw, minnares en moeder. Internalisering van culturele waarden en normen door beeldvorming gaat ten koste van hun zelfvertrouwen en welbevinden. Toxische schoonheidsnormen hebben een negatieve impact. Het discours over seksualiteitsbeleving als zou die pas 'geslaagd' zijn bij wederzijds orgasme werkt verstikkend. De respondenten getuigen dat andere vormen van seksueel plezier en beleving mogelijk zijn. Hieronder vallen ook erotische ontmoetingen met getrouwde mannen. Dit onderwerp blijkt vaak onbesproken maar wordt door sommige respondenten in dit onderzoek als een levendige werkelijkheid voorgesteld. Het juridisch en wettelijk kader waarbinnen mensen met een beperking kunnen en mogen presteren werkt verlamdend. Als zij het beleid willen helpen uittekenen door actieve politieke participatie stoten zij op logistieke drempels en schijndemocratie. Dit gebeurt ook in hun dagelijks leven waarbij ze steeds moeten uitleggen waarom ze in staat zijn te doen wat ze doen 'ondanks hun beperking'. De intersubjectieve relaties beïnvloeden bij sommige vrouwen eveneens de assertiviteit in hun intieme leven. Opmerkelijk is dat de weerbaarheid bij vrouwen met een verstandelijke beperking laag is. Daardoor zijn zij kwetsbaarder bij ongewenste intieme benaderingen.

We stellen vast dat Anthias' intersectionele framing werkzaam is bij het detecteren van machtsmechanismen en ongelijkheid in concrete sociale relaties. In de narratieven van de respondenten/modellen ontleden we ongelijke toewijzing van de verschillende soorten middelen, infantiliseren, inferioriseren en naturaliseren van geconstrueerde ongelijkheid. Zij moeten voortdurend opboksen tegen vastgeroeste en belemmerende kaders gebaseerd op dichotomieën waarbij de sociaal aanvaarde kant deze is van de maatschappelijke norm die productiviteit hoog in het vaandel draagt. Anthias' theoretisch kader toont aan dat de verhalen van de respondenten/modellen die zich op micro-niveau afspelen, verbonden zijn met het meso- en het macro- niveau en het geeft inzicht in de geleefde (seksuele) ervaring van vrouwen met en zonder beperking. Haar academisch kader wordt op die manier toegankelijk gemaakt voor een ruimer publiek.

Veertien vrouwen namen deel aan het onderzoek. Minstens evenveel vrouwen gingen omwille van diverse redenen niet in op mijn uitnodiging. Dit is dus een beperkt onderzoek. Bovendien blijkt dat de meeste bevindingen ook toepasbaar zijn op vrouwen zonder beperking. Iedere situatie is uniek en ongelijkheid en verschil komen pas tot uiting in concrete sociale situaties.

Een andere beperking in mijn onderzoek omvat het profiel van de vrouwen: wit, middenklasse, zich identificerend als vrouw (behalve één participant) en heteroseksueel. Naast de verhalen en beelden van deze vrouwen bestaan er ook nog andere, tot nu toe onzichtbare en ongehoorde, verhalen en beelden. Verder visueel onderzoek met de noodzakelijke theoretische reflecties kan gevoerd worden om ook andere standpunten zichtbaar te maken. De weg ligt open om vrouwen van kleur en LGBTQI+ -personen via beelden en woorden uit de onzichtbaarheid te halen zodat we hen kunnen toevoegen aan de diversiteit van verhalen die de sociale orde kunnen transformeren. Doordat subjecten hun eigen verhaal vertellen kunnen sociale vooroordelen en stigma's uitgedaagd worden en gedeconstrueerd.

Ik heb me geconcentreerd op vrouwen omdat ik me als vrouw beter kan herkennen in de geleefde ervaring van andere vrouwen. Maar dit onderzoek kan eveneens gevoerd worden met mannen met een beperking. De beeldvorming van mannen met een beperking en seksualiteit is misschien meer aanvaard dan die van vrouwen met een beperking, maar toch wordt hier evenmin open over gepraat. Ik suggereer ook om de seksualiteitsbeleving van de niet gemarkeerde groep (man, wit, middenklasse, hetero, 'jong') visueel en narratief te onderzoeken. Zo zouden hun denkpatronen en beweegredenen ontrafeld kunnen worden en hun vermeende superioriteitsgevoel ontkracht.

De focus leggen op bepaalde kenmerken van een onderzoeksgroep is zich bewegen op glad ijs. Het is flirten met een identiteitspolitiek die weliswaar strategisch kan ingezet worden maar toch neigt naar een individualisme dat gepromoot wordt door het neo-liberalisme. Maar toch sluit dit solidariteit niet uit. Analyseren doorheen een intersectionele bril impliceert immers oog hebben voor sociale (on)rechtvaardigheid en machtsmechanismen blootleggen die er de oorzaak van zijn. Iedere burger is kwetsbaar. Ziekten en beperkingen kenmerken ons leven of het leven van onze omgeving. Vroeg of laat treft het ons allemaal: als we ouder worden en minder mobiel staan we allemaal op het punt dat we hulp nodig hebben. Solidariteit gebaseerd op intersubjectieve wederkerigheid komt ten goede aan alle mensen. Als deze solidariteit nog tot activisme leidt kan dit politieke veranderingen ten voordele van effectieve inclusie meebrengen. Van micro- naar macro-niveau zou de maatschappij moeten vertrekken vanuit de realiteit van het verschil, een verschil dat fundamenteel natuurlijk is.

Ten slotte een paar aanbevelingen voor verder onderzoek:

Uit dit onderzoek blijkt dat vrouwen met een verstandelijke beperking kwetsbaar zijn voor seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het is daarom belangrijk om verder te onderzoeken hoe zij hun weerbaarheid kunnen versterken. Binnen de schoot van Aditi vzw is reeds een eerste aanzet gelanceerd. Tijdens mijn stageperiode bij Aditi vzw werd ik lid van de werkgroep 'vrouwen met een beperking en seksualiteit'. Het doel is een vormingsprogramma op te zetten om vrouwen met een beperking te empoweren. Dit zal gecombineerd worden met een vorming voor zorgprofessionelen omdat zij ook nog in gegenderde scripts denken en zich niet

altijd bewust zijn van de seksuele gezondheid van vrouwen met een beperking. Ook SENSOA³⁶ zal de RSV (relationele en seksuele vorming) binnen het BUSO (buitengewoon secundair onderwijs) aanpakken en erop toezien dat seksueel plezier ook op het programma komt. Zo wordt tegemoetgekomen aan het gebrek aan seksuele vorming dat ook aandacht heeft voor de lichamelijke beleving en het plezier, een van de pijnpunten uit het onderzoek.

Gedurende het ganse traject van mijn onderzoek kreeg ik een spiegel aangereikt. Als ouder wordende vrouw werd ik geconfronteerd met de overeenkomsten tussen de nadelen ten gevolge van het hebben van een of andere beperking en deze van het ouder worden. Privileges verdwijnen, de onzekerheid over het kwetsbare lijf dat minder en minder beantwoordt aan inderdaad die toxische schoonheidsnormen, internalisering van de denigrerende beeldvorming van de postmenopauzale vrouw en de onzichtbaarheid ervan in de media. Toen een van mijn respondenten/modellen tijdens onze eerste ontmoeting me vertelde dat ze zich als vrouw met een beperking niet kon permitteren om nog eens dik te worden en acné te hebben, overviel me een wanhopig gevoel en ik dacht “wat dan als je hier bovenop nog rimpels krijgt?”, maar ik zweeg. Tijdens onze laatste ontmoeting heb ik dan toch die vraag gesteld en zij antwoordde: “ja, ik ga op dat vlak nog serieus wat werk hebben”. Ableïsme en ageïsme hebben veel gemeen. Toch wordt de uitdrukking als zou iedereen wel een of andere beperking krijgen als die maar lang genoeg leeft, of dat iedereen ‘virtueel’ beperkt is, niet altijd warm onthaald omdat critici beweren dat er dan voorbijgegaan wordt aan iemands specifieke moeilijkheden, lichamelijke en eigenheid³⁷.

De onderzoeksgebieden van het ableïsme en het ageïsme hebben zich voornamelijk los van elkaar ontwikkeld. Toch zijn er overeenkomsten. Verder onderzoek kan de intersectie tussen de twee onderwerpen en hun effecten op de arbeidsmarkt en het welbevinden van de betrokken personen uitdiepen.

Als laatste aanbeveling bepleit ik meer onderzoek naar de therapeutische waarde en de empowerende functie van visuele middelen zoals fotografische afbeeldingen. Ik heb vrouwen gezien met *agency* die zelfbewust voor de camera poseerden. Zij doorbraken, ook al was het maar tijdelijk en fragiel, processen van infantiliseren, inferioriseren en geconstrueerde ongelijkheid. Het decoderen van lichaamstaal en het (her)waarderen van het beeld kan het logocentrisme overstijgen om op een andere manier uitdrukking te kunnen geven aan een externe en interne realiteit.

³⁶ <https://www.sensoa.be/>

³⁷ <https://www.rektoverso.be/artikel/niets-over-ons-zonder-ons>,

Bene

LITERATUURLIJST

Acker, J. (1990). Hierarchies, jobs, bodies: a theory of gendered organizations. *Gender & Society*, 4(2), 139-158.

<https://doi.org/10.1177/089124390004002002>

Alexander, N. & Taylor Gomez, M. (2017). Pleasure, sex, prohibition, intellectual disability, and dangerous ideas. *Reproductive Health Matters*, 25(50), 114-120.

<https://doi.org/10.1080/09688080.2017.1331690>

Altermark N. & Edenborg E. (2018). Visualizing the included subject: Photography, progress narratives and intellectual disability. *Subjectivity*, 11, 287-302.

<https://doi.org/10.1057/s41286-018-0057-y>

Anthias, F. (1998). Rethinking social divisions: Some notes toward a theoretical framework. *The Sociological Review*, 46(3), 504-535.

<https://doi.org/10.1111/1467-954X.00129>

Anthias, F. (2002). Where do I belong?: Narrating identity and translocational positionality. *Ethnicities*, 2(4), 419-515.

<https://doi.org/10.1177/14687968020020040301>

Anthias, F. (2008). Thinking through the lens of translocational positionality: An intersectionality frame for understanding identity and belonging. *Translocations: Migration and Social Change*, (4)1, 5-19.

Anthias, F. (2012). Intersectional what? Social divisions, intersectionality and levels of analysis. *Ethnicities*, 13(1), 3-19.

<https://doi.org/10.1177/1468796812463547>

Anthias, F. (2021). *Translocational belongings: Intersectional dilemmas and social inequalities*. Routledge

Archer, L., Dawson, E., DeWitt, J., Seakins A. & Wong, B. (2015). "Science Capital": A conceptual, methodological, and empirical argument for extending Bourdieusian notions of capital beyond the arts. *Journal of Research in Science Teaching*, 52(7), 922-948.

<https://doi.org/10.1002/tea.21227>

- Attwood, F. (2006). Sexed up: Theorizing the sexualization of Culture, *Sexualities* 9(1), 77-94.
<https://doi.org/10.1177%2F1363460706053336>
- Bahner, J. (2021). Sexual citizenship, disability policy and facilitated sex in Sweden. In R. Shuttleworth & L. Mona (Eds), *The Routledge handbook of disability and sexuality* (pp. 171-184). Routledge.
- Banks, M. & Zeitlyn, D. (2015). *Visual methods in social research* (2nd ed.). Sage.
- Barthes, R. (1980). *La chambre Claire: Note sur la photographie*. Gallimard, Le Seuil.
- Bartky, S.L. (1990). *Femininity and domination: Studies in the phenomenology of oppression*. Routledge.
- Bernert, D. J. (2011). Sexuality and Disability in the lives of women with intellectual disabilities, *Sexuality and Disability* 29, 283-290.
<https://doi.org/10.1007/s11195-010-9190-4>
- Björnsdóttir K. & Stefánsdóttir G. V. (2020). Double sexual standards: Sexuality and people with intellectual disabilities who require intensive support. *Sexuality and Disability*, 38, 421-438.
<https://doi.org/10.1007/s11195-020-09643-2>
- Blackless, M., Charuvastra, A., Derryc, A., Fausto-Sterling, A., Lauzanne, K., & Lee, E. (2000). How sexually dimorphic are we? Review and synthesis. *American Journal of Human Biology*, 12(2), 151-166.
[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1520-6300\(200003/04\)12:2<151::AID-AJHB1>3.0.CO;2-F](https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6300(200003/04)12:2<151::AID-AJHB1>3.0.CO;2-F)
- Blockmans, I., Van Hove, G. & Enzlin, P. (2017). "So I made this click not to look at a guy that way ever again": About desexualisation, disownment, and rethinking the possibilities of a young woman('s body). *Journal of Diversity and Gender Studies*, 4(2), 11-32.
<https://doi.org/10.11116/DiGeSt.4.2.1>
- Blockmans, I. G. E. (2019). *Manoeuvres in the dark: Re-creating (new) stories about sexuality and the body within/by women with a spinal cord injury* (Unpublished doctoral dissertation). Ghent University & KU Leuven, Ghent & Leuven, Belgium.
<http://hdl.handle.net/1854/LU-8631322>
- Blommaert, J. (2005). *Discourse: A critical introduction*. Cambridge University Press.

- Bocher, A.P. (2001). Narrative's Virtues. *Qualitative Inquiry* 7(2), 131-157.
<https://doi.org/10.1177/107780040100700201>
- Bourdieu, P. (1989). *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip* (D. Pels, Vert.). Van Genneep. (Originele bron gepubliceerd in 1975 – 1988)
- Bradley, W. & Esche C. (Eds) (2007), *Art and social change: a critical reader*. Tate publishing.
- Braet, H. (2011). De kracht van een foto. *Cultuur+Educatie* 11(32), 10-27.
<https://www.lkca.nl/publicatie/cultuur-plus-educatie-32/>
- Braet, H. (2012a). *De kracht van een foto*. Garant.
- Braet, H. (2012b). *Ontbloot: Vernaculaire erotische fotografie*. ASP.
- Braet, H. (2014). Instrumental Photography, the use of the medium photography to stimulate empowerment, *Depth of Field*, (5)1.
<https://depthoffield.universiteitleiden.nl/0501a01/>
- Cambell, F. K. (2008). Refusing able(ness): A preliminary conversation about ableism. *M.C. Journal*, 11(3), 1-9.
<https://doi.org/10.5204/mcj.46>
- Carpenter, Morgan (2018). Intersex: intersectionality, epistemic injustice and structural violence. Paper based on a presentation at the Mental Health Services conference in Perth, Australia, on 28 August 2014.
- Coppens J. (1982). *De bewogen camera: Protest en propaganda door middel van foto's*. Meulenhoff/Landshoff.
- Cheney, M.B., Montás L.M. & Lincoln, J.W. (2016). Translocational social theory after "community": An interview with Floya Anthias. *disClosure. A Journal of Social Theory*, 25(19).
<https://uknowledge.uky.edu/disclosure/vol25/iss1/1>
- Collins, P.H. (2008). *Black feminist thoughts*. Taylor & Francis Ltd.
- Collins, P.H. (2019). Intersectionality as critical inquiry. In P.H. Collins (Ed.), *Intersectionality as critical social theory* (pp. 21-53). Duke University Press.

- Davis, K. (2008). Intersectionality as buzzword: A sociology of science perspective on what makes a feminist theory successful. *Feminist Theory*, 9(1), 67-85.
<https://doi.org/10.1177/1464700108086364>
- Dean, J.J. (2010). Thinking intersectionality: Sexualities and the politics of multiple identities. In Y. Taylor, S. Hines, & M.E. Casey (Reds.), *Theorizing intersectionality and sexuality* (pp. 119-139). Palgrave Macmillan.
- De Graeve, K. & De Craene, V. (2019). The researcher's erotic subjectivities: Epistemological and ethical challenges. *Documents d'anàlisi geogràfica / [publicacions del Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona]* 65(3) 1-16.
<https://doi.org/10.5565/rev/dag.578>
- Den Hartog Jager, H. (2014). *Het streven: Kan hedendaagse kunst de wereld verbeteren?* Athenaeum – Polak & Van Genneep.
- De Schryver, M. (2019). Kennis en beleving van seksualiteit van vrouwen met een verstandelijke beperking, onuitgegeven scriptie, VUB, academiejaar 2018-2019.
<https://aditivzw.be/nl/documentatie/literatuur>
- Devlieger, P., Rush, F. & Pfeiffer, D. (2010). Rethinking disability as same **and** different!: Towards a cultural model of disability. In id. (red.), *Rethinking disability: The emergence of new definitions, concepts and communities* (pp. 9-16). Garant.
- Drummond J.D. & Brotman S. (2014). Intersecting and embodies identities: A queer woman's experience of disability and sexuality. *Sexuality and Disability*, 32(4), 533-549.
<https://doi.org/10.1007/s11195-014-9382-4>
- Du Bois, W.E.B. (2008). *The souls of black folk*. Oxford University Press.
- Eastgate G., Van Driel M., Lennox N. & Scheermeyer E. (2011). Women with intellectual disabilities: a study of sexuality, sexual abuse and protection skills. *Australian family physician* 40(4) 226-230.
- Elias, W. & Swinnen, J. (1999). *Fotografie in dialoog*. Groeninghe.
- Ellis, C., Adams, T.E. & Bochner, A. P. (2011). Autoethnography: An overview (40 paragraphs). *Forum Qualitative Sozialforschung/ Forum: Qualitative Social Research* 12(1), Art. 10.
<https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1589/3096>

- Entman, R. M. (1997). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 51-58.
- Finger, A. (1992). Forbidden Fruit. *New Internalist*, 233.
<https://newint.org/features/1992/07/05/fruit>
- Foucault, M. (2018) *Geschiedenis van de seksualiteit* (J. Holierhoek, Vert.). Boom. (Originele bron gepubliceerd in 1976 – 1984)
- Freire, P. (1979). *Pedagogie van de onderdrukten* (J.E.A. Andriessen-Van der Zande, Vert.; 10de dr.). In de Toren. (Originele bron gepubliceerd in 1970)
- Garland-Thomson, R. (2002). The politics of staring: Visual rhetorics of disability in popular photography. In S.L. Shyder, B.J. Brueggemann, & R. Garland-Thomson (Eds), *Disability studies: Enabling the humanities* (pp.56-75). The Modern Language Association of America.
- Garland-Thomson, R. (2006). Ways of staring. *Journal of visual culture*, 5(2), 173-192.
<https://doi.org/10.1177/1470412906066907>
- Garland-Thomson, R. (2017). *Extraordinary bodies: Figuring physical disability in American culture and literature*. Columbia University Press.
- Goethals, T., De Schauwer, E. & Van Hove, G. (2015). Weaving intersectionality into disability studies research: Inclusion, reflexivity and anti-essentialism. *Journal for diversity and gender*, 2(1-2), 75-94.
<http://hdl.handle.net/1854/LU-7214237>
- Goethals, T. (2018). *Seksueel georiënteerd geweld van vrouwen met een beperking in Vlaanderen*. Onderzoek in opdracht van het Vlaamse Ministerie van Gelijke Kansen.
<http://hdl.handle.net/1854/LU-8598961>
- Goethals, T., Mortelmans, D., Van den Bulck, H., Van den Heurick, W. & Van Hove, G. (2020). I am not your metaphor: frames and counter-frames in the representation of disability. *Disability & Society*. 1-19.
<https://doi.org/10.1080/09687599.2020.1836478>
- Goggin G. & Meekosha H. (2021). Desexualising disabled people in the news media. In R. Shuttleworth & L. Mona (Eds), *The Routledge handbook of disability and sexuality* (pp. 290-304). Routledge.

- Greta C. (2002). Are we having sex now or what? In A. Soble (Ed) *The Philosophy of Sex: Contemporary readings*, (4^e ed., pp. 3-8). Rowland & Littlefield Publishers.
- Hancock, A.-M. (2007). When multiplication doesn't equal quick addition: Examining intersectionality as a research paradigm. *Perspectives on politics*, 5(1), 63-79.
<https://doi.org/10.1017/S1537592707070065>
- Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist Studies*, 14(3) pp. 575-599.
<https://doi.org/10.2307/3178066>
- Harding, S. (1991). *Whose science? Whose knowledge?: Thinking from women's lives*. Open University Press.
- Hemmings, C. (2012). Affective solidarity: Feminist reflexivity and political transformation. *Feminist Theory*, 13(2), 147-161.
<https://doi.org/10.1177/1464700112442643>
- Hermans, C. (2016). Differences in itself: Redefining disability through dance. *Social Inclusion*, 4(4), 160-167.
<https://doi.org/10.17645/si.v4i4.699>
- Hill-Collins, P. (2019). Intersectionality as Critical Inquiry, in id. , *Intersectionality as Critical Social Theory*, (pp. 21-53). Durham & London: Duke University Press.
- Houston, E. (2018). The impact of advertisements on women's psychological and emotional states: Exploring navigation and resistance of disabling stereotypes. *Media, Culture & Society*, 1(17), 1-17.
<https://doi.org/10.1177/0163443718813484>
- Houston, E. (2019). 'Risky' representation: The portrayal of women with mobility impairment in twenty-first-century advertising. *Disability & Society*, 1-22.
<https://doi.org/10.1080/09687599.2019.1576505>
- Ignagni, E., Fudge Schormans, A., Liddiard, K. & Runswick-Cole K. (2016). 'Some people are not allowed to love': Intimate citizenship in the lives of people labelled with intellectual disabilities. *Disability & Society* 31(1), 131-135.
<https://doi.org/10.1080/09687599.2015.1136148>

- Jammaers, E., Zanoni, P. & Hardonk S. (2016). Constructing positive identities in ableist workplaces: Disabled employees' discursive practices engaging with the discourse of lower productivity. *Human Relations*, 69(6), 1365-1386.
<https://doi.org/10.1177/0018726715612901>
- Janssens, M. & Zanoni, P. (2014). Alternative diversity management: Organizational practices fostering ethnic equality at work. *Scandinavian Journal of Management*, 30(3), 317-331.
<https://doi.org/10.1016/j.scaman.2013.12.006>
- Jarldorn, M. (2019). *Photovoice handbook for social workers: Method, practicalities and possibilities for social change*. Palgrave Macmillan.
- Jeffreys, S. (2014). *Beauty and misogyny: Harmful cultural practices in the West*. Routledge.
- Jha, M. R. (2016). Beauty as structural inequality: Beauty, feminist protests, nationalism, neoliberal femininity. In *The global beauty industry: Colorism, racism and the national body* (pp.26-42). Routledge.
- Karskens, M. (2012). *Foucault*. Boom/LannooCampus.
- Keenahan, D. (2021). Missing in action: Desire, dwarfism and getting it on/off/up – a critique and extension of disability aesthetics. In R. Shuttleworth & L. Mona (Eds), *The Routledge handbook of disability and sexuality* (pp. 235-248). Routledge.
- Kemparaj, U., & Chavan, S. (2013). Qualitative research: A brief description. *Indian Journal of Medical Sciences*, 67(3), 89-98.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24231397/>
- Kimmel, M. (2003). Ordained by nature: Biology constructs the sexes. In id., *The Gendered Society* (pp. 21-57). Oxford University Press.
- Krijnen, T. & Van Bauwel S. (2015). *Gender and media: Representing, producing, consuming*. Routledge.
- Linnehan, F. & Konrad, A. M. (2016). Diluting diversity: Implications for intergroup inequality in organizations. *Journal of Management Inquiry*, 8(4), 399-414.
<https://doi.org/10.1177/105649269984009>

- Lockhart, T. (2007). Writing the self: Gloria Anzaldúa, textual form, and feminist epistemology. MPublishing, University of Michigan Library. *Michigan Feminist Studies: Knowledge*.
<http://hdl.handle.net/2027/spo.ark5583.0020.002>
- Lorde, A. (2007). The uses of erotic: The erotic as power. In K.E. Lovaas & M.M. Jenkins (Eds.), *Sexualities & communications in everyday life* (pp.87-91). Sage.
- Mathijs, E. & Hessels, W. (Eds.) (2007). *Waarheid en werkelijkheid: Feitelijke, fictionele en artistieke representaties van de realiteit*. VUBPRESS.
- McCall, L. (2005). The complexity of intersectionality. *Signs* 30(3), 1771-1800.
<https://doi.org/10.1086/426800>
- Mcruer R. (2015). Sexuality. In Adams R, Reis B. & Serlin D. *Keywords for Disability Studies* (pp. 167-169). New York-London: University Press.
- McRuer R., & Mollow A. (Eds.) (2012), *Sex and Disability*, Durham and London: Duke university press.
- Millet-Gallant S., (2012). *The disabled body in contemporary art*. Palgrave Macmillan.
- Mollow, A. (2015). Disability studies gets fat. *Hypatia*, 30(1), 199-216.
<https://doi.org/10.1111/hypa.12126>
- Nash, J. (2008). Re-thinking intersectionality. *Feminist Review*, 89(1), 1-15.
<https://doi.org/10.1057/fr.2008.4>
- Peters, J.M. (1993). *Over beeldcultuur: Fotografie, film, televisie, video*. Rodopi.
- Plummer, K. (1995). *Telling sexual stories: Power, change and social worlds*. Routledge.
- Plummer, K. (2001). The square of intimate citizenship: Some preliminary proposals. *Citizenship Studies* 5(6), 237-255.
<https://doi.org/10.1080/13621020120085225>
- Plummer, K. (2003). *Intimate Citizenship: Private decisions and public dialogues*. University of Washington Press.
- Prins, B. (2006). Narrative accounts of origins: A blind spot in the intersectional approach? *European Journal of Women's Studies* 13(3), 277-290.
<https://doi.org/10.1177/1350506806065757>

- Shuttleworth, R. & Mona L. (Eds) (2021). *The Routledge handbook of disability and sexuality*. Routledge.
- Siebers, T. (2010). *Disability aesthetics*. The University of Michigan Press.
- Smith, B. & Sparkes, A.C. (2008). Narrative and its potential contribution to disability studies. *Disability & Society*, 23(1), 17-28.
<https://doi.org/10.1080/09687590701725542>
- Smith, D. E. (1987). *The everyday world as problematic: A feminist sociology*. University of Toronto Press.
- Sontag, S. (1994). *Over fotografie* (3de ed.). Anthos, Diogenes.
- Tepper, M.S. (2000). Sexuality and disability: The missing discourse of pleasure. *Sexuality and Disability*, 18(4), 283-290.
<https://doi.org/10.1023/A:1005698311392>
- Van den Berg, H. (2004). Discoursanalyse. *Kwalon*, 9(2), 29-39.
- Van Hove, G. (1999). Coöperatief onderzoek met personen met een verstandelijke handicap: Een illustratie van de emancipatorische orthopedagogiek. *Tijdschrift voor orthopedagogiek, kinderpsychiatrie en klinische kinderpsychologie*, 24(1), 24-33.
- Van Ussel, J.M.W. (1969). *Geschiedenis van het seksuele probleem* (2de dr.). J. A. Boom en Zoon.
- Vasterling, V. (2007). Evolutionaire psychologie: Het reductionisme van een genenverhaal. *Tijdschrift voor Genderstudies*, (4)10, 2-14.
<https://ugp.rug.nl/genderstudies/article/view/1889>
- Villa, P.-I. (2011). Embodiment is always more: intersectionality, subjection and the body. In H. Lutz, M.T.H. Vivar & L. Supik (Reds.), *Framing intersectionality: Debates on a multi-faceted concept in gender studies* (pp. 171-186). Farnham & Burlington.
- Wall, S. (2006). An autoethnography on learning about autoethnography. *International Journal of Qualitative Methods* 5(2), 146-160.
<https://doi.org/10.1177/160940690600500205>

Weeks, J. (1998). The sexual citizen. *Theory, culture & society*, (15)3-4, 35-52.

<https://doi.org/10.1177%2F0263276498015003003>

Weeks, J. (2009). *Sexuality (Key Ideas)* (3e ed.). Routledge.

World Health Organization. (2006). *Sexual and Reproductive Health and Research*.

<https://www.who.int/teams/sexual-and-reproductive-health-and-research/key-areas-of-work/sexual-health/defining-sexual-health>

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Interuniversitaire Master Gender en Diversiteit

Academiejaar 2019-2020

Hilde Braet - 19854463 UGENT

GEZOCHT: respondenten voor interview en fotosessie.

WAARVOOR: kwalitatief onderzoek via interview en fotografie in het kader van het eindwerk voor 'Disability Studies'.

WAAROVER: persoonlijke seksualiteits- en intimiteitsbeleving.

WIE: vrouwen van alle leeftijden met een 'beperking' in de ruime betekenis van 'beperking'.

WAAR: bij voorkeur in mijn studio in Gent, Visserij 162.

Beste mensen,

Ik zou me graag eventjes willen voorstellen.

Ik ben Hilde Braet, fotograaf en master in de cultuurwetenschappen met een specialisatie in de visuele cultuur.

Mijn fotografische projecten beschouw ik als een visueel onderzoek van thema's die vaak maatschappelijk relevant zijn en/of moeilijk bespreekbaar zijn.

Ik volg dit jaar 'Disability Studies', vrij vertaald 'De studie van beperkingen in een brede socioculturele context' aan de Gentse universiteit, als keuzevak binnen de master of gender en diversiteit.

Ik heb gekozen om mijn eindwerk te maken over **de beeldvorming van seksualiteits- en intimiteitsbeleving van personen met een beperking.**

Er bestaat een beeldvorming rond mensen met een beperking en ik wil deze graag opentrekken. In deze context betekent dat ook dat ik graag mensen wil aanspreken waarvan men in eerste instantie niet meteen ze in de categorie 'beperkt' zou steken.

Anno 2020 is dit begrip heel breed geworden³⁸ en deze diversiteit wens ik in mijn fotoreeks ook te belichten.

Mijn werkwijze:

- Ik neem eerst contact op met jou via FB, mail, jouw voorged of begeleider, via telefoon of we kunnen ook eventjes skypen.
- We beginnen met een babbel op een plaats naar jouw keuze of in mijn studio.
- Dan kom je naar mijn studio. Ik heb een heel gezellige studio waar je onmiddellijk op je gemak voelt. We praten opnieuw. In wetenschappelijke kringen heet dat een 'semigestructureerd interview'. Ons gesprek neem ik op met een klein opnameapparaat. Ik durf soms nog weleens te vergeten en dan is het handig om ons interview achteraf te beluisteren. Bovendien wil ik me maximaal concentreren op ons gesprek.
- Nadien maken we samen een portret van jou. Dat kan een suggestief erotische foto worden of een meer uitdagende of een meer expliciete of Jij als model bepaalt dit zelf. Ik maak eerst een portret van jou en nadien geef ik de draadontspanner (afstandsbediener) door aan jou en beslist jij zelf het moment van opname en hoe je erop wil staan. Comfort en een gevoel van veiligheid vind ik heel belangrijk. De foto's moeten empowerend werken. Jouw inbreng is belangrijk.
- Een paar dagen later, als de foto's digitaal ontwikkeld zijn, bespreken we samen de foto's en maken we de selectie.
- Ik vraag een handtekening als toestemming voor het gebruik van jouw foto met verhaal.

Waarvoor zullen de foto's gebruikt worden?

Voor het vak 'Disability Studies' schrijf ik een eindwerk waarin volgende onderwerpen aan bod komen: seksualiteit, onderzoek gebaseerd op kunst, het belang van verhalen, terugkeer naar de lichamelijke, beeldvorming, intersectionaliteit.

³⁸ Artikel 1 van het VN-verdrag:

Doelstelling: Doel van dit Verdrag is het volledige genot door alle personen met een handicap van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid te bevorderen, beschermen en waarborgen, en ook de eerbiediging van hun inherente waardigheid te bevorderen. Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in samenwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.

Tijdens het introductiecollege van 3 oktober 2019 voegde prof dr. Geert Van Hove hieraan toe: In 2006 werd dit door de VN uitgebreid naar chronische ziekten die een arbeidshandicap tot gevolg hebben. 'Burn-out' hoort hier ook bij. Vanhove vermeldde ook het 'syndroom van La Tourette' en de beweging van mensen met een 'overgewicht' die zich eveneens associëren met de *Disability* beweging

De foto's met uittreksels van dit interview zullen in het boek gedrukt worden samen met het essay. De mogelijkheid bestaat dat er achteraf een tentoonstelling gemaakt wordt en dat jouw foto ook gebruik kan worden voor de aankondiging van het boek of de tentoonstelling.

Begrijpen?

Het kan gebeuren dat je mijn informatie niet goed begrijpt of misschien niet kan lezen omdat je een visuele beperking hebt. Ik overloop heel graag samen met jou deze brief.

Hartelijke groet,

Hilde Braet
Visserij 162
9000 Gent

hilde@hildebraet.be

09/2259343
0475/298269

BIJLAGE 2

★ steven@aditivzw.be

Inkomend - Hildebraet 09:19

[Details](#)

vrouwen met een beperking en seksualiteit

Aan: marijke.clabots@flair.be, Kopie: Hilde Braet <hilde@hildebraet.be>

Beste,

Aditi vzw is een organisatie waar personen met een beperking en het netwerk (familie, professionelen...) terecht kunnen met alle vragen over seksualiteit en handicap.

Wij zijn actief over heel Vlaanderen. Naast professionele ondersteuning van zorgvoorzieningen (opleiding, vorming, teamondersteuning) begeleiden wij ook individuele personen met een beperking in hun zoektocht naar seksuele dienstverlening en intimiteitsbeleving.

In bijlage kan je wat achtergrond betreffende Aditi vzw terugvinden.

Voor 2020 hebben wij in samenwerking met een aantal experts en enkele universiteiten het plan opgevat om verder onderzoek te doen naar vrouwen met een beperking en hun kennis, attitudes en vaardigheden betreffende seksualiteit.

We merken dat dit een groep is die erg vaak wordt vergeten (voorlichting geven, in gesprek gaan over seksualiteit met vrouwen met een beperking, alternatieven aanbieden, ...) wat ook maakt dat het risico op seksueel misbruik erg hoog is (en cijfers bevestigen dit).

Vanuit verschillende invalshoeken zal rond de seksuele beleving van vrouwen met een beperking verder onderzoek worden opgezet.

Eén van de doelstellingen is ook een fotoproject van fotografe Hilde Braet rond vrouwen met een beperking en seksualiteit.

In bijlage meer achtergrond bij dit fotoproject.

Onze vraag naar jullie is of er een mogelijkheid bestaat om in Flair of Libelle een artikel/topic hierrond op te nemen samen met een oproep naar vrouwen met een beperking om mee te werken aan het onderzoek en deze fotoreportage.

De vrouwen die we zoeken zitten immers bij jullie lezers en het project kan ook via samenwerking met jullie zorgen voor de nodige taboe-doorbreking en empowerment.

In de hoop op een mogelijke samenwerking danken wij jullie reeds bij voorbaat voor jullie reactie.

Vele groeten,

Steven en Hilde

Steven De Weirdt

Tel: 0488-870.677

steven@aditivzw.be
www.aditivzw.be

BIJLAGE 3

Beste Hilde,

Ik heb het even overlegd met het team en dit is de reactie:

Het aanhouden van de definitie van het VN Verdrag lijkt ons een goed uitgangspunt.

Je kan ook deze definitie Disability Studies gebruiken;

“Disability Studies is wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek naar en onderwijs over ‘disability’ als een complex sociaal verschijnsel, dat niet alleen in medische termen of uitsluitend gericht op de persoon in kwestie kan worden beschreven. Disability Studies onderzoekt hoe mensen met uiteenlopende beperkingen – fysiek, verstandelijk, zintuiglijk en psychisch – leven en hoe wordt aangekeken tegen mensen met functiebeperkingen, bijvoorbeeld binnen de gangbare kennistradities, in de samenleving door de tijd heen. Het wil de consequenties van die kijk zichtbaar maken voor het leven van mensen met beperkingen en voorwaarden scheppen voor beleid en de inrichting van de samenleving. Disability Studies is onderzoek op alle levenssterreinen, zoals sociaal, economisch, politiek, juridisch en cultureel, waarbij recht gedaan wordt aan hoe mensen met beperkingen hun positie definiëren en over hun leven denken.” - Jacqueline Kool.

Wij hopen dat je hiermee verder werken aan je werkstuk. Veel succes.

Met vriendelijke groet/ Best regards,

Angela Stellaard

Office Manager

Disability Studies in Nederland

!! Nieuw adres !!

P/a Marelaan 61

3454 GB De Meern

+31 (0)6-19933345

www.disabilitystudies.nl

Op za 26 okt. 2019 om 16:53 schreef Hilde Braet <hilde@hildebraet.be>:

Geachte,

Ik maak een werkstuk over de beeldvorming van personen met een *disability*.

Om deze groep af te bakenen heb ik een duidelijke definitie nodig.

Ik baseer me nu op artikel 1 van het VN-verdrag nl.:

Doel van dit verdrag is het volledig genot door alle personen met een handicap van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid te bevorderen, beschermen en waarborgen, en ook de eerbiediging van hun inherente waardigheid te bevorderen.

Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels

kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.

Volgens sommigen kan dit ook uitgebreid worden (VN,2006) naar chronische ziekten die een arbeidshandicap tot gevolg hebben zoals 'burn-out'. Mensen met het 'syndroom van La Tourette' en de beweging van mensen met een 'overgewicht' zouden eveneens binnen het spectrum van *Disability Studies* vallen.

Kunnen jullie me helpen aan een duidelijke definitie/omschrijving van het begrip *Disability* ajb.

Op basis daarvan kan ik dan beginnen met mijn modellen te recrutereren.

Van harte dank en vriendelijke groet,

Hilde Braet

BIJLAGE 4

Ik leerde Floya Anthias kennen tijdens het college *'Racial/Ethnic violence and discrimination'* van de cursus 'Gender en Intersectionaliteit' van dr. Carine Plancke (academiejaar 2018-2019). Zij belichtte de intersectionele framing van Anthias met de verschillende niveaus, steeds rekening houdend met de historiciteit (wat vooraf gaat) en de processen om tot een bepaalde situatie te komen en dit steeds in relatie met de tijd (wanneer gebeurt het?) en met de plaats (waar gebeurt dit?).

Wat hier volgt zijn een paar extra items die toelaten om de onderzoeker en haar ideeën beter te leren kennen. Ze zijn niet opgenomen in de masterscriptie zelf omdat ze niet essentieel zijn voor het beantwoorden van mijn onderzoeksvragen.

1. Bio

Floya Athias werd geboren in 1945 op het Griekse deel van het eiland Cyprus. Haar vader had een belangrijke invloed op haar loopbaan en op haar engagement. Hij was communist, activist, leraar, dichter, schrijver en een gepassioneerde politieke journalist. Terwijl hij haar leerde dat het oké is om een *'maverick'* te zijn, behoedde haar intelligente moeder haar voor het *'imposter'* syndroom, waaraan zo veel vrouwen leiden. Ze ervaarde niet alleen fysieke grenzen bijvoorbeeld in de verdeelde stad Nicosia en in haar migratieland Engeland, maar vooral ook persoonlijke grenzen als kind van arbeiders, *'greasy Greek'*, boekenworm, vrouw met een Grieks accent in Engeland en een Engels accent in Cyprus en dochter van communistische immigranten die aan de universiteit wilde studeren. Grenzen beheersten haar leven en vanuit de drang naar sociale rechtvaardigheid - wat ze trouwens ook meegekregen heeft van haar moeder - is zij sociologie gaan studeren om naar eigen zeggen haar bezigheid te maken van 'het beantwoorden van lastige vragen' (Anthias, 2021, pp. 1-8).

Momenteel is Floya Anthias professor emeritus sociologie aan de Roehampton Universiteit in Londen. Haar belangrijkste onderzoeksdomein lag en ligt op het domein van sociale verdeeldheid en identiteiten. Haar levenslange werk is gewijd aan het begrijpen en theoretiseren van sociale grenzen en hiërarchieën. Dit heeft ook haar interesse voor sociale uitsluiting, ongelijkheid, migratie, etniciteit, geslacht en multiculturaliteit met zich meegebracht. Haar belangrijkste academische geschriften verkennen de verbanden tussen verschillende vormen van sociale hiërarchieën en ongelijkheid met een bijzondere aandacht voor de verbanden tussen geslacht, ras en klasse. Daarnaast staan migratiekwesities - in het bijzonder hoe die verbonden zijn met de ongunstige situatie op de arbeidsmarkt - en klasse posities centraal in haar werk.

2. Identiteitspolitiek versus solidaire politiek

Een van de valkuilen van verschillende intersectionele benaderingen is het individualiseren en privatiseren van verschil, wat tot identiteitspolitiek leidt. Langs de ene kant opent intersectionaliteit de dialoog en de solidariteit met verschillende groepen terwijl er ook een klemtoon gelegd wordt op identiteiten gevormd door meerdere categorieën. Het is belangrijk dat gelijken samen strijden maar men dient zich ook ervan te vergewissen dat een strijd gebaseerd op aanspraken op identiteit kunnen bijdragen aan het essentialiseren van nieuwe en meer complexe categorieën van verschil en van hun homogenisatie. Dit kan wel vermeden worden door in een reflexieve houding sociale rechtvaardigheid die translocale intersectionaliteit kenmerkt, voorop te stellen. Deze sociale rechtvaardigheid is immers verweven met sociale structuren, machtsmechanismen, het kapitalisme en het beleid binnen een sociaal wettelijk kader. Ze hebben allen een historische achtergrond en manifesteren zich verschillend naargelang de plaats en de ruimte. Het recht om rechten te hebben, het recht om terzelfdertijd verschillend en gelijkwaardig te zijn is een beter uitgangspunt dan zoeken naar gemeenschappelijkheden. Dit kenmerkt solidaire politiek die zich engageert met 'de ander' als partner en niet als een gemeenschappelijk cultureel subject. Op die manier is identiteitspolitiek te verenigen met solidaire politiek. Je kan solidaire politiek omarmen en unitaire identiteiten ontmantelen maar dit betekent niet dat je deze identiteit niet voor bepaalde doelen kunt gebruiken zolang dat de eis voor deze identiteit niet het einddoel is. Zo werd de *Black Lives Matter* beweging gemobiliseerd op basis van een zwarte identiteit maar ze heeft niet alleen andere sociale posities binnen 'zwartheid' getrokken maar ook queer, *disabled* en andere activistische groepen. De strijd tegen onderdrukking en geweld laat velen niet koud. Solidaire politiek die het sterke potentieel van een reflexieve translocale positionaliteit benut, vormt een onderdeel van de strijd tegen ongelijkmakende structuren. Soms wordt deze strijd aangewakkerd door persoonlijke ervaringen of projecties (Anthias, 2021, pp. 176-187).

3. Affectieve solidariteit³⁹

Volgens Anthias leven we nu in een cruciale tijd in de strijd voor emancipatie. Zij gelooft dat die meer en meer afhankelijk zal worden van het verwerpen van vaste categorieën van verschil ten voordele van hun vloeïendheid en veelvoudigheid. We zijn allemaal verstrengeld in het sociale leven en zijn afhankelijk van elkaar. We nemen tussenposities in of evolueren naar andere categorieën. Degene die we construeren als 'de ander', leeft ook in ons. Een herkenning van translocaties zorgt ervoor dat de lijn tussen 'het zelf' en 'de ander' vervaagt. Dit ondersteunt een solidaire politiek maar sluit geen identiteitspolitiek uit. Ze zijn beiden waardevol als motors voor sociale verandering. We moeten echter wel waakzaam blijven voor

³⁹ Deze term werd geïntroduceerd door Hemmings (2012) maar verbind ik met de visie van Anthias.

categorieën die zich op 'verdienste' beroepen: able-bodied, loondienst, geschoold, cultureel competent in de dominante cultuur, meestal wit en geboren in het land waar je woont. Vandaar het belang van een samenwerking die gebaseerd is op een specifieke strijd en niet op identiteiten (Anthias, 2021, p. 187).

4. Agency

'Agency' vindt Anthias een belangrijk item in haar intersectionele framing, in het bijzonder binnen de maatschappelijke arena van het ervaringsgerichte. Agency wordt hier begrepen in de betekenis van de capaciteit en de bereidwilligheid van individuen om onafhankelijk te 'ageren', te handelen en eigen vrije keuzes te maken, niet gedetermineerd door sociale structuren.

Alhoewel Anthias zich vaak beroept op de socioloog Pierre Bourdieu (Anthias, 2021, p. 92, 94, 97) en er ook veel respect voor toont, geeft zij ook kritiek op zijn werk, in het bijzonder op het concept 'habitus' want dit is volgens haar te deterministisch en ten koste van de agency van individuen (Anthias, 2021, p. 35, pp. 57-58).

The deterministic nature of habitus leads to a political impasse, and this makes it difficult to think about how such entrenched predispositions can be changed.

(Anthias, 2021, p. 98)

Onder 'habitus' wordt een vorm van mentale structuur begrepen: een manier van denken die iemand ontwikkelt vanaf zijn kinderjaren doorheen zijn volwassenheid. Dit is sterk afhankelijk van iemands omgeving (Krijnen & Van Bauwel, 2015, pp. 141-142).

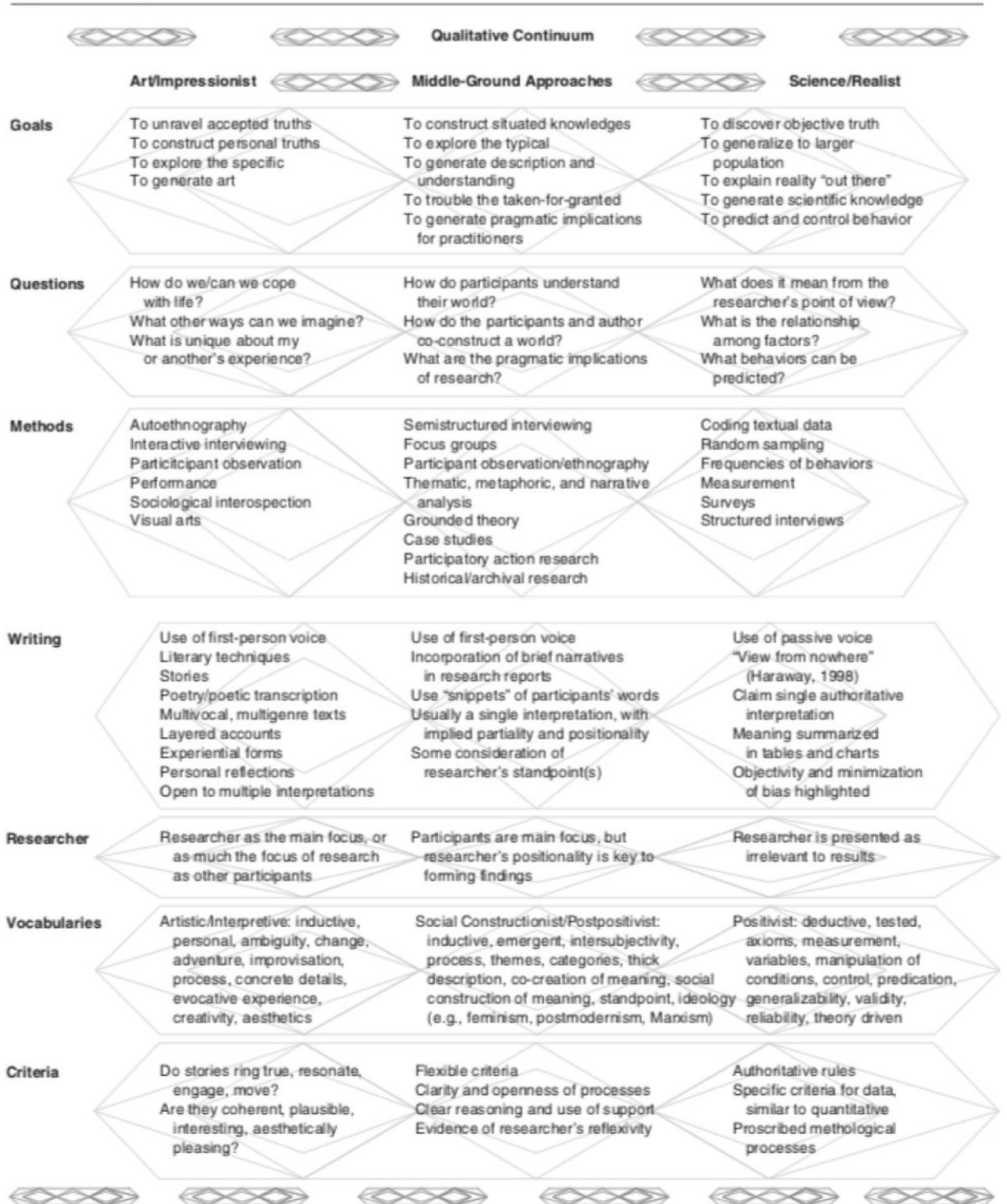
Via de habitus opereert macht op het subjectieve en intersubjectieve niveau. De habitus is gerelateerd met het bezit van verschillende soorten kapitaal zoals het economische, cultureel, sociaal, linguïstisch en symbolisch kapitaal. Deze kapitalen zijn inwisselbaar. Actoren die dezelfde positie innemen bijvoorbeeld hetzelfde beroep uitoefenen dat gecorreleerd is met dezelfde vormen van kapitaal, delen dezelfde habitus. De focus ligt op de geleefde ervaring van individuen. Er wordt geen aandacht besteedt aan discursieve praktijken noch aan ongelijkmakende structuren. Anthias treft bij Bourdieu een leegte aan op vlak van 'ras', gender en andere categorieën. Ook vindt ze geen duidelijk mechanismen terug voor mogelijke veranderingen in sociale posities of situaties. Elke verwijzing naar activisme ontbreekt (Anthias, 2021, p. 34).

Het is inderdaad opmerkelijk dat Bourdieu categorieën zoals gender en etniciteit/'ras' niet aanhaalt. Nochtans heeft hij het tweede golf-feminisme en de oorlog in Algerije meegemaakt.

Door de contestatie van categorieën, door te weigeren zich te identificeren met een categorie waaraan men toegeschreven wordt, kunnen categorieën bronnen van agency en collectieve strijd worden (Anthias, 2021, pp. 30-31). Mensen zijn geen dociele wezens. Ze nemen niet altijd klakkeloos aan wat hen voorgeschoteld wordt. Vanuit hun sociale structuur (kennis, educatie, opvoeding, politieke overtuiging, omgeving), verbonden met hun intersectionele positionaliteit zullen ze boodschappen doorgegeven door de media, bevestigen, negotiëren of zelfs contesteren (Krijnen & Van Bauwel, 2015, p. 135-136) en soms ook hun eigen waarheid creëren.

Mensen zijn op die manier niet alleen onderhevig aan processen, ze maken ook processen.

Figure 1.1 Qualitative Continuum

BIJLAGE 5

Ellingson, L.L. (2009). *Engaging crystallization in qualitative research*. Santa Clara University, Sage. pp. 7-9. Slides 6-8 van powerpointpresentatie I. Blockmans, 17 december 2018.

FIGUREN

Figuur 1

Schema van F. Anthias' intersectionele framing vertrekkende van de maatschappelijke arena van het ervaringsgerichte.

Figuur 2

Eenvoudig schema van F. Anthias' intersectionele framing vertrekkende van de maatschappelijke arena van het ervaringsgerichte.